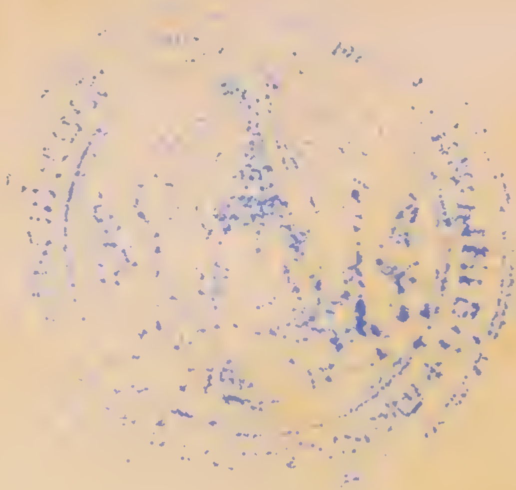
อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นายบุญเลี้ยง สุทธิประภา

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม
วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

นายบุญเลี้ยง สุทธิประภา

ชาตะ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๑

มรณะ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๓

ภรรยา บุตร ธิดา และญาติมิตร ถ่ายภาพพร้อมกัน
ในระหว่างที่มีการตั้งศพบำเพ็ญกุศล เป็นเวลา ๓ วัน
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

ประวัติผู้วายชนม์

ผู้วายชนม์เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๑ ที่บ้านท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด บิดาคือนายหล้า (ถึงแก่กรรมแล้ว) อดีตกำนันตำบลท่าม่วงซึ่งมีชื่อเสียงและทรงเกียรติคุณยิ่ง ส่วนมารดา คือ นางหนุน (ถึงแก่กรรมแล้ว) ผู้วายชนม์มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันเพียงคนเดียว เป็นพี่สาวซึ่งได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่ยังเป็นเด็ก

ผู้วายชนม์ได้เข้าเรียนหนังสือเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ด ต่อมาที่โรงเรียนในจังหวัดนครราชสีมา และในที่สุดเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๘ ที่โรงเรียนราชบุรวิทยาลัย จังหวัดพระนคร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ผู้วายชนม์เคยสมัครเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า แต่ไม่อาจเข้าเรียนได้ทั้ง ๆ ที่สอบเข้าได้แล้ว เนื่องจากสุขภาพไม่ดีร่างกายไม่แข็งแรง ต่อมาได้เข้าเรียนกฎหมายในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แต่ก็ไม่มีโอกาสเรียนจนจบ เพราะความจำเป็นในการอุปการะเลี้ยงดูครอบครัวและในการประกอบอาชีพ

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๘ แล้ว ผู้วายชนม์ได้เข้าทำงานครั้งแรกที่โรงงานทอผ้าในสังกัดกระทรวงกลาโหม ในภายหลังต่อมาได้มีการโยกย้ายที่ทำงานหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายทำงานเป็นหัวหน้าแผนกสารบรรณ กองอำนวยการโรงงานสุรา กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ผู้วายชนม์ได้ลาออกจากงานประจำมาประกอบอาชีพในทางค้าขายเรื่อยมาจนกระทั่งถึงแก่กรรม

ก่อนถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่ลำไส้ ผู้วายชนม์ได้ล้มป่วยเรื่อยมาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ ในชั้นแรกได้รับการผ่าตัดที่โรงพยาบาลศิริราชเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๑๒ หลังจากได้รับการผ่าตัดแล้วอาการป่วยได้ดีขึ้นชั่วระยะหนึ่ง แล้วกลับทรุดหนักลงเรื่อยจวบจนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๓ ที่โรงพยาบาลกลาง

ผู้วายชนม์เป็นที่ยอมรับกันในบรรดาญาติมิตรว่าเป็นคนใจกว้างโอบอ้อมอารี สุภาพอ่อนน้อมต่อคนทุกฐานะ มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ และเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธาแรงกล้าในการประกอบการบุญการกุศล ถึงจะไม่ประสบความสำเร็จในด้านการงานมากนัก แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าผู้วายชนม์เป็นคนที่มีความคิดริเริ่ม เป็นคนกล้าเสี่ยงกล้าลงทุน ไม่เคยย่อท้อต่ออุปสรรค และไม่เคยหมดหวังท้อถอยอาลัยตายอยากในชีวิต แม้ขณะที่ป่วยหนักร่างกายทรุดโทรมเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก แต่ผู้วายชนม์ก็ยังหวังว่าจะหายป่วยมีชีวิตอยู่ประกอบการงานตามที่ได้เคยมุ่งหวังตั้งใจเอาไว้ให้สำเร็จลุล่วงไป

ความที่เป็นคนรักถิ่นเกิด รักญาติพี่น้อง ผลักดันให้ผู้วายชนม์เคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดสองครั้ง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ด้วยความมุ่งหวังที่จะขจัดความแห้งแล้งและความยากจนค้นแค้นในภูมิภาคส่วนนั้น แต่ผู้วายชนม์ต้องประสบกับความผิดหวังทั้งสองคราว เพราความไม่พร้อมเพรียงในด้านเงินทุนและระยะเวลาในการหาเสียง

ผู้วายชนม์มีบุตรธิดารวม ๔ คน คือ นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา นายปุณณะ สุทธิประภา เด็กหญิงนิลุบล สุทธิประภา (ถึงแก่กรรม) และเด็กหญิงอิ่มบุญ สุทธิประภา ผู้วายชนม์เป็นคนรักบุตรธิดา คอยเอาใจใส่ในการศึกษาอบรมบุตรธิดาอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ บุตรธิดาของผู้วายชนม์จึงได้รับการศึกษาอบรมอยู่ในเกณฑ์ดีทุกคน

ผู้วายชนม์ก็เช่นเดียวกับปุถุชน ผู้ต้องเวียนว่ายในสังสารวัฏทั้งหลาย กล่าวคือ ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ก็มีสุขบ้างทุกข์บ้าง ประกอบกุศลกรรมบ้างอกุศลกรรมบ้าง สมหวังบ้างพลาดหวังบ้าง แต่ผู้วายชนม์มีคุณสมบัติที่เด่น คือ การเป็นคนใจกว้าง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอยู่เป็นนิจ คุณสมบัติเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่ผู้สืบสายโลหิตของผู้วายชนม์พึงยึดถือเป็นหลักในการดำรงชีวิตสืบไป และหากผู้สืบสายโลหิตของผู้วายชนม์จะประสบความสำเร็จในชีวิตในโอกาสต่อไป ความสำเร็จดังกล่าวย่อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประพฤติปฏิบัติตามผู้วายชนม์อย่างแน่นอน

ขอวิญญาณผู้วายชนม์จงสู่ที่สุคติเถิด

ภรรยา–บุตร–ธิดา

๑๙ พ.ย. ๑๓

พฤกษกาสรอีกกุญชรอัน ปลดปลง
โทหนต์เสน่ห์คงสำคัญหมายใน กายมี
นรชาติที่วางวายมลายสิ้นทั้ง อินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดีประดับไว้ใน โลกาฯ

วิตกวิจารณ์

(รวมบทความ ๑๑ เรื่องที่เคยลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน)

โดย

ปุณณะ สุทธิประภา

คำนำ

เมื่อผู้เขียนเป็นเด็ก พ่อได้พยายามทุก ๆ ทางชักจูงให้ผู้เขียนรักการอ่านหนังสือที่มีสาระ บทความต่าง ๆของผู้เขียนซึ่งท่านจะได้อ่านในหน้าถัดไป ไม่ว่าบทความนั้นจะดีหรือเลวประการใดก็ตาม เป็นผลสืบเนื่องมาจากความพยายามของพ่อดังกล่าวถึงข้างต้น

ถ้าการเขียนบทความต่าง ๆ ซึ่งได้นำมารวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ พึงถือได้ว่าเป็นความดีแม้เพียงเล็กน้อยแล้ว ผู้เขียนก็ขออุทิศความดีนั้นให้แก่พ่อ เพื่อเป็นการระลึกถึงความรัก, ความจริงใจ, ความเอาใจใส่ และความหวังดี ที่ท่านมีต่อผู้เขียนและต่อลูก ๆ ของท่านทุกคน.

อนึ่ง การที่ผู้เขียนให้ชื่อเรื่องหนังสือเล่มนี้ว่า "วิตกวิจารณ์" ก็เพราะบทความทุกเรื่องที่ผู้เขียนได้นำมารวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ ได้เขียนขึ้นในขณะที่ผู้เขียนกำลังมีความวิตกกังวล และด้วยความวิตกกังวลทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ สำหรับท่านที่ปรารถนาแต่ความบันเทิงเริงรมย์จากการอ่านหนังสือแต่เพียงอย่างเดียว หนังสือเล่มนี้จึงอาจไม่น่าอ่านสำหรับท่าน

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณคุณประจวบ ทองอุไร บรรณาธิการหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันที่ได้กรุณานำบทความต่าง ๆ ของผู้เขียนลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ทั้งยังได้ช่วยแก้ไขให้ดีขึ้นด้วย

ปุณณะ สุทธิประภา

๑๙ พ.ย. ๑๓.

สารบัญ

หน้าที่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

(ลง พิมพ์ ใน หนังสือพิมพ์ สยาม รัฐ ราย วัน ฉบับประจำวันที่ ๒๔พ.ค. ๑๒ และฉบับต่อไป)

เช่นเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ศกนี้ ผลการเลือกตั้งซ่อมที่โคราชเมื่อวันที่ ๑๖ ที่แล้วทำให้ผู้เขียนผิดหวัง ไม่ใช่เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ผู้เขียนนิยมชมชอบไม่ได้รับเลือกตั้ง สำหรับผู้เขียนใครจะแพ้หรือชนะไม่เป็นสิ่งสำคัญ สิ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าสำคัญอยู่ที่ว่าการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามกฎหมายและแสดงให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยจะวัฒนาสถาพร เหตุที่ผู้เขียนรู้สึกผิดหวังต่อผลการเลือกตั้งที่โคราช ก็เพราะในการเลลกตั้งนี้มีผู้ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเพียงร้อยละ ๑๓ เท่านั้น (บทนำสยามรัฐรายวัน ๑๙ พ.ค. ๑๒) และไม่ใช่เฉพาะการเลือกตั้งซ่อมที่โคราชเท่านั้นที่ประชาชนไปออกเสียงน้อยการเลือกตั้งทุกครั้งที่แล้วมาประชาชนไปใช้สิทธิ์ออกเสียงน้อยทุกครั้ง อย่างมากที่สุดประชาชนเคยไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งเพียงร้อยละ ๕๗.๕๐ ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ (การเลือกตั้งในมาเลเซีย เมื่ออาทิตย์ที่แล้วยังมีผู้ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงถึงร้อยละ ๗๐)

การที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยไม่มีผลดีเลยมีแต่ผลเสีย ผลเสียที่น่าวิตกอย่างยิ่งก็คือเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่นิยมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้จึงไม่ยอมเสียสละเวลาใช้กำลังกายกำลังใจไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ระบอบประธิปไตยจะตั้งมั่นอยู่ไม่ได้หากขาดความนิยมเลื่อมใสจากประชาชน ถ้าสถานการณ์ยังคงเป็นเช่นนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยจะคงอยู่อีกต่อไปไม่ได้นาน

นอกจากนี้การที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยยังมีผลเสียอื่น ๆ เท่าที่ผู้เขียนพอจะนึกออกในขณะนี้ ดังนี้

๑. เป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตในการเลือกตั้ง พลร่ม ไพ่ไฟจะไม่เกิดขึ้น ถ้าประชาชนทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถ้าประชาชนสนใจไปออกเสียงเป็นจำนวนมากผู้ทุจริตจะไม่กล้าทุจริตเพราะเกรงว่าจะมีผู้รู้เห็นอันจะเป็นเหตุให้ตนต้องรับโทษ

๒. ทำให้รัฐบาลที่ตั้งขึ้นมาจากผลการเลือกตั้งไม่เป็นรัฐบาลของประชาชนส่วนใหญ่ เช่น สมมุติมีประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ ๔๐ ประชาชนร้อยละ๒๐เลือกพรรค ก.ส่วนอีกร้อยละ ๒๐เลือกพรรคอื่นๆ พรรค ก.ชนะการเลือกตั้งมีเสียงข้างมากเด็ดขาดในสภา จึงจัดตั้งรัฐบาลขึ้น จะเห็นได้ว่ารัฐบาลพรรค ก.ไม่ใช่เป็นรัฐบาลของประชาชนส่วนใหญ่ เพราะมีประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงสนับสนุนร้อยละ๒๐เท่านั้น อย่างไรก็ดีตัวอย่างที่สมมุติขึ้นนี้ ผู้เขียนมุ่งสำหรับการการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ไม่ได้มุ่งถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยขณะนี้ ทั้งนี้เพราะตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ถ้ายังไม่มีการแก้ไขในเรื่องวุฒิสภาถึงอย่างไรรัฐบาลที่ตั้งขึ้นมาก็จะอ้างไม่ได้เลยว่าเป็นรัฐบาลของประชาชนส่วนใหญ่

๓. ทำให้รัฐบาลปกครองประเทศได้ด้วยความยากลำบากเพราะไม่ทราบความต้องการของประชาชน เนื่องจากประชาชนไม่แสดงความประสงค์ของตนออกมาด้วยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หมอไม่อาจรักษาคนไข้ที่ไม่ยอมบอกอาการได้ฉันใด รัฐบาลก็ไม่อาจปกครองประเทศได้ดีหากประชาชนไม่แสดงเจตจำนงของตนออกมาให้ปรากฏฉันนั้น

๔. ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมากเกินควร ตามที่ผู้เขียนทราบผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมากกว่าครึ่งหนึ่ง เพื่อชักจูงใช้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังหน่วยเลือกตั้งโดยการจัดหายานพาหนะรับส่งหรือออกค่าพาหนะให้ ถ้าประชาชนสนใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความสมัครใจของตนเองแล้วค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งจะน้อยลงที่แล้วมา ความวุ่นวายในวงการเมืองของประเทศไทยอย่างหนึ่งเกิดจากการที่พวกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้เสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งไปเป็นอันมาก เข้ามาถอนทุนคืนโดยการเรียกร้องตำแหน่งหน้าที่หรืออภิสิทธิ์ต่าง ๆ เมื่อไม่ได้ดังใจก็ทำการอาละวาด ยังให้เกิดความปั่นป่วนยุ่งเหยิงในสภา ครั้นในที่สุดก็เกิดการปฏิวัติรัฐประหารขึ้นโดยยกเอาความปั่นป่วนยุ่งเหยิงของสภาขึ้นอ้างเป็นเหตุ

ความจริงการที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยมีผู้แสดงความวิตกกันมาก ส่วนใหญ่เห็นว่าทางที่จะแก้นั้นจะต้องให้การศึกษาอบรม ให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต้องปรับปรุงการปกครองของประเทศให้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง นอกจากนี้นักการเมือง (ผู้แทนราษฎร) จะต้องทำตัวให้ประชาชนเลื่อมใสอีกด้วย ผู้เขียนเห็นด้วยตามนี้ทุกอย่าง แต่ว่าทางแก้ต่าง ๆดังกล่าวนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องใช้เงินงบประมาณมากต้องใช้เวลานาน จะมิเป็นการเข้าทำนองที่ว่า "กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้" เสียก่อนหรือ

ยังมีทางแก้อีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์ออก-เสียงเลือกตั้งกันมากขึ้น ทางแก้ตามที่จะกล่าวถึงนี้เป็นจุดมุ่งหมายของบทความนี้ของผู้เขียน

เมื่อผู้เขียนเป็นเด็ก เวลาที่ไม่ทำในสิ่งที่จำต้องทำ เช่น ไม่ทำการบ้าน นอกจากจะถูกสั่งสอนอบรมให้เห็นว่า การเกียจคร้านไม่ทำการบ้านเป็นสิ่งที่ไม่ดีแล้ว ผู้เขียนยังถูกลงโทษด้วย ซึ่งเมื่อเป็นเด็กการถูกลงโทษดังกล่าว ผู้เขียนไม่ชอบเลย (ถึงเดี๋ยวนี้ก็ไม่ชอบ) แต่จะชอบหรือไม่ชอบก็ตามผู้เขียนก็ต้องรับว่าการที่ต้องถูกลงโทษเช่นนั้น เป็นผลดีแก่ผู้เขียนเอง เพราะถ้าไม่กลัวถูกลงโทษแล้วผู้เขียนก็คงไม่ยอมทำการบ้านแน่ ๆ ประชาชนชาวไทยในส่วนที่เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยก็เปรียบเหมือนเด็ก เพราะประชาธิปไตยในประเทศไทยเพิ่งเริ่มต้นมาเพียง ๓๐ กว่าปีเท่านั้นเอง การที่ไม่ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งก็เหมือนกับเมื่อตอนเป็นเด็กผู้เขียนไม่ยอมทำการบ้านนั่นเอง เพราะฉะนั้นนอกจากจะต้องให้การศึกษาอบรม ให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญและผลดีของการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งแล้ว ควรจะลงโทษด้วยจึงจะสมควร

ก่อนการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ศกนี้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ท่านได้แสดงความเห็นเสนอแนะให้ออกกฎหมายกำหนดให้การใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นหน้าที่ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งจะต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ใช้สิทธิ์ของตนจะต้องถูกลงโทษ น่าเสียดายที่ม.ร.ว. เสนีย์ท่านไม่ได้กล่าวเอาไว้ด้วยว่า ถ้าจะออกกฎหมายเช่นนั้นโทษที่จะลงควรเป็นโทษชนิดใด ในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรจะลงโทษปรับเท่านั้น และการวางโทษปรับนั้นควรกำหนดจำนวนมากน้อย โดยคำนึงถึงความสะดวกในการใช้สิทธิ์เลือกตั้งเป็นเกณฑ์ เช่น ประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลซึ่งการคมนาคมไม่สะดวก ถ้าไม่ใช้สิทธิ์เลือกตั้งต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๕๐ บาท ซึ่งอาจ

ปรับจริง ๆ เพียง ๑๐-๒๐ บาทก็ได้ แต่ถ้าประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลซึ่งการคมนาคมสะดวก ถ้าไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งควรจะต้องถูกปรับอย่างน้อย ๕๐ บาท

หลังจากที่ม.ร.ว. เสนีย์ ท่านได้แสดงความคิดเห็นของท่านดังกล่าวข้างต้นแล้ว ปรากฏว่าได้มีผู้แสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์ในทำนองคัดค้านไม่เห็นด้วยเป็นอันมาก ผู้เขียนใคร่ขอถือโอกาสนี้แสดงความเห็นในฐานะที่เป็นประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งคนหนึ่งบ้างดังนี้

๑. เคยมีผู้เขียนจดหมายถาม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ในคอลัมน์ตอบปัญหาประจำวันของท่านในหนังสือพิมพ์พิมพ์ฉบับหนึ่ง (เมื่อประมาณ ๗-๘ เดือนที่แล้วมา) ว่า ในเมื่อการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นเรื่องที่สำคัญ เหตุใดจึงไม่ออกกฎหมายบังคับให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่นเดียวกับการเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ท่านตอบ (อ่านแล้วจับความได้) ว่าการใช้สิทธิเลือกตั้งกับการเกณฑ์ทหารมีลักษณะและสภาพที่แตกต่างกัน การใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นเป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ ส่วนการเกณฑ์ทหารนั้นเป็นหน้าที่ของประชาชน เมื่อการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิเสรีภาพแล้ว ก็ไม่ควรบังคับให้ประชาชนไปใช้สิทธิเสรีภาพนั้น ในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่าอะไรจะเป็นสิทธิเสรีภาพหรืออะไรจะเป็นหน้าที่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมาย(รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ไม่ขัดต่อกฎหมายด้วย) จะถือเป็นการตายตัวไปเลยไม่ได้ว่าถ้าอะไรที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นสิทธิเสรีภาพแล้วสิ่งนั้นจะกลายเป็นหน้าที่ไปไม่ได้ เช่นเดียวนี้ยังไม่มีกฎหมายกำหนดให้สตรีต้องถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร ก็กล่าวได้ว่า ในขณะนี้สตรีมีเสรีภาพที่จะไม่ถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร แต่ถ้ามี

หน้ามีกฎหมายออกมาใหม่บัญญัติให้สตรีต้องถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร ถ้าเป็นเช่นนี้สิ่งซึ่งเคยเป็นเสรีภาพของสตรีก็จะกลับกลายเป็นหน้าที่ไปเสียแล้ว ส่วนการที่จะออกกฎหมายกำหนดให้อะไรเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องปฏิบัติตามนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการชั่งน้ำหนักระหว่างผลเสีย ของการจำกัดตัดรอนเสรีภาพของบุคคลกับประโยชน์ที่สังคมจะพึงได้รับว่า อันไหนจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน การพกบัตรประจำตัวประชาชนนั้น เมื่อเทียบกับการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งแล้วใคร ๆ ก็ต้องเห็นว่ามีประโยชน์น้อยกว่าเป็นไหน ๆ กฎหมายก็ยังบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องพกบัตรประจำตัวประชาชนได้ เหตุใดจึงจะไม่การสมควรที่จะออกกฎหมายบัญญัติ ให้เป็นหน้าที่ ของประชาชนที่จะต้องไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งบ้าง ในขณะนี้แม้การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะยังไม่เป็นหน้าที่ตามกฎหมายก็ตาม แต่ก็พอจะถือได้ว่า เป็นหน้าที่ใน ทางการเมืองหรือหน้าที่ ในทาง ศีลธรรม ของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงอย่างหนึ่ง (คำบรรยายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป กฎหมายเลือกตั้งทั่วไป ฯลฯโดยท่านศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๕ หน้า ๑๖๑) นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันหมวด ๔ หน้าที่ของชนชาวไทยมาตรา ๔๗ ก็บัญญัติว่า " บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ " แสดงให้เห็นได้ว่าการไปออกเสียงเลือกตั้งเป็น หน้าที่อย่างหนึ่งของชนชาวไทยเพราะหากชนชาวไทยขึ้นไม่ไปออกเสียงเลือกตั้งแล้วก็ไม่อาจที่จะรักษาการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขตาม รัฐธรรมนูญ ฉบับ ดังกล่าวเอาไว้ได้

๒. ในคำบรรยายหลักรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้งทั่วไปฯลฯ ดังได้กล่าวอ้างถึงแล้วข้างต้นหน้า ๒๗๑ ท่านศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ได้บรรยายไว้ว่า "ฯลฯ ในประเทศไทยได้มีผู้คิดถึงการบังคับให้ราษฎรไปใช้สิทธิเลือกตั้งเหมือนกันเพราะราษฎรมาลงคะแนนเสียงน้อยและตามสถิติได้ลงคะแนนน้อยขึ้นทุกคราวที่มีการเลือกตั้งทั่วไป อย่างไรก็ดีผู้เขียนเห็นว่าไม่ควรบังคับให้ราษฎรในประเทศไทยใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะราษฎรยังไม่เข้าใจความมุ่งหมายของระบบประชาธิปไตยดี และใช้สิทธิเลือกตั้งผิด ๆถูกๆอยู่แล้วการบังคับให้ราษฎรไปใช้สิทธิเลือกตั้งย่อมจะเกิดผลร้ายยิ่งขึ้นคือ ราษฎรยิ่งจะเลือกผู้แทนราษฎรผิดๆพลาด ๆ มากขึ้น ฉะนั้นการที่ราษฎรไม่สนใจในการเมืองก็ต้องพยายามอบรมให้ราษฎรสนใจการเมืองฯลฯ" ที่ท่านศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย กล่าวว่าถ้าบังคับให้ราษฎรไปใช้สิทธิเลือกตั้งราษฎรจะยิ่งเลือกผู้แทนราษฎรผิดๆพลาดมากขึ้นนั้นเป็นการกล่าวถึงข้อเท็จจริงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต จึงยังไม่อยู่ในวิสัยที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นความจริงได้ หรือถ้าการบังคับให้ราษฎรไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะทำให้ราษฎรเลือกผู้แทนราษฎรอย่างผิด ๆพลาด ๆ (ซึ่งถึงไม่มีการบังคับราษฎรก็ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างผิด ๆพลาด ๆอยู่แล้ว) ก็ยังดีกว่าที่ราษฎรไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเสียเลย เพราะจะได้รู้ข้อผิดพลาดในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของราษฎร จะได้หาทางแก้ไขให้ถูกต้องกันต่อไป ส่วนที่จะรอจนกว่าอบรมให้ประชาชนสนใจในการเมืองนั้น จะไม่เข้าทำนอง "กว่าถั่วจะสุกงาก็ไหม้" ดังผู้เขียนได้กล่าวไว้ข้างต้นหรือ เพราะการอบรมประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ๑๐-๒๐ ล้านคน ไม่ใช่ของง่าย ขืนรอประเทศไทยอาจจะต้องถูกปกครองด้วยระบบอื่นเสียก่อนก็ได้

ผู้เขียนเป็นศิษย์ท่านศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ส่วน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้เขียนก็เคารพท่านเหมือนอย่างอาจารย์ ขอประทานโทษท่านทั้งสองที่ได้คัดค้านความเห็นของท่านด้วย เชื่อว่าท่านคงกรุณาให้อภัย

การบังคับให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้นขอให้เข้าใจว่าเป็นแต่เพียงให้ประชาชนไปเลือกใคร คนใดคนหนึ่งในบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหลายเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการบังคับให้เลือกคนนั้นคนนี้โดยเฉพาะเจาะจง ทั้ง จะต้องมีข้อยกเว้นเอาไว้ด้วยว่าในกรณีที่มีความจำเป็นอันสมควร เช่นเจ็บป่วยฯลฯ ประชาชนที่ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงจะได้รับการยกเว้นโทษ

โดยที่ประเทศไทยอยู่ในระหว่างการพัฒนาเพื่อให้เหมือนฝรั่ง เพราะฉะนั้นถ้าจะมีอะไรใหม่ ๆ เกิดขึ้น ก่อนที่จะตัดสินใจว่าควรจะยอมรับหรือไม่ คนทั่ว ๆ ไปก็ย่อมอยากจะรู้ว่าสิ่งนั้นฝรั่งเขาทำกันไหม ดังนั้นถ้าผู้อ่านอยากทราบว่าในเมืองฝรั่งเขาบังคับให้ประชาชนไปออกเสียงหรือไม่ ผู้เขียนขอเรียนให้ทราบว่าฝรั่งบางประเทศเขาก็บังคับให้ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเหมือนกัน เช่นสวิสส์ เบลเยี่ยม เสปญ ออสเตรีย เป็นต้น (คำบรรยายของท่านศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ดังได้อ้างถึงข้างต้นแล้วหน้า ๒๘๖) ส่วนในอังกฤษและฝรั่งเศสอันเป็นเมืองแม่ของระบอบประชาธิปไตยทั้งหลายในโลกนั้นจะมีการบังคับกันหรือไม่ ผู้เขียนไม่ทราบ แต่ก็ขอชี้แจงว่าถ้าในอังกฤษ ฝรั่งเศสเขาไม่บังคับให้ประชาชนออกเสียงเลือกตั้งแล้วก็ไม่ได้หมายความถึงกับว่าเราจะทำอะไรให้ผิดแตกต่างไปจากเขาไม่ได้ ทั้งนี้เพราะประวัติความเป็นมาและสถานการณ์ในประเทศเขากับประเทศเราไม่เหมือนกัน ของเขาระบอบประชาธิปไตย มีรากฐานมาจากความต้องการของประชาชนที่จะเข้ามีสิทธิในการปกครองประเทศ เขาเป็นประชาธิปไตยมาเป็นร้อย ๆ ปีแล้ว ประชาชนของเขาเคยชินกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง จนยึดถือกันเป็นประเพณี แล้วทั้งก่อนที่จะมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประชา–ชนของเขาก็คุ้นเคยกับการออกเสียงเลือกตั้งอื่น ๆ เช่นการเลือกตั้งผู้ปกครองท้องถิ่น (เทศบาล) มาก่อนแล้วด้วย ส่วนของเราประชาธิปไตยหาได้มีรากฐานมาจากความต้องการของประชาชนไม่ หากแต่ก่อกำเนิดมาจากผู้

มีการศึกษาดีที่ต้องการให้ประเทศเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศเพียงกลุ่มเดียว ประชาชนของเรายังไม่ประสีประสาต่อการปกครองซึ่งมีการเลือกตั้งไม่ว่าในรูปใด ๆ มาก่อน เพราะฉะนั้น (ถ้าเป็นที่ยอมรับกันว่าการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเป็นของดี) จึงจำเป็นที่จะต้องบังคับให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แม้สิ่งนี้จะเป็นการฝืนใจประชาชน (ซึ่งยังไม่นิยมการปกครองของระบอบประชาธิปไตย) อยู่บ้างก็ตาม ต่อไปเมื่อประชาชนคุ้นเคยกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วจะเลิกบังคับกันเสียเมื่อไรก็ได้

จริงอยู่ ในครั้งแรก ๆ เนื่องจากถูกบังคับและเพราะยังไม่เห็นคุณประโยชน์ ประชาชนอาจจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างส่งเดช แต่ในที่สุด (โดยที่การใช้สิทธิเป็นของดี) ประชาชนก็จะเห็นคุณค่าของการไปออกเสียงเลือกตั้งอันจะทำให้การออกเสียงในครั้งต่อ ๆ ไปผิดพลาดน้อยลงเรื่อย ๆ เท่าที่ผู้เขียนสังเกตผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมักจะเป็นผู้ที่ไม่เคยไปใช้สิทธิมาก่อนเลย ส่วนผู้ที่เคยไปใช้สิทธิมาครั้งหนึ่งแล้ว ก็มักจะไปใช้สิทธิในครั้งต่อ ๆ ไป ความสำคัญจึงอยู่ที่ครั้งแรก การใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นเป็นการกระทำหลายกรรมซึ่งผู้ที่ไม่เคยมาก่อนย่อมจะเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากทำให้เกิดท้อใจ ด้วยเหตุนี้ถ้าไม่ใช้วิธีบังคับก็เป็นการยากที่จะหวังให้ผู้ที่ไม่เคยมาก่อนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งแรก

อย่างไรก็ตาม ถ้าการบังคับกันโดยตรงให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะเป็นการฝืนใจมากเกินไป ก็อาจจะใช้วิธีบังคับโดยทางอ้อมก็ได้ กล่าวคือ โดยการกำหนดให้ประชาชนต้องกระทำการบางอย่างอันจะนำไปสู่การใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่นกำหนดให้ประชาชนต้องไปปรากฏตัวต่อเจ้าหน้าที่ยังหน่วยเลือกตั้ง ในวันที่มีการเลือกตั้ง และให้ลงชื่อ รับรองความถูกต้องในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

ไหน ๆ ก็เขียนถึงการเลือกตั้งมายืดยาวแล้วผู้เขียนใคร่ขอแสดงความรู้สึกของผู้เขียนต่อการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ศกนี้ว่า เห็นหน่วยเลือกตั้งในจังหวัดพระนครซึ่งสร้างเป็นปะรำพิธีอย่างหยาบ ๆ ริมถนนแล้วผู้เขียนรู้สึกสมเพช การเลือกตั้งนั้นเป็นเรื่องจริงจัง เป็นของศักดิ์สิทธิ์น่าจะใช้โรงเรียน วัดหรือสถานที่ราชการเป็นหน่วยเลือกตั้งจะเหมาะสมกว่า อีกอย่างหนึ่งผู้เขียนเห็นว่า เพื่อให้ประชาชนที่ไปใช้สิทธิ์มีความสำรวมและใช้สิทธิ์ด้วยความระมัดระวัง ก่อนจะใช้สิทธิ์ควรกำหนดให้ทำการสาบานหรือปฏิญาณตนเสียก่อนเช่น ให้สาบานว่า "ข้าพเจ้าขอสาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกว่า ข้าพเจ้าจะใช้สิทธิ์ในการออกเสียงเลือกตั้งนี้ด้วยความสุจริต ถ้าข้าพเจ้าใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยได้รับอามิสสินจ้างหรือเพราะเห็นแก่อามิสสินจ้างขอให้ข้าพเจ้าประสบแต่ความฉิบหายด้วยประการทั้งปวง" ผู้เขียนเชื่อว่าถ้าทำได้ดังนี้การทุจริตในการเลือกตั้งจะเบาบางลง เพราะถ้ารู้ว่าจะต้องทำการสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนออกเสียงผู้ที่คิดจะรับอามิสสินจ้างเพื่อไปคนนั้นคนนี้คงไม่ค่อยกล้ารับ การสาบานหรือปฏิญาณตนไม่ใช่เป็นเรื่องเหลวไหว ศาลในทุกประเทศก่อนที่พยานจะเบิกความให้การต่อศาลก็ต้องทำการสาบานหรือปฏิญาณตนเสียก่อนทั้งนั้น ถึงวิธีให้สาบานหรือปฏิญาณตนนี้อาจไม่เป็นที่เกรงกลัวสำหรับคนใจหยาบบาปหนา (ซึ่งต้องนับว่าเป็นเคราะห์ดีที่มีคนจำพวกนี้เป็นส่วนน้อย) สำหรับคนส่วนใหญ่แล้วต่างก็เกรงกลัวต่อคำสาบานหรือปฏิญาณตัวกันทั้งนั้น ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะนำวิธีดังกล่าวนี้มาใช้กับการเลือกตั้งเพื่อป้องกันทุจริตดูบ้าง

สตรีกับความเป็นธรรม

(ลงพิมพ์ ใน หนังสือ พิมพ์ สยามรัฐ รายวัน ฉบับประจำวันที่๒๔มิ.ย.๑๒และฉบับต่อไป)

หลังจากที่คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ มีชูธน นายกสมาคมบัณฑิตยสตรีทางกฎหมายและกลุ่ม สตรีร่วม ความคิดเดียวกันกับท่านกลุ่มหนึ่ง ได้เรียกร้องให้ทำการแก้ไขกฎหมายครอบครัว โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการสินบริคณห์ (อาจกล่าวให้เข้าใจง่าย ๆ ได้ว่า สินบริคณห์คือทรัพย์สินของสามีภรรยาที่มีมาก่อนสมรส และก่อนสมรสมิได้แยกเอาไว้เป็นสินส่วนตัว กับทรัพย์สินซึ่งสามีภรรยาหามาได้ในระหว่างสมรส) และเหตุฟ้องหย่า โดยอ้างว่าการที่กฎหมายกำหนดให้สามีเป็นผู้จัดการโดยลำพัง และการที่ภรรยาไม่มีสิทธิที่จะฟ้องหย่าสามีที่ประพฤตินอกใจตนเหมือนอย่างที่สามีมีสิทธิฟ้องหย่าภรรยาที่มีชู้ได้นั้น ไม่เป็นธรรม จึงควรจะได้มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวในเรื่องเหล่านี้เสียใหม่นั้น ได้มีผู้วิพากย์วิจารณ์การเรียกร้องสิทธิของสตรีกลุ่มดังกล่าวอย่างกว้างขวาง

โดยที่ผู้เขียนเห็นว่าครอบครัวเป็นองค์การอันเป็นรากฐานที่สำคัญของประเทศ ความเป็นไปในครอบครัวย่อมมีส่วนกระทบถึงความสงบเรียบร้อยของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า การเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัว เป็นเรื่องที่น่าสนใจและใคร่แสดงความเห็นในเรื่องเหล่านี้ไว้บ้าง

ข้อ ๑. อะไรจะเป็นธรรมหรือไม่นั้น ไม่มีใครอาจวางกฎเกณฑ์ที่แน่นอนสำหรับวินิจฉัยได้ ความเป็นธรรมนั้นขึ้นอยู่กับการเปรียบเทียบในเรื่องสิทธิของสตรีก็เช่นกัน ถ้าเปรียบเทียบสิทธิสตรีไทยกับสิทธิสตรีในประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญ เช่น ประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวียนแล้ว จะเห็นได้ว่าสิทธิเท่าที่สตรีไทยมีอยู่ในขณะนี้ ยังไม่เป็นธรรม เช่น เมื่อสมรสแล้ว ไม่มีสิทธิจัดการทรัพย์สินของตนเองที่ถูกนำเข้าไปรวมในสินบริคณห์ แต่ถ้าเปรียบเทียบสิทธิสตรีไทยสมัยปัจจุบัน กับ สิทธิสตรีไทยสมัยก่อนปี พ.ศ. ๒๔๗๘ (อันเป็นปีที่ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕–๖ ว่าด้วยครอบครัวมรดก) แล้ว จะเห็นได้ว่าสตรีไทยสมัยปัจจุบันนี้ ได้รับความเป็นธรรมมีสิทธิดีกว่าสตรีสมัยก่อนเป็นอันมาก เช่น สมัยก่อน สามีมีอำนาจทุบตีสั่งสอนภรรยาของตนได้ ชายมีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายได้หลายคน เมื่อการเป็นสามีภรรยาขาดจากกัน ถ้าชายหญิงต่างมีหรือไม่มีสินเดิมมาด้วยกัน ชายได้แบ่งทรัพย์สินสองในสามส่วน หญิงได้เพียงส่วนเดียว ถ้าชายมีสินเดิมส่วนหญิงไม่มี หญิงไม่ได้รับแบ่งเลย แต่ในปัจจุบันนี้ สามีไม่มีอำนาจทุบตีสั่งสอนภรรยาอีกต่อไปแล้ว ชายมีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายได้เพียงคนเดียว เมื่อการสมรสสิ้นสุดลง ถ้าชายหญิงต่างมีหรือไม่มีสินเดิมมาด้วยกัน ก็ได้แบ่งเท่ากัน ถ้าฝ่ายหนึ่งมีอีกฝ่ายหนึ่งไม่มี ฝ่ายที่มีสินเดิมได้แบ่งสองในสามส่วน ฝ่ายที่ไม่มีได้หนึ่งในสาม

ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า แม้หญิงไทยจะยังไม่มีสิทธิเท่าเทียมหญิงในบางประเทศก็ตาม แต่หญิงไทยในสมัยปัจจุบันก็ยังมีสิทธิดีกว่าหญิงไทยในสมัยอดีต ในเรื่องสิทธิของสตรีนั้น มีข้อพึงระลึกถึงอยู่ว่า ผู้ที่มีสิทธิจะต้องมีหน้าที่ และผู้ที่มีเสรีภาพจะต้องมีความรับผิดชอบควบคู่กันไป ถ้ามองในด้านการมีสิทธิเสรีภาพเพียงด้านเดียว อาจเห็นได้ว่าหญิงยังไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะหญิงยังมีสิทธิเสรีภาพน้อยกว่าชาย แต่ถ้ามองในแง่หน้าที่และความรับผิดชอบแล้ว ชายก็อาจคิดไปได้เหมือนกันว่า เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ยังไม่เป็นธรรม หญิงเป็นฝ่ายได้เปรียบ เพราะหญิงมีหน้าที่น้อยกว่าชาย เช่น ไม่ต้องถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร ความรับผิดชอบก็มีน้อยกว่า เช่น ถ้าหญิงกระทำความผิดอาญา ศาลมักจะลงโทษในสถานเบา หรือบางทีก็ยกเอาความเป็นหญิงขึ้นเป็นเหตุในการรอการลงโทษเสียเลยก็มี

หญิงและชายย่อมมีความแตกต่างกันตามธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้หญิงและชายมีอะไรเสมอเหมือนเท่าเทียมกันไปหมดทุกอย่าง ความแตกต่างที่มีอยู่นั้น มิใช่ว่าหญิงจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบเสียทุกอย่าง บางอย่างหญิงก็เป็นฝ่ายได้เปรียบเช่น เพราะหญิงเป็นเพศที่มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย สังคมยอมให้หญิงผ่อนคลายอารมณ์ในอิริยาบถต่างๆ ได้มากกว่าชาย ซึ่งก็เป็นผลดีแก่หญิงที่ไม่ต้องคร่ำเคร่งจนเกินไป ทำให้หญิงมีสุขภาพดีกว่าชาย ในใจจริงแล้ว ผู้เขียนมีความปรารถนาที่จะให้สตรีไทยมีโอกาสประกอบการงานและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมชายทุกอย่างทั้งนี้ เพื่อหญิงจะได้เข้ามีส่วนในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศชาติได้มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนเคยคิดเล่น ๆ ว่า เท่าที่มีมา นายกรัฐมนตรีไทยล้วนแต่เป็นชายทั้งสิ้น บ้านเมืองก็ยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ลองให้หญิงเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีดูเสียบ้าง บางทีบ้านเมืองอาจจะเจริญก้าวหน้ายิ่งกว่าที่แล้ว ๆ มาก็ได้

สำหรับท่านสตรีที่กำลังเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ อยู่ในขณะนี้ ผู้เขียนอยากเรียนถามเอาไว้ ณ ที่นี้ว่า เมื่อท่านปรารถนาที่จะมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมชาย ท่านพร้อมแล้วหรือยังที่จะปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบอย่างที่ชายทั้งหลายกำลังแบกภาระอันหนักเหล่านั้นอยู่ ที่ต้องถามเช่นนี้ ก็เพราะสตรีไทยทุกคนหาได้เป็นบัณฑิตยสตรีในทางกฎหมายเหมือนอย่างคุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ มีชูธน ไม่

ข้อ ๒. ในเรื่องการจัดการสินบริคณห์ ผู้เขียนไม่ทราบแน่ชัดว่าท่านสตรีที่กำลังเรียกร้องสิทธิอยู่ในขณะนี้ มีความประสงค์ที่จะให้มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวในเรื่องนี้ให้แตกต่างไปจากของเดิมอย่างไร ผู้เขียนสันนิษฐานเอาว่า คงไม่ต้องการให้มีการรวมทรัพย์สินของสามีภรรยาเข้าไว้ในสินบริคณห์ คือ ยกเลิกการมีสินบริคณห์เสียเลย และปล่อยให้สามีภรรยาต่างจัดการทรัพย์สินของตนเองตามลำพัง ในเรื่องนี้ ถ้าพิจารณากันโดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ของหญิงไทยในปัจจุบันแล้ว ความประสงค์ของสตรีดังกล่าวก็เป็นเรื่องที่ชอบด้วยเหตุผล เพราะในเมื่อหญิงที่บรรลุนิติภาวะ (เมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์) แล้ว ขณะที่ยังไม่ได้สมรส กฎหมายก็ยังให้สิทธิหญิงที่จะจัดการทรัพย์สินของตนเองได้เท่าเทียมชายทุกอย่าง เหตุใดเมื่อสมรสแล้วหญิงซึ่งเคยมีความสามารถบริบูรณ์จะกลับกลายเป็นผู้หย่อนความสามารถ จนไม่อาจจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ถ้าการสมรสทำให้คนที่เคยมีความสามารถบริบูรณ์ ต้องกลับกลายเป็นผู้หย่อนความสามารถเสียแล้ว คนเราจะสมรสกันไปทำไม นอกจากนี้การมีสินบริคณห์ และหญิงไม่อาจจัดการสินบริคณห์ แม้ในส่วนที่เป็นของตนเองได้ทำให้เกิดความยุ่งยาก และทำให้บุคคลภายนอกผู้สุจริตเสียหายได้ เช่น ภรรยาไปทำนิติกรรมสัญญาผูกพันสินบริคณห์ส่วนของตนเอง ไว้กับบุคคลภายนอกด้วยความรู้เห็นยินยอมของสามี ต่อมาภายหลังเมื่อสามีภรรยานั้นเห็นว่าตนจะต้องเสียเปรียบหรือเสียประโยชน์จากการทำ

นิติกรรมสัญญานั้น สามีก็ขอบอกล้างนิติกรรมสัญญาที่ภรรยาได้กระทำลงนั้น โดยอ้างว่าภรรยาได้กระทำไปโดยไม่ได้รับความยินยอมจากตน กรณีเช่นนี้เป็นเหตุให้เกิดคดีรกโรงศาลและอาจทำให้บุคคลภายนอกผู้สุจริตต้องเสียหาย

แม้กฎหมายครอบครัวในปัจจุบันเรื่องสินบริคณห์จะมีข้อบกพร่องดังกล่าวข้างต้นอยู่บ้าง แต่เมื่อคำนึงถึงความเป็นอยู่ของหญิงไทยในขณะนี้แล้ว ผู้เขียนเห็นว่า การมีสินบริคณห์และให้ชายเป็นผู้จัดการสินบริคณห์นั้น ยังเป็นการเหมาะสมอยู่ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรมที่ล้าหลัง คนไทยส่วนใหญ่ยังอยู่กินตามธรรมชาติ ตามมีตามเกิด หญิงมักสมรสก่อนที่จะบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ ก่อนสมรสหญิงจึงยังไม่เคยจัดการทรัพย์สินของตนเอง (ถ้าหากมี) เลย เพราะก่อนสมรสยังเป็นผู้เยาว์ การจัดการทรัพย์สินต่าง ๆ ของหญิงจึงตกอยู่แก่บิดามารดา นอกจากนี้ หญิงไทยส่วนมากยังไม่ได้รับการศึกษา หากจะปล่อยให้จัดการทรัพย์สินของตนเองตามลำพังเมื่อทำการสมรสแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าจะเป็นผลเสียแก่หญิงเองยิ่งกว่าจะเป็นผลดี ทั้งนี้ เนื่องจากขาดประสพการณ์ และด้วยการศึกษานั่นเอง อีกประการหนึ่ง เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ สามีเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ภรรยาแม้จะประกอบอาชีพอยู่บ้าง แต่ก็มีลักษณะเป็นเพียงการหาลำไพ่เท่านั้น ทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างสมรสส่วนใหญ่เป็นทรัพย์สินที่สามีเป็นผู้หามาได้ ดังนั้น สามีจึงควรเป็นผู้จัดการสินบริคณห์

อนึ่ง ตามกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน แม้จะให้สามีเป็นผู้จัดการสินบริคณห์ก็ตาม แต่กฎหมายก็ได้กำหนดเงื่อนไขและข้อยกเว้นเอาไว้มากมายหลายประการ เพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียของภรรยา เช่น

(๑) ก่อนสมรส หญิงมีสิทธิที่จะขอแยกทรัพย์สินของตนไว้เป็นสินส่วนตัว ซึ่งหญิงมีอำนาจจัดการได้เองโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากสามี

(๒) ยอมให้มีการทำสัญญาก่อนสมรส ให้หญิงเป็นผู้จัดการสินบริคณห์ หรือจัดการร่วมกับชายได้

(๓) ในกรณีที่หญิงได้รับอนุญาตจากสามี ให้ประกอบกิจการค้าขาย หญิงมีอำนาจจัดการสินบริคณห์ส่วนของตนได้เองโดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากสามี

(๔) เนื่องในการอุปการะเลี้ยงดูครอบครัว หญิงอาจทำการต่าง ๆ ผูกพันสินบริคณห์ได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากสามี

(๕) สินบริคณห์บางอย่าง เช่น สินเดิมของภรรยา ถ้าภรรยาไม่ยินยอมเห็นชอบด้วย สามีจะจำหน่ายจ่ายโอนโดยพละการไม่ได้

และเมื่อกลางเดือนพฤษภาคม ศกนี้ ท่านเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ถึงการยกร่างกฎหมายครอบครัวเสียใหม่ ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกากำลังกระทำอยู่ในขณะนี้ว่า จะได้มีการแก้ไขกฎหมายให้ภรรยามีสิทธิเข้าควบคุมการจัดการสินบริคณห์ของสามีได้มากยิ่งขึ้น (สยามรัฐ ๑๙ พ.ค.๑๒) ถ้อยแถลงของท่านเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกานี้ คงจะทำความพอใจให้แก่สตรีไทยโดยทั่วกัน ส่วนสำหรับท่านที่ยังไม่พอใจ ผู้เขียนขอให้อดใจรอกันเอาไว้อีก ๓๐–๔๐ ปี เมื่อสภาพของสังคมเปลี่ยนไป คือเมื่อหญิงมีความรู้ความสามารถมากขึ้น มีช่องทางที่จะทำมาหาเลี้ยงตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งชาย พอถึงตอนนั้น ก็จะมีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวเสียใหม่ เหมือนอย่างที่สตรีกลุ่มหนึ่งกำลังเรียกร้องกันอยู่ในขณะนี้ ผู้เขียนเองในฐานะที่เป็น "ผู้ใฝ่ในลัทธิของสตรี" ด้วยผู้หนึ่ง ขอภาวนาให้เวลาอีก ๓๐–๔๐ ปี ข้างหน้านั้นได้มาถึงเสียโดยเร็ว

ข้อ ๓. ส่วนข้อที่เรียกร้องให้หญิงมีสิทธิฟ้องหย่าสามีที่ประพฤตินอกใจตนได้นั้น ถ้อยแถลงของท่านเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาที่อ้างถึงข้างต้น คงทำให้สตรีผู้ทำการเรียกร้องสิทธิพอใจ เพราะท่านเลขา-

ธิการฯ ได้ชี้แจงว่า ในการยกร่างกฎหมายครอบครัวใหม่คณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นควรให้หญิงมีสิทธิฟ้องหย่าสามีที่ไปอุปการะเลี้ยงดูยกย่องหญิงอื่นเหมือนภรรยา (คือไปมีเมียน้อยอย่างเปิดเผย) ได้ ความจริงตามกฎหมายครอบครัวปัจจุบันภรรยาก็มีสิทธิฟ้องหย่าสามีที่ไปมีเมียน้อยและละเลยไม่อุปการะเลี้ยงดูตนได้อยู่แล้ว เพราะการกระทำเช่นนั้นของสามีถือได้ว่าเป็นการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภรรยาอย่างร้ายแรง (ป. พ. พ. ม. ๑๕๐๐ (๓)) โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานเอาไว้แล้ว เช่น ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๐๓/๒๔๙๑ (คดีระหว่าง นางนุ่ม โยงราช โจทก์ นายเจิม โยงราช จำเลย) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่ผัวทิ้งเมียไปมีเมียใหม่ถึง ๒ คน และจากกันไปเป็นเวลาถึง ๕ ปี เมียฟ้องหย่าได้ และตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๒๑/๒๔๙๘ (คดีระหว่างนางประทุม ประ–กอบการ โจทก์ นายเย็น บุญเยี่ยม จำเลย) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่ชายเลี้ยงเมียใหม่ออกหน้าเป็นภรรยา ทิ้งเมียเก่าไปเป็นเวลา ๓ ปี เมียเก่าฟ้องหย่าได้

ในประเทศไทย หากหญิงจะไม่ได้รับความเป็นธรรม ความไม่เป็นธรรมเหล่านั้นส่วนใหญ่หาได้เกิดจากกฎหมายไม่ หากแต่มาจากจารีตประเพณีและคติความเชื่อถือที่ (ผู้เขียนเห็นว่า) ล่วงสมัยแล้วมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติความเชื่อถือที่ว่า หญิงต้องมีผัวคนเดียว (ไปตลอดชาติ) การที่หญิงมีชู้นั้นเป็นความผิดที่ร้ายแรง ส่วนชายนั้น ถ้าไม่เป็นการแย่งเมียคนอื่นเขาแล้ว จะมีเมียสักกี่คนก็ได้ และผู้เขียนเข้าใจว่า สิ่งที่ทำให้สตรีท่านที่เป็นบัณฑิตในทางกฎหมายรู้สึกเป็นเดือดเป็นแค้นมาก เห็นจะได้แก่ การที่ได้มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยเป็นการรับรองว่า คติความเชื่อถือดังกล่าวนั้นเป็นการถูกต้อง คือ ได้มีคำพิพากษาฎีกามากมายหลายฉบับซึ่งได้วินิจฉัยว่า การที่ชายฆ่าชายชู้ตายในขณะที่กำลังเป็นชู้กับเมียตนนั้นเป็นการป้องกันเกียรติยศชื่อเสียงพอสมควรแก่เหตุ ไม่มีความผิดแต่อย่างใด นอกจาก

นตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๗๙/๒๔๗๙ (คดีระหว่าง อัยการเพชรบูรณ์ โจทก์ นายแหลง ศักดิ์สิงค์ จำเลย) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า นอกจากชายจะมีสิทธิป้องกันเกียรติยศชื่อเสียงของตนด้วยการฆ่าชายชู้ในขณะที่กำลังเป็นชู้กับภรรยาตนแล้ว ชายยังมีสิทธิที่จะฆ่าเมียของตนด้วย เพราะการที่เมียของตนมีชู้นั้นถือว่าเป็นการกระทำผิดต่อเกียรติยศชื่อเสียงของชายนั้นด้วย ชายที่ฆ่าเมียของตนและชู้ตายในขณะที่กำลังทำชู้กันอยู่นั้น ไม่มีความผิด เพราะเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ในกรณีกลับกัน ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๗๖/๒๔๖๒ (คดีระหว่าง อัยการนราธิวาส โจทก์ นางลิเมาะ จำเลย) ศาลฎีกาไม่ถือว่าการที่หญิงฆ่าผัวของตนตายในขณะที่ผัวของตนกำลังชำเรากับหญิงอื่นอยู่นั้น เป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย วินิจฉัยว่าหญิงนั้นกระทำความผิด แต่ได้รับการลดโทษฐานที่เป็นการกระทำโดยบันดาลโทษะ และตัดสินลงโทษหญิงนั้นในสถานเบาคือจำคุกเพียง ๙ เดือน และตามคำพิพากษาที่ ๑๙/๒๕๐๐ (คดีระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดกระบี่ โจทก์ นางฝ้าย มาศโอสถ จำเลย) ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่หญิงใช้พร้าฟันสามีตนในขณะที่สามีกำลังคลอเคลียกับเมียน้อยนั้น เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตัดสินลงโทษจำคุกหญิงนั้น แต่ให้รอการลงโทษไว้มีกำหนดภายในระยะเวลา ๓ ปี

คำวินิจฉัยในคำพิพากษาฎีกาที่ ๓๗๙/๒๔๗๙ ที่วินิจฉัยว่า การที่ชายฆ่าเมียและชู้ตายในขณะที่กำลังเป็นชู้กันอยู่นั้น เป็นการป้องกันเกียรติยศชื่อเสียงพอสมควรแก่เหตุ ไม่เป็นความผิด นั้น มีนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิไม่เห็นพ้องด้วยอยู่เหมือนกัน (โปรดดูบันทึกท้ายคำพิพากษาฎีกาฉบับดังกล่าว โดย ท่านอาจารย์ พระนิติการณ์ประสม ในหนังสือธรรมสารเล่มที่ ๒๐) อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยของศาลฎีกานั้น ก็เป็นเพียงความคิดเห็นในทางกฎหมายอย่างหนึ่งเท่านั้น และอาจถูกกลับโดยคำพิพากษาฎีกาฉบับใหม่ต่อ ๆ ไปได้ และในคำพิพากษาฎีกาทั้งสามฉบับที่กล่าวถึง

ข้างต้นนั้น ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาคดีเหล่านั้นในขณะที่ยังใช้กฎ–หมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ อยู่ (ก.ม.ลักษณะอาญา ถูกยกเลิกโดย พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐) เพราะฉนั้น ถ้ามีคดีซึ่งมีข้อเท็จจริงทำนองเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีกและคดีขึ้นไปถึงศาลฎีกา ๆ ในสมัยปัจจุบันนี้ อาจจะไม่เดินตามแนวคำวินิจฉัยคำพิพากษาฎีกาฉบับที่อ้างถึงข้างต้นนั้นก็ได้ เท่าที่ผู้เขียนเคยฟังท่านประธานศาลฎีกาคนปัจจุบัน (ท่านศาสตราจารย์ ประกอบ หุตะสิงห์) บรรยายคำสอนกฎหมายในขณะที่ผู้เขียนเรียนกฎหมายที่ธรรมศาสตร์ ผู้เขียนรู้สึกว่าท่านประธานศาลฎีกาคนปัจจุบันออกจะเป็นผู้ที่มีความกรุณาและเห็นอกเห็นใจสตรีมากอยู่

ผู้เขียนเข้าใจว่า ความไม่พอใจในคติความเชื่อถือที่ล่วงสมัย และไม่เป็นธรรมแก่สตรีดังกล่าว เป็นมูลเหตุจูงใจกดดันให้สตรีต้องการมีสิทธิจัดการทรัพย์สินของตนเอง ไม่ต้องการให้สามียุ่งเกี่ยว เพราะในเมื่อยังถือว่าการที่ชายมีเมียหลายคนได้ไม่เป็นความผิด สามีก็อาจจะไปมีเมียน้อยและเอาทรัพย์สินที่ตนมีส่วนเป็นเจ้าของร่วมอยู่ด้วยไปบำเรอเมียน้อย ซึ่งดูไม่เป็นธรรมเลยได้ อนึ่ง ตามกฎหมายครอบครัวปัจจุบัน (ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์บรรพ ๕) แม้กฎหมายจะได้แสดงเจตนารมณ์ไว้โดยชัดแจ้งให้ชายมีภรรยาได้เพียงคนเดียว โดยการกำหนดเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้ข้อหนึ่งว่า ชายหญิงที่จะทำการสมรสจะต้องไม่เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่ แต่โดยที่ระบบการจดทะเบียนของเรายังไม่สมบูรณ์ ดังนั้น ชายจึงอาจมีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมายในคราวเดียวกันได้หลายคน โดยการแจ้ง–เท็จกับเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ทำการจดทะเบียนสมรสว่าตนยังไม่มีภรรยา ซึ่งเจ้าพนักงานนั้นก็ต้องเชื่อเพราะไม่มีทางที่จะตรวจสอบได้ว่าเท็จจริงเป็นอย่างไร และตาม ป.พ.พ ม. ๑๔๙๙ การสมรสที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของการสมรส แต่หากได้มีการจดทะเบียนสมรสแล้ว การสมรสนั้นก็สมบูรณ์ จนกว่าจะถูกศาลสั่งเพิกถอน เมื่อกฎหมายมีช่องโหว่เช่นนี้

ผู้เขียนหวังว่าในการยกร่างกฎหมายครอบครัวฉบับใหม่ คณะกรรมการ-กฤษฎีกาคงจะได้พิจารณาหาทางอุดช่องโหว่ดังกล่าวนั้นเสีย

โดยเหตุที่การเรียกร้องสิทธิของสตรี ซึ่งกำลังเกรียวกราวอยู่ในขณะนี้ มีสาเหตุมาจากเรื่องเมียน้อยและเรื่องชายชู้อยู่มาก ผู้เขียนขอถือโอกาสนี้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้บ้างตามสมควร-

๑. ลัทธิผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) นั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นอุดมคติที่สูงส่งอันควรได้รับการเชิดชูและปฏิบัติตาม การที่ชายมีเมียหลายคนไม่เป็นของดี ประการสำคัญทำให้เกิดการแตกแยกในครอบครัว เนื่องจากการแก่งแย่งชิงดีและความไม่ไว้วางใจในกันและกัน การทะเลาะวิวาทของพ่อแม่ทำให้ลูก ๆ ขวัญเสีย และขาดความเคารพนับถือพ่อแม่ เพราะในการทะเลาะวิวาทกันนั้น ต่างฝ่ายต่างก็ต้องพยายามแสดงให้เห็นว่าอีกฝ่ายหนึ่งเลว ในที่สุดเด็กก็จะเห็นว่าทั้งพ่อทั้งแม่ของตนไม่มีใครดี ล้วนแต่เลวไม่น่าเคารพนับถือทั้งคู่ เด็กที่ไม่เคารพพ่อแม่ของตนนั้นอาจประพฤติชั่วได้ง่าย เพราะขาดสิ่งยึดเหนี่ยว สำหรับชายที่มีฐานะไม่ดีแล้วยิ่งริอ่านมีเมียหลายคน ก็เป็นการยากที่จะอุปการะครอบครัวให้อยู่ดีกินดีตามควรได้ นอกจากนี้ ถ้าชายเป็นผู้มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารงานของชาติ การมีเมียมากอาจเป็นบ่อเกิดของการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างมโหฬารได้ (ประวัติ-ท่านจอมพลนายกรัฐตรีในโกศกุดั่นน้อยย่อมเป็นเครื่องเตือนใจ) แต่แม้ว่าการที่ชายมีเมียมาก (คือมีเมียน้อย) นั้น จะเป็นสิ่งไม่ดี แต่ผู้เขียนก็เห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งจำเป็นต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความจำเป็นที่ทำให้ชายต้องมีเมียน้อยนั้น เป็นไปตามกฎแห่งการเสนอสนองธรรมดา ๆ นั่นเอง กล่าวคือ หญิงที่ต้องการมีสามีนั้นมีจำนวนมากกว่าชายที่ต้องการมีภรรยา ทั้งนี้เพราะเมื่อแรกเกิดเด็กชายและเด็กหญิงอาจมีจำนวนเท่ากัน หรือเด็กชายอาจมีจำนวนมากกว่าเด็กหญิงเสียด้วยซ้ำไป แต่ด้วย

วิถีทางในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ชายตายเร็วกว่าหญิง ความวิปริตในทางเพศจนทำให้ขาดความสามารถที่จะทำการสมรสได้นั้น เกิดขึ้นแก่ชายมากกว่าหญิง เช่น ชายที่ชอบเป็นหญิง (กะเทย) นั้น มีมากกว่าหญิงที่ชอบเป็นชาย นอกจากนี้มีชายเป็นจำนวนมากซึ่งมีความสามารถที่จะทำการสมรสอย่างสมบูรณ์ แต่กลับไม่ต้องการสมรส เช่น ผู้ที่เป็นนักบวช นักพรต ผู้ที่คร่ำเคร่งต่อการงาน หรือการศึกษาหาความรู้ และผู้ที่ชอบสันโดษ เหตุต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดความไม่สมดุลย์ในปริมาณของชายหญิงที่ต้องการสมรส เป็นความจำเป็นที่สำคัญอันหนึ่งที่ผลักดันให้ชายต้องมีภรรยาหลายคน

อีกประการหนึ่ง โดยที่ในประเทศไทยเรา ช่องทางที่หญิงจะประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองยังมีอย่างจำกัด หญิงไทยส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ต้องการความคุ้มครองตลอดชีวิต คือ เมื่อเป็นเด็กก็ต้องพึ่งพ่อแม่ โตเป็นสาวมีผัวก็พึ่งผัว พอแก่เฒ่าก็หวังพึ่งลูกหลาน การมีสามีเปรียบเหมือนกับการมีงานทำ คือ ทำการปรนนิบัติสามีเพื่อที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูเป็นการตอบแทน ด้วยเหตุนี้ เมื่อเติบโตเป็นสาว สตรีจึงมีความต้องการอันรีบเร่งที่จะมีสามีเสียโดยเร็ว เพราะโตแล้วจะหวังพึ่งพ่อแม่เหมือนเมื่อเป็นเด็ก ๆ ย่อมไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพ่อแม่นั้นเป็นคนยากจน ท่านผู้อ่านคงเห็นพ้องกับผู้เขียนว่า หญิงที่ต้องตกเป็นเมียน้อยนั้นมักมาจากครอบครัวที่ขัดสน (อย่างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเมียหลวง) หรือมาจากครอบครัวที่มีลูกมาก พ่อแม่อุปการะเลี้ยงดูลูก ๆ ของตนไม่ได้ทั่วถึง และที่สำคัญก็คือ ไม่มีความรู้ความสามารถพอที่จะเลี้ยงตนเองได้ คนที่เดือดร้อนเพราะว่างงาน ใคร ๆ ก็ต้องคิดว่า ได้งานที่ไม่ค่อยดีทำก็ยังดีกว่าไม่มีงานทำเสียเลย หญิงที่เป็นเมียน้อยชายก็คงจะคิดในทำนองนี้ เพราะถึงอย่างไรการเป็นเมียน้อยก็ยังดีกว่าเป็นโสเภณี นี่ก็เป็นความจำเป็นอีกอันหนึ่งที่ผลักดันให้ชายต้องมีเมียหลายคน

ถ้าความจริงเป็นดังที่ผู้เขียนกล่าวมา คือมีความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ทำให้ชายต้องมีภรรยาหลายคน เมื่อเป็นเช่นนี้กฎหมายครอบครัวฉบับปัจจุบันซึ่งมีบทบัญญัติแสดงเจตนารมณ์ให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่าต้องการให้ชายมีภรรยาเพียงคนเดียว ก็เป็นกฎหมายที่ดีเกินไป แต่ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนซึ่งยังไม่ดีพอ กฎหมายที่ออกมาก้าวหน้าเกินไปจนประชาชนคิดตามไม่ทันนั้น ไม่เป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมแต่อย่างใด เพราะถ้าเจตนารมณ์ของกฎหมายยังไม่เป็นที่ยอมรับนับถือจากประชาชน กฎหมายก็เป็นเพียงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีไว้เพื่อให้ประชาชนหน้าไหว้หลังหลอกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า น่าจะได้มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวในเรื่องนี้เสียใหม่ โดยยอมผ่อนปรนให้ชายมีเมียน้อยได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อได้ปฏิบัติถูกต้องตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ คือมิใช่ว่าจะยอมให้ชายมีภรรยาได้ตามอำเภอใจโดยไม่มีข้อจำกัดเหมือนสมัยก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕.

ตาม ป.พ.พ. ม. ๑๔๔๕, ๑๔๔๖, ๑๔๔๗, ๑๔๔๙, ๑๔๕๑ กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้มากมายหลายประการ เช่น ชายหญิงต้องไม่เป็นพี่น้องร่วมมารดาบิดาเดียวกัน, ถ้าชายหญิงที่จะทำการสมรสยังไม่บรรลุนิติภาวะ จะต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาเสียก่อน, การสมรสจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้จดทะเบียนสมรส ฯลฯ เงื่อนไขเหล่านี้เพื่อจุดมุ่งหมายแห่งบทความนี้ ผู้เขียนขอเรียกว่า "เงื่อนไขปกติแห่งการสมรส" ถ้าจะผ่อนปรนให้ชายมีเมียน้อยได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย การที่ชายจะมีเมียน้อยนั้น นอกจากจะต้องเป็นไปตาม "เงื่อนไขปกติแห่งการสมรส" แล้ว ยังจะต้องเป็นไปตาม "เงื่อนไขพิเศษ" ซึ่งจะได้กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมให้ชายมีเมียน้อยได้เพียงเท่าที่จำเป็น และเพื่อคุ้มครองเมียหลวงและลูกๆ มิให้ต้องขาดการอุปการะเลี้ยงดูจากชายนั้น ปัญหาจึงมีว่า "เงื่อน

ไขพิเศษ" เช่นว่ามานี้ ควรจะมีอย่างไร

เท่าที่ผู้เขียนสังเกต ที่เมียน้อยเมียหลวงไม่ค่อยจะลงรอยกันนั้น เพราะผลประโยชน์ขัดกัน และต่างไม่พยายามเห็นอกเห็นใจกัน ถ้าเมียน้อยจะเพียงต้องการบางอย่างจากชายผู้เป็นสามี เมียหลวงก็พอจะทนได้ แต่หากเมียน้อยมักจะทำให้เมียหลวงเข้าใจว่าตนต้องการที่จะแย่งชิงทุกอย่างที่เมียหลวงเคยได้รับจากชายผู้เป็นสามี ตรงกันข้าม หากเมียหลวงจะได้แสดงความกรุณาต่อเมียน้อยบ้างตามสมควร เมียน้อยก็จะต้องเกรงใจเมียหลวง และไม่คิดทำการหักโค่น ถ้าเหตุแห่งความไม่ปรองดองกันระหว่างเมียน้อยเมียหลวงเป็นดังว่ามานี้ "เงื่อนไขพิเศษ" ในการผ่อนปรนให้ชายมีเมียน้อยได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย จึงควรจะอยู่ที่ว่า ชายผู้มีความประสงค์จะมีเมียน้อยจะต้องได้รับความยินยอมเห็นชอบจากเมียหลวงเสียก่อน ผู้เขียนเชื่อว่าการมีเมียน้อยของชายจะไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากมากนัก หากหญิงที่เป็นเมียน้อยนั้นจะเป็นผู้ที่เมียหลวงเลือกเฟ้นหามาให้ หรือเป็นผู้ที่เมียหลวงพิจารณาแล้วเห็นว่าอาจอยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข

อย่างไรก็ดี ถ้าจะกำหนดเงื่อนไขแห่งการมีเมียน้อยของชายไว้เพียงข้อเดียวคือ จะต้องได้รับการยินยอมจากเมียหลวง ก็จะเป็นการแคบเกินไป เพราะหญิงอาจเอาแต่อารมณ์ไม่คำนึงถึงเหตุผล และไม่ยอมให้ชายมีเมียน้อยได้เลยไม่ว่าในกรณีใด ๆ ดังนั้นจึงควรกำหนดเงื่อนไขเปิดทางให้ชายมีเมียน้อยโดยชอบด้วยกฎหมายอีกทางหนึ่ง คือ ให้ชายที่ต้องการมีเมียน้อยร้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ตนมีเมียน้อยได้ โดยทำการพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าการที่ตนมีเมียน้อยนั้นเป็นความจำเป็น เช่น เพราะเมียหลวงเป็นหมัน ฯลฯ และการที่ตนมีเมียน้อยนั้น ไม่เป็นการขัดขวางต่อการอุปการะเลี้ยงดูครอบครัวเดิมของตนแต่อย่างใด

การยอมผ่อนปรนให้ชายมีเมียน้อยได้โดยชอบด้วยกฎหมายดังที่ผู้เขียนได้เสนอแนะมานี้ อาจมีความยากลำบากในการบัญญัติกฎหมายใน

เรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาและสัมพันธ์ในครอบครัว แต่ผู้เขียนก็เห็นว่า พอจะนำเอากฎหมายลักษณะผัวเมียซึ่งได้ถูกยกเลิกไปแล้ว และกฎหมายอิสลามซึ่งใช้บังคับอยู่ในจังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา, สตูล, ปัตตานี และนราธิวาส ในคดีครอบครัวมรดก ซึ่งทั้งโจทกและจำเลยเป็นอิสลามิกชน มาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายในเรื่องดั่งกล่าวนั้นได้ แต่ถึงอย่างไรเมียหลวงก็ควรจะมีสิทธิ และได้รับการยกย่องจากกฎหมายดีกว่าและมากกว่าเมียน้อย เพราะเป็นผู้ที่มาก่อน ส่วนบุตรนั้น ไม่ว่าจะเป็นบุตรอันเกิดจากเมียหลวงหรือเมียน้อย จะต้องมีสิทธิ์และฐานะเท่าเทียมกันในทุก ๆ ทาง

๒. **ส่วนเรื่องหญิงมีชู้นั้น** ผู้เขียนเชื่อว่าแม้หญิงเองก็ต้องยอมรับว่า การมีชู้นั้นเป็นเรื่องที่น่าบัดสี ถ้าค้นคว้าดูก็จะพบว่า สาเหตุที่หญิงมีชู้นั้นมีมากมายหลายประการ และสาเหตุบางประการที่ทำให้หญิงต้องมีชู้นั้น เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจหญิง เช่น ในกรณีที่หญิงถูกสามีทอดทิ้ง ไม่ได้อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาเป็นเวลานาน ถ้าชายทอดทิ้งหญิงเพราะเหตุอื่นก็พอทำเนา แต่ถ้าเป็นเรื่องที่เพราะชายไปติดพันกับหญิงอื่น ก็เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจหญิงที่ต้องมีชู้เพราะเหตุดังกล่าวนี้มาก ตาม ป.พ.พ.ม. ๑๔๕๓ เป็นหน้าที่ของสามีที่จะต้องอยู่ร่วมกับภรรยาฉันสามีภรรยา การอยู่ร่วมกันนี้มิใช่แต่เพียงอยู่บ้านเดียวกัน กินข้าวด้วยกันเท่านั้น แต่หมายถึงการหลับนอนร่วมประเวณีกันด้วย (ด้วยเหตุนี้ การที่ชายข่มขืนกระทำชำเราภรรยาตนจึงไม่เป็นความผิดฐานกระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๗๖) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า การที่หญิงมีชู้นั้น แม้จะถือว่าเป็นความผิด แต่ก็ไม่ใช่ความผิดที่ร้ายแรงถึงขนาดจะยอมให้ชายผู้เป็นสามีฆ่าภรรยาของตนและชู้ตายได้โดยไม่ผิดกฎหมาย

ในเมื่อสังคมไทยถือว่าการที่หญิงมีชู้เป็นความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อถือของประชาชน ก็ควรจะมีการบัญญัติกฎหมายให้

การที่หญิงมีชู้นั้นเป็นความผิดอาญาเสียเลย และทั้งเพื่อป้องกันมิให้ชายทำการแก้แค้นทดแทนภรรยาตนและชายชู้โดยพละการถึงฆ่าฟันกันตายอย่างที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอ นอกจากเหตุอื่น ๆ ความจำเป็นที่ต้องมีกฎหมายคือ เพื่อมิให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด แก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดเอง โดยให้บ้านเมืองลงโทษเป็นการแก้แค้นแทนผู้กระทำความผิดแทนผู้ที่ได้รับความเสียหาย เพราะถ้าปล่อยให้เอกชนทำการแก้แค้นทดแทนกันเองแล้ว ก็จะมีการแก้แค้นทดแทนกันไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด เพราะผู้ที่ได้รับความเสียหายมักประมาณความเสียหายที่ตนได้รับเกินกว่าที่เป็นจริง และทำการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดรุนแรงเกินขอบเขตที่สมควร

การที่หญิงมีชู้นั้น ผู้เขียนเห็นว่า เป็นความผิดต่อสังคมที่ไม่ร้ายแรง จะเป็นความผิดที่ร้ายแรงก็แต่เฉพาะสำหรับบุคคลบางคน เช่น สามีของหญิง เท่านั้น เพราะฉะนั้น ถ้าจะบัญญัติให้เป็นความผิดอาญา ก็ควรจะเป็นความผิดอันยอมความได้ อันเป็นความผิดอาญาที่หากผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์แล้ว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดไม่ได้ และควรแยกความผิดออกเป็น ๒ กรณี คือ กรณีที่หญิงมีชู้กับชายที่สมรสแล้ว และกรณีที่หญิงมีชู้กับชายที่ยังไม่ได้สมรส สำหรับกรณีแรกควรกำหนดโทษให้หนักกว่ากรณีหลัง เพราะในกรณีแรก นอกจากจะเป็นการกระทำความผิดต่อสามีตนแล้ว ยังเป็นการกระทำความผิดต่อภรรยาของชายชู้ด้วย ส่วนชายชู้นั้นก็ควรจะมีความผิดเช่นกัน คือ ผิดในฐานที่เป็นผู้สนับสนุน แต่ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วว่า มีบางกรณีที่เป็นเรื่องน่าเห็นใจหญิงที่ต้องมีชู้ เพราะฉะนั้น ถ้าจะบัญญัติให้การที่หญิงมีชู้เป็นความผิดอาญา ก็ควรกำหนดข้อยกเว้นเอาไว้ด้วย เช่นยกเว้นโทษในการที่หญิงมีชู้เพราะสามีทอดทิ้งไปติดพันกับหญิงอื่น เป็นต้น

ในต่างประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส ผู้เขียนเคยได้ยินว่า เขามีกฎหมายลงโทษหญิงที่มีชู้เหมือนกัน ถ้าเราจะมีกฎหมายเช่นนี้บ้าง เราจะนำกฎหมายของเขามาใช้เป็นแนวทางในการร่างกฎหมายของเราบ้างก็ได้

ในกฎหมายครอบครัวฉบับปัจจุบัน มีวิธีการที่ดีอันหนึ่งซึ่งสตรียังไม่ทราบ หรือทราบแต่ไม่สนใจที่จะปฏิบัติตาม ทำให้สตรีต้องเสียประโยชน์ในบางกรณีไป วิธีการนั้นก็คือการจดทะเบียนสมรส ชายหญิงบางคู่ทำพิธีสมรสกันหรูหรา หมดเงินไปเป็นหมื่น แต่ไม่จดทะเบียนสมรสกัน ทั้ง ๆ ที่การจดทะเบียนสมรสต้องเสียเงินค่าธรรมเนียมเพียง ๒๐-๓๐ บาทเท่านั้น การไม่จดทะเบียนสมรสทำให้หญิงต้องเสียสิทธิที่จะได้รับมรดก และสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายจากผู้ทำละเมิด เมื่อสามีของหญิงนั้นถึงแก่ความตาย นอกจากนั้น ผลเสียยังเกิดแก่บุตรของหญิงนั้นอีกด้วย คือ ทำให้เด็กนั้นไม่เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี เรื่องการจดทะเบียนสมรสนี้ ผู้เขียนยังไม่เห็นมีใครสนใจพูดกันอย่างจริงจังสักที ผู้เขียนเข้าใจว่า การเผยแพร่กฎหมายที่เป็นคุณแก่สตรีให้สตรีทราบ และแนะนำให้ปฏิบัติตามคงเป็นอย่างหนึ่งในวัตถุประสงค์ ของสมาคมบัณฑิตยสตรีในทางกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนใคร่ขอฝากเรื่องนี้ให้ทางสมาคม ฯ ได้โปรดพิจารณา

ถ้าบทความนี้ของผู้เขียนไม่เป็นการสนับสนุนให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมชาย ผู้เขียนขอเรียนให้ทราบว่ามิใช่เพราะผู้เขียนมีอคติเนื่องจากเป็นชาย หากแต่เพราะผู้เขียนเห็นว่าในขณะนี้หญิงยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบเท่าเทียมชายนั่นเอง แต่ผู้เขียนก็เชื่อว่าหญิงคงจะพร้อมในอนาคตอันใกล้นี้ ซึ่งเมื่อถึงเวลานั้นแล้วก็จะไม่มีใครคัดค้านที่จะให้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมชาย อย่างไรก็ดี การเรียกร้องสิทธิของหญิงนี้

เป็นสิ่งที่ควรจะได้รับการพิจารณาด้วยความสนใจ และอย่างเห็นอกเห็นใจ และเช่นเดียวกันกับท่านผู้อ่านทั้งหลาย ผู้เขียนเชื่อแน่ว่าการเรียกร้องสิทธิของสตรีซึ่งกำลังกระทำอยู่ในขณะนี้ เป็นการกระทำมิใช่เพียงเพื่อป้องกันรักษาผลประโยชน์ของสตรีที่ร่ำรวยเพียงกลุ่มเดียวดังที่มีผู้สงสัยเท่านั้น หากเป็นการกระทำด้วยเจตนาดี โดยคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมเป็นที่ตั้ง การกระทำตนให้เป็นประโยชน์เช่นนี้ควรได้รับการสรรเสริญ แม้จากบุคคลที่ไม่เห็นพ้องด้วย ผู้เขียนขอสรรเสริญเจตนาอันดีของคุณหญิงสุภัทรา และกลุ่มสตรีร่วมความเห็นเดียวกันกับท่าน ไว้ ณ ที่นี้ด้วย ทั้งหวังว่าท่านคงจะไม่ลดละความพยายามที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสตรีเพื่อนร่วมเพศเดียวกันกับท่าน แม้อุปสรรคมากมายจะมีขวางหน้าอยู่ก็ตาม

ตลาดวิชา

(ลงพิมพ์ใน หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ รายวัน ฉบับประจำวันที่ ๔พ.ย. ๑๒ และฉบับต่อไป)

ก่อนการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ สมัยที่ท่านศาสตราจารย์อดุลย์ วิเชียรเจริญ เป็นเลขาธิการมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคยได้ชื่อว่าเป็นตลาดวิชา อาจกล่าวได้ว่าการที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เคยได้ชื่อว่าเป็นตลาดวิชานั้น เพราะมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในขณะนั้นมีความแตกต่างกับมหาวิทยาลัยอื่นในประการที่สำคัญต่อไปนี้

(๑) รับนักศึกษาเข้าเรียนโดยไม่จำกัดจำนวนเพราะไม่มีการสอบเข้า ผู้ที่เพียงมีแต่คุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ คือจบการศึกษาขั้นเตรียมอุดมศึกษา ก็สมัครเข้าเป็นนักศึกษาได้

(๒) ไม่มีการกำหนดจำนวนชั่วโมงเรียน นักศึกษาจะมาเข้าห้องเรียนฟังคำบรรยายหรือไม่ก็ได้ ไม่มีการกำหนดว่าจะต้องเข้าฟังคำบรรยายเท่านั้นเท่านี้ชั่วโมงจึงจะมีสิทธิเข้าสอบ

(๓) ไม่มีการไล่ออกเพราะนักศึกษาสอบตกซ้ำชั้น (รีไทร์)

(๔) สโมสรนักศึกษามีอิทธิพลมากเพราะจำนวนนักศึกษามีมาก นักศึกษามีเสรีภาพและมีเวลาสำหรับที่จะดำเนินกิจกรรมนอกหลักสูตร โดยเฉพาะการให้ความสนใจในกิจการบ้านเมืองได้มาก

การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ดังกล่าว โดยการกำหนดให้มีการสอบเข้า กำหนดเวลาเรียนของนักศึกษา ฯลฯ ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หมดสภาพการเป็นตลาดวิชา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัยปัจจุบันนี้ มีสภาพในส่วนสาระสำคัญไม่แตกต่างไปจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ

หลังจากนั้นเป็นต้นมา ได้มีการเคลื่อนไหวเป็นระยะ ๆ ตลอดมาที่จะให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลับเป็นตลาดวิชาเช่นเดิมอีก หรือให้มีการตั้งมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะเป็นตลาดวิชาขึ้น การเคลื่อนไหวครั้งสุดท้ายในเรื่องนี้ อาจทำให้หวังได้ว่าจะมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาขึ้นในอนาคตอีก ดังข่าวที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับว่า ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเดือนกันยายนที่แล้วคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณ์ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร์สังกัดพรรคสหประชาไทยกลุ่มหนึ่งเป็นผู้เสนอ และสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาได้ส่งสำเนาร่างมาล่วงหน้า แล้วมีมติให้ส่งให้สภาการศึกษาแห่งชาติให้ความเห็น ทั้งนี้ให้นำไปพิจารณาให้แล้วเสร็จโดยเร็วที่สุด ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณ์นี้มีหลักการที่จะให้ตั้งมหาวิทยาลัย-วชิราลงกรณ์ขึ้นเป็นตลาดวิชา มีเหตุผลให้รับนักศึกษาได้ทั่วไป โดยมาฟังคำสอนที่มหาวิทยาลัยก็ได้ หรือจะซื้อคำสอนไปเรียนด้วยตนเองแล้วมาสมัครสอบเอาก็ได้ เพื่อแก้ปัญหาที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่สามารถรับนัก

ศึกษาเพิ่มขึ้นได้ และเป็นการให้การศึกษาแก่ชนทุกชั้นเพื่อสร้างคุณภาพความรู้ ความสามารถของประชาชนไทยให้สูงขึ้น และเพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้นักศึกษาไปหาที่เล่าเรียนในต่างประเทศอันทำให้เสียเงินตราต่างประเทศปีละมาก ๆ และนอกจากนั้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแก่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ มหาวิทยาลัยที่เสนอตั้งนี้จะให้ทำการสอนวิชานิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์บัญชี การบริหารธุรกิจ สังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ ตั้งแต่ชั้นปริญญาตรีถึงปริญญาเอก

ที่ผู้เขียนกล่าวว่าอาจทำให้หวังได้ว่าจะมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาขึ้นในอนาคต ก็เพราะพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณ์นี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคสหประชาไทยชาวไทยเป็นผู้เสนอ จึงเข้าใจว่ารัฐบาลคงจะให้ความสนับสนุนเป็นอย่างดี เพราะถ้าทำได้สำเร็จก็จะเป็นงานชิ้นโบว์แดงอีกชิ้นหนึ่งของรัฐบาลชุดนี้ เช่นเดียวกับที่การที่บุคคลสำคัญในรัฐบาลชุดนี้ได้ถอนตัวจากการเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เมื่อรัฐบาลชุดนี้ ได้รับพระราชโองการโปรดเกล้าให้เข้าบริหารประเทศใหม่ ๆ

ปัญหาที่ว่าควรมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาหรือไม่นั้น เป็นปัญหาที่ได้มีการวิพากย์วิจารณ์กันในหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เป็นอันมาก ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันนี้เอง ก็ได้มีผู้เขียนมาแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้อยู่ไม่ขาดระยะ มีทั้งสนับสนุนและคัดค้าน ต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลที่น่าฟังด้วยกันทั้งนั้น

เหตุผลที่ฝ่ายที่สนับสนุนให้มีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชายกขึ้นอ้าง ก็เป็นเหตุผลในทำนองเดียวกับที่ ส.ส. พรรคสหประชาไทยยกขึ้นอ้างในการเสนอร่างพระราชบัญญัติวชิราลงกรณ์ดังกล่าวข้างต้น คือ การ

มีตลาดวิชาเป็นการแก้ปัญหาที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่สามารถรับนักศึกษาเพิ่มขึ้นได้ เป็นการให้การศึกษาแก่ชนทุกชั้น เพื่อสร้างคุณภาพความรู้ความสามารถของประชาชนคนไทยให้สูงขึ้น และเพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้นักศึกษาไปหาที่เล่าเรียนในต่างประเทศ อันทำให้เสียเงินตราต่างประเทศปีละมาก ๆ นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่าการมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา จะทำให้บุคคลเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย เพราะไม่อาจสอบเข้ามหาวิทยาลัยอื่นได้ หรือเพราะไม่มีเวลาเนื่องจากที่ต้องทำงานเลี้ยงตนเอง ได้มีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ใช้เวลาที่ว่างให้เป็นประโยชน์ แทนที่จะใช้เวลาเหล่านั้นไปในทางเสเพล หรือมีชีวิตอยู่อย่างหมดหวัง และการมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาจะเป็นการส่งเสริมให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ พากเพียรเรียนกันจนจบการศึกษาขั้นเตรียมอุดมศึกษามากขึ้น เพราะการมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาจะทำให้ผู้ที่เรียนจบขั้นเตรียมอุดมศึกษามีโอกาสเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยได้โดยไม่ยากจนเกินไปนัก ข้อดีของมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาตามที่กล่าวมานี้คงไม่มีใครเถียงว่าไม่เป็นความจริง แม้แต่สำหรับบุคคลที่คัดค้านการมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา

อย่างไรก็ดีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชามิใช่มีแต่ข้อดี ข้อเสียก็มีอยู่มากมายหลายประการเหมือนกัน ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

๑ การเข้าเป็นนักศึกษาได้ง่ายเกินไป ทำให้นักศึกษาขาดความภูมิใจในการเป็นนักศึกษา ไม่ตั้งใจเล่าเรียนและไม่ดำรงตนให้อยู่ในเกียรติของนักเรียนมหาวิทยาลัย และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ได้ประสงค์ที่จะเล่าเรียนจริงจังสมัครเข้าเป็นนักศึกษา เพียงเพื่อหวังประโยชน์บางอย่างเช่นไม่ต้องถูกเกณฑ์ทหารจนกว่าจะมีอายุครบ ๒๖ ปี

(๒) การไม่ถูกบังคับให้เข้าห้องเรียนฟังคำบรรยาย ทำให้นักศึกษาไม่เข้าเรียนใช้เวลาไปในทางที่ไม่มีประโยชน์ วันหนึ่ง ๆ เอาแต่สนุกสนานเฮฮา ถึงเวลาสอบก็สอบตกคราวละมาก ๆ

(๓) การไม่มีรีไทร์ก็เช่นเดียวกับการไม่ต้องสอบเข้า และการที่จะเข้าเรียน หรือไม่เข้าเรียนก็ได้ทำให้นักศึกษาไม่ตั้งใจเรียนจริงจัง เสียเวลาเรียนกันคนละหลายปี ก็ยังเรียนไม่จบ

(๔) ปกครองยาก เพราะนักศึกษามีจำนวนมาก ทั้งล้วนแต่เป็นผู้ใหญ่หรือนึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่แล้ว การที่นักศึกษามีเสรีภาพมากทำให้นักศึกษาชอบใช้เสรีภาพนั้น โดยปราศจากขอบเขตและการยับยั้งชั่งใจ อันเป็นเหตุให้เกิดการกระทบกระทั่งกับผู้บริหารงานของมหาวิทยาลัย ก่อให้เกิดการวุ่นวายในมหาวิทยาลัยอยู่เสมอ

(๕) นักศึกษาไม่ชอบเรียน เอาแต่สนใจกับกิจกรรมนอกหลักสูตร ชอบยุ่งกับการเมืองอันทำให้บ้านเมืองวุ่นวาย ทั้งตัวนักศึกษาเองก็ต้องเดือดร้อนเพราะอาจถูกตำรวจจับ ถูกลบชื่อออกจากมหาวิทยาลัยทำให้เรียนไม่จบ

(๖) การรับนักศึกษาเข้าเรียนโดยไม่จำกัดจำนวน ทำให้ผู้เรียนจบมากเกินความต้องเกิดปัญหาบัณฑิตเฟ้อไม่มีงานทำ

(๗) มหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาไม่อาจเปิดสอนวิชาแขนงที่ต้องมีการทดลองฝึกฝนเช่นวิทยาศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ การมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาจึงไม่สู้มีประโยชน์ เพราะประเทศไทยอยู่ในระหว่างที่กำลังต้องการนักวิทยาศาสตร์แพทย์วิศวกร ฯลฯ ในระดับที่สูงมาก ซึ่งมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาไม่อาจผลิตบุคคลประเภทเหล่านี้ได้

ในบรรดาข้อเสียต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชานี้ เมื่อได้พิจารณาโดยถี่ถ้วนแล้ว พอจะแยกข้อเสียเหล่านี้ออกได้เป็น ก. ข้อเสียที่ไม่เป็นความจริง ข. ข้อเสียที่เป็นความจริงซึ่งไม่อาจที่จะแก้ไขให้หายได้ ค. ข้อเสียที่เป็นความจริงแต่อาจแก้ไขให้หายได้

ก. ข้อเสียของมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาที่ไม่เป็นความจริง ข้อเสียหายของมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาซึ่งไม่เป็นความจริง ก็คือข้อเสียในข้อที่ว่า การมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาทำให้เกิดปัญหาบัณ-ฑิตเฟ้อ ตามความเป็นจริงในสมัยที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นตลาดวิชา แม้บางคณะเช่น คณะนิติศาสตร์ จะมีนักศึกษามากกว่าหนึ่งหมื่นคนก็ตาม แต่ปีหนึ่ง ๆ ระหว่างที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังเป็นตลาดวิชาอยู่ มีผู้เรียนจบเป็นนิติศาสตร์บัณฑิตเพียง ๒๐๐–๓๐๐ คนเท่านั้น มีเพียงระยะเดียว ระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๐๗–๒๕๑๐ ซึ่งเป็นระหว่างที่มหาวิทยาลัยธรรมศา-สตร์หมดสภาพเป็นตลาดวิชาแล้ว ในระหว่างนั้นมีผู้เรียนจบเป็นบัณฑิตมากพิเศษถึงปีละหลายพันคนจนดูคล้ายกับว่าบัณฑิตจากมหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์จะเฟ้อ แต่นั่นก็ไม่เกี่ยวกับการเป็นตลาดวิชาแต่อย่างใด เพราะการที่ในระหว่างปีพ.ศ. ๒๕๐๗–๒๕๑๐ มีผู้เรียนจบเป็นบัณฑิตจากมหา-วิทยาลัยธรรมศาสตร์ มากเป็นพิเศษนั้น เนื่องจากการเลิกล้มตลาดวิชาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำให้นักศึกษาตามหลักสูตรเก่าต้องรีบเร่งเรียนให้จบก่อนครบกำหนดอายุความ ๘ ปี เพราะตามระเบียบของมหาวิทยาลัยนักศึกษาตามหลักสูตรเก่าถ้าเรียนไม่จบภายใน ๘ ปี จะต้องถูกลบชื่อออก ในเมืองไทยนั้นผู้เขียนเห็นว่า การมีบัณฑิตเฟ้อนั้นเป็นปัญหาที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ เพราะในเมืองเรายังขาดบุคคลที่มีความรู้ในแขนงวิชาต่าง ๆ อีกมาก อัตราประชากรที่จบการศึกษาขั้นอุดมศึกษายังอยู่ในระดับที่ต่ำมาก จริงอยู่อาจมีบางระยะที่บัณฑิตในบางแขนงวิชาจะหางานทำยาก แต่นั้นก็ไม่ใช่เป็นปัญหาเรื่องบัณฑิตเฟ้อ แต่เป็นเรื่องของการไม่รู้จักใช้คนในตำแหน่งหน้าที่ที่เหมาะสมมากกว่า ตามธรรมดาถ้าการเรียนในแขนงวิชาใดจบออกมาแล้วหางานทำยาก คนก็ไม่อยากจะเรียนวิชาแขนงนั้นซึ่งเป็นการจำกัดจำนวนนักศึกษาในแขนงวิชานั้นอยู่ในตัวแล้ว

ข. ข้อเสียของมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาซึ่งเป็นความจริงและไม่อาจแก้ไขให้หายได้เป็นความจริงที่มหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาไม่อาจที่จะผลิตแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ หรือวิศวกรได้ แต่นั่นก็ไม่ใช่เหตุที่ไม่ควรจะมีมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา เพราะถ้ารัฐต้องการผลิตแพทย์ นักวิทยาศาสตร์ หรือวิศวกรให้เพิ่มมากขึ้น ก็อาจทำได้โดยการขยายมหาวิทยาลัยที่มีการสอนแขนงวิชาดังกล่าว และหรือตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ วิชาแขนงต่าง ๆ ที่อาจทำการสอนได้ในมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชานั้น เช่นนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ยังเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ และการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาการปกครองประเทศเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอยู่เป็นอันมาก ยกตัวอย่างง่าย ๆ ถ้าในเมืองไทยเรามีผู้ที่จบการศึกษาได้ปริญญาใน–นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์ มากกว่านี้ และบัณฑิตเหล่านั้นได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวน–มาก ผู้เขียนก็เชื่อว่าสภาผู้แทนราษฎรของเราคงจะทำหน้าที่ได้ดีกว่าที่แล้ว ๆ มาเป็นแน่

ค. ข้อเสียของมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาซึ่งเป็นความจริงแต่อาจแก้ไขให้หายได้ ส่วนข้อเสียอื่นๆ เช่น การรับบุคคลเข้าเป็นนักศึกษาง่ายเกินไป การไม่มีรีไทร์ ฯลฯ นั้น เป็นความจริง ที่ทำให้นักศึกษาไม่ตั้งใจเล่าเรียน มีนักศึกษาเป็นจำนวนมากที่เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ไปคนละหลาย ๆ ปีแต่ก็เรียนไม่จบ นอกจากนี้การรับนักศึกษาเข้าเรียนง่ายเกินไป เป็นช่องทางให้บุคคลที่ไม่มีความประสงค์ที่จะศึกษาเล่าเรียนเลย แอบแฝงเข้ามาเป็นนักศึกษา และอาศัยโอกาสจากการเป็นนักศึกษากระทำการต่าง ๆ อันเป็นการบ่อนทำลายชื่อเสียงและเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัย แต่ข้อเสียเหล่านี้ มีทางพอที่จะแก้ไขให้หายได้ ผู้-

เขียนขอเสนอวิธีแก้ดังต่อไปนี้

๑. ในการรับนักศึกษาเข้าเรียนนั้น เพื่อเป็นการสกัดกั้นมิให้ผู้ที่ไม่มีความประสงค์ที่จะเล่าเรียนอย่างแท้จริงสมัครเข้าเป็นนักศึกษา ทั้งเพื่อให้ผู้ที่จะสมัครเข้าเป็นนักศึกษาได้สังวรณ์เอาไว้ว่าการเรียนในชั้นอุดมศึกษานั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่ง่ายนัก ก่อนสมัครเข้าเป็นนักศึกษาผู้สมัครควรจะได้ไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อนว่าตนมีความเหมาะสมและพรักพร้อมที่จะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้จะไม่มีการสอบเข้าแต่ก็ควรจะกำหนดให้ผู้ที่จะเข้าเป็นนักศึกษาต้องเป็นผู้ที่ผ่านการศึกษาชั้นเตรียมอุดมศึกษาได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ ๖๕ ขึ้นไป ทั้งนี้เพราะการเรียนในชั้นอุดมศึกษานั้น การสอบให้ผ่านถือเอาคะแนนร้อยละ ๖๐ เป็นเกณฑ์ทุกมหาวิทยาลัย ไม่ใช่ร้อยละ ๕๐ เหมือนการเรียนในชั้นที่ต่ำกว่า ส่วนการที่กำหนดให้ต้องได้คะแนนร้อยละ ๖๕ นั้นเพื่อเป็นการเผื่อ ๆ ให้เกิน ๆ เอาไว้ก่อน หรือมิฉะนั้นต้องเป็นผู้ที่ได้ปริญญาหรืออนุปริญญามาแล้ว สำหรับผู้ที่ไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น ถ้าประสงค์จะเข้าเรียนควรกำหนดให้ต้องเสียค่าบำรุงมหาวิทยาลัยเป็นการล่วงหน้าอย่างน้อยเป็นเวลา ๔ ปี เงินค่าบำรุงล่วงหน้าดังกล่าวนี้ ทางมหาวิทยาลัยจะไม่คืนให้ถ้านักศึกษาถูกไล่ออกหรือหมดสภาพจากการเป็นนักศึกษากลางคัน หรือถ้าจะไม่เสียค่าบำรุงมหาวิทยาลัยล่วงหน้าก็ต้องหาผู้ที่เป็นบัณฑิตอย่างน้อยสองนายมาเป็นผู้ค้ำประกันหนี้หรือความเสียหายที่นักศึกษาอาจก่อให้เกิดแก่มหาวิทยาลัย ในวงเงินไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ด้วยวิธีเหล่านี้ผู้เขียนเข้าใจว่า ถึงมหาวิทยาลัยจะรับนักศึกษาโดยไม่จำกัดจำนวน แต่จำนวนนักศึกษาก็จะลดลงไปบ้าง ทำให้นักศึกษาจะมีจำนวนไม่มากจนเกินไป ทั้งมหาวิทยาลัยจะได้นักศึกษาที่เคยเรียนอยู่ในชั้นดี หรือได้ผู้ที่มุ่งมั่นจะทำการศึกษาอย่างแท้จริง อันจะเป็นผลดีต่อชื่อเสียงและเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัย

๒. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักศึกษา ที่ไม่ได้เข้าฟังคำบรรยาย (ไม่ว่าจะเป็นพวกที่ทำงานไม่มีเวลามาฟังคำบรรยาย หรือพวกที่มีเวลาแต่ไม่อยากมาฟังคำบรรยาย) สนใจดูหนังสือเป็นประจำไม่ใช่มาดูเอาตอนใกล้สอบ อันจะเป็นเหตุให้ต้องสอบตกกันคราวละมาก ๆ ทั้งเพื่อมิให้อาจารย์ต้องเสียเวลาตรวจข้อสอบของนักศึกษาที่เข้าสอบ โดยไม่ได้ดูหนังสือมาก่อนเลย ผู้เขียนเห็นว่าควรกำหนดให้มีการสอบซ้อมก่อนสอบไล่ไม่น้อยกว่าสามครั้ง การสอบซ้อมนี้มิได้มีความมุ่งหมายที่จะทำการทดสอบความรู้อย่างจริงจังเหมือนอย่างการสอบไล่ เป็นแต่ทดสอบดูว่านักศึกษาได้ดูหนังสือพร้อมที่จะสอบไล่หรือไม่เท่านั้น เพื่อมิให้เป็นภาระแก่อาจารย์ในการตรวจข้อสอบ การสอบซ้อมควรทำแบบให้กรอกข้อความในช่องว่าง และหรือแบบขีดถูกขีดผิด นักศึกษาที่ไม่ได้สอบซ้อมหรือสอบซ้อมได้คะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ ๖๐ ในวิชาใด ไม่มีสิทธิที่จะเข้าสอบไล่ในวิชานั้น วิธีนี้คงจะช่วยกระตุ้นให้นักศึกษาที่ไม่เข้าฟังคำบรรยายขยันดูหนังสือเป็นประจำได้บ้าง

๓. สำหรับนักศึกษาที่สอบตกซ้ำชั้นบ่อย ๆ นั้น ผู้เขียนเห็นว่านักศึกษาเหล่านี้ควรจะถูกลงโทษบ้าง แต่การรีไทร์นั้นเป็นการลงโทษที่รุนแรงเกินไป แต่ถ้าจะปล่อยเลยตามเลยใครจะสอบตกซ้ำชั้นอย่างไรก็ช่างก็เท่ากับเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาไม่เอาใจใส่ในการเรียน มหาวิทยาลัยก็จะเต็มไปด้วยนักศึกษาประเภท "ไม่เอาไหน" ชื่อเสียงและเกียรติคุณของมหาวิทยาลัยมีแต่จะเสื่อมทรามลง ผู้เขียนเห็นว่าสำหรับนักศึกษาที่ไม่ตั้งใจเรียน ๆ ไม่จบภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ควรจะต้องเสียค่าบำรุงมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นมากกว่าที่ต้องเสียตามปกติ เช่นในคณะที่มีหลักสูตรการศึกษาเป็นเวลา ๔ ปี นักศึกษาที่เรียนไม่จบภายใน ๔ ปี พอถึงปีที่ ๕ และปีต่อไป ต้องเสียค่าบำรุงมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว เช่นตามปกติต้องเสียค่าบำรุงปีละ ๔๐๐ บาท ก็ต้องเสียค่าบำรุงเพิ่มขึ้นเป็น

ปีละ ๔๐๐ บาท ด้วยวิธีนี้ ถึงจะไม่มีการรีไทร์แต่ถ้านักศึกษาขึ้นเรียนซ้ำชั้นบ่อยๆ ไม่จบภายในเวลากำหนด ต้องเสียเงินค่าบำรุงมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นหลาย ๆ ปีเข้า ไม่มีเงินจะเสียก็ต้องออกไปเอง อย่างไรก็ดีนักศึกษาควรมีสิทธิที่จะแสดงเหตุผลที่สมควร เพื่อขอผ่อนผันไม่ต้องเสียค่าบำรุงเพิ่มขึ้นได้ เพราะการสอบตกบางครั้งก็เป็นเรื่องสุดวิสัย หาใช่เป็นความผิดของนักศึกษาไม่

๔. แม้ว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในสมัยที่เป็นตลาดวิชาจะมีข้อบกพร่องมากมายหลายประการ ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงแล้ว แต่เหตุที่แท้จริงที่ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถูกยกเลิกจากการเป็นตลาดวิชา ไม่ใช่เนื่องจากเหตุต่างๆที่กล่าวมาแล้ว เหตุที่แท้จริงอยู่ที่ว่า "ผู้มีอำนาจ"ในสมัยนั้น เห็นว่านักศึกษาธรรมศาสตร์เป็นพวก หัวแข็ง ปกครองยาก ชอบยุ่งกับการเมือง สโมสรนักศึกษามีอิทธิพลมาก และชอบให้อิทธิพลนั้นไปในทางการเมืองเป็นปรปักษ์ต่อผลประโยชน์ และความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ของท่าน"ผู้มีอำนาจ" เมื่อผู้มีอำนาจ ท่านไม่ชอบนักศึกษาธรรมศาสตร์ด้วยเหตุดังกล่าว ท่านก็เลยหาเรื่องเลิกการเป็นตลาดวิชาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม ความจริงถ้าท่านทำได้ท่านคงจะล้มเลิกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เสียเลยแล้ว เมื่อล้มไม่ได้ท่านก็พยายามที่จะทอนกำลังนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านเห็นว่าเป็นศัตรูของท่านให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การเลิกล้มตลาดวิชาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นวิธีทอนกำลังนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะบุคคลซึ่ง"ผู้มีอำนาจ"ท่านเห็นว่าเป็นปรปักษ์ของท่านที่ได้ผลยิ่ง

การที่ "ผู้มีอำนาจ" ท่านเห็นว่านักศึกษาธรรมศาสตร์ในสมัยที่เป็นตลาดวิชาเป็นศัตรูของท่าน ก็เพราะท่านมีอคติต่อนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อท่านใส่แว่นตากระจกสีแดงมองดูนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็เป็นของแน่ที่ท่านจะต้องมองเห็นว่านักศึกษามหาวิทยลัยธรรมศาสตร์แดงไปหมด ก็น่าเห็นใจท่านอยู่หรอก เพราะคนที่มีเจตนาไม่สุจริตความกลัวว่าคนอื่นเขาจะรู้ ก็ทำให้ต้องคิดหวาดระแวงไปต่างๆ นานา

ผู้เขียนเห็นว่าการปกครองในมหาวิทยาลัยจะไม่มีปัญหายุ่งยากมากนัก หากผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยจะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม คือ เป็นนักการศึกษาไม่ใช่นักการเมืองหรือนักการค้าหรืออันธพาลในเสื้อครุย ผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยต้องไม่ทำตัวห่างเหินกับนักศึกษาจนดูเป็นคนละพวกกับนักศึกษา ถ้าการที่จะทำตัวให้สนิทสนมคุ้นเคยกับนักศึกษาโดยทั่วไปเป็นสิ่งที่ไม่อาจทำได้เพราะการมีเวลาอันจำกัด ผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยก็ควรจะทำการติดต่อคุ้นเคยกับนักศึกษา โดยผ่านทางผู้แทนนักศึกษา สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยต้องไม่ดูถูกในความเป็นเด็กของนักศึกษาเพราะถึงแม้นักศึกษาจะเป็นเด็ก แต่เด็กก็ไม่ใช่ว่าจะเลวกว่าผู้ใหญ่ เด็กที่ฉลาดกว่าและมีคุณธรรมสูงกว่าผู้ใหญ่มีถมเถไป และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารงานของมหาวิทยาลัยที่ได้กระทำโดยเปิดเผย และอย่างสุภาพควรจะได้รับการพิจารณาจากผู้บริหารงานมหาวิทยาลัยด้วยดี

การที่จะให้นักศึกษาไม่ยุ่งกับการเมืองเสียเลยนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการพ้นวิสัย เพราะนักศึกษาก็เป็นประชาชนพลเมืองทั้งส่วนใหญ่ก็เป็นผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแล้ว ถ้านักศึกษาจะยุ่งกับการเมืองภายในขอบเขต ของกฎหมายและระเบียบวินัยของมหาวิทยาลัยผู้เขียนก็ไม่เห็นว่าจะเป็นเรื่องที่เสียหายอย่างไร ความ

จริงการที่ "ผู้มีอำนาจ" ไม่อยากให้นักศึกษายุ่งกับการเมืองก็เพราะการยุ่งกับการเมืองของนักศึกษามักเป็นไปในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อท่าน "ผู้มีอำนาจ" ทำให้ "ผู้มีอำนาจ" ท่านเดือดร้อน ในทางตรงกันข้ามหากนักศึกษาจะยุ่งกับการเมือง แม้จะยุ่งมากมายเท่าใดก็ตาม หากเป็นไปในทางสนับสนุนท่าน "ผู้มีอำนาจ" แล้ว ท่าน "ผู้มีอำนาจ" ท่านก็คงจะไม่ว่ากระไร ผู้เขียนเห็นว่าการไม่เอานักการเมืองเข้ามาเป็นผู้บริหารงานของมหาวิทยาลัยเป็นทางหนึ่งที่ไม่เป็นการยั่วยุให้นักศึกษาต้องยุ่งกับการเมือง ในเรื่องนี้รัฐบาลปัจจุบันได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องแล้วที่ให้บุคคลในคณะรัฐบาลพ้นการเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องควรได้รับการสรรเสริญอย่างยิ่ง

ส่วนการที่จะป้องกันมิให้สโมสรนักศึกษาใช้อิทธิพลไปในทางการเมือง อันเป็นการกระทำนอกเหนือวัตถุประสงค์ของสโมสรนักศึกษานั้นอาจทำได้ด้วยการชักจูงสนับสนุนให้นักศึกษาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมของสโมสรนักศึกษาโดยทั่วถึงและอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้นักศึกษาด้วยกันเองคอยควบคุมยับยั้ง มิให้ผู้แทนนักศึกษา คณะกรรมการสโมสรนักศึกษา ชักนำสโมสรนักศึกษาไปในกิจการที่อยู่นอกเหนือวัตถุประสงค์ของสโมสรนักศึกษา มหาวิทยาลัยไม่ควรปล่อยให้สโมสรนักศึกษาดำเนินกิจการของสโมสรไปตามยถากรรม มหาวิทยาลัยควรจัดสรรเงินงบประมาณให้แก่สโมสรนักศึกษาอย่างพอเพียงตามสมควร การปล่อยให้สโมสรนักศึกษาหาเงินมาใช้จ่ายในกิจการของสโมสรตามลำพังก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามามีอิทธิพลในสโมสรนักศึกษานั่นเอง สโมสรนักศึกษาและชุมนุมต่าง ๆ ของนักศึกษาควรจะมีอาจารย์ให้คำแนะนำปรึกษา แต่การที่มหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งให้อาจารย์เข้ามาเป็นที่ปรึกษาของสโมสรนักศึกษาและชุมนุมนักศึกษาต่าง ๆ โดยพลการ

ไม่เป็นการบังควร เพราะจะทำให้นักศึกษารู้สึกว่าอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งจากมหาวิทยาลัยนั้นเข้ามาควบคุมนักศึกษา ซึ่งหากนักศึกษาเกิดความรู้สึกเช่นนั้นแล้ว ถึงอาจารย์ที่ปรึกษาจะทำหน้าที่อย่างดีเพียงใด ก็เป็นการยากที่นักศึกษาจะปฏิบัติตามเพราะถือว่าเป็นคนละพวก ทางที่ดีมหาวิทยาลัยควรจะปล่อยให้สโมสรนักศึกษาและชุมนุมนักศึกษาต่าง ๆ เลือกอาจารย์ที่พวกเขาเคารพนับถือเข้ามาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งจะทำให้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นที่ยอมรับฟังจากนักศึกษาเพราะเหตุที่มีความเคารพนับถือต่อกัน นอกจากนี้มหาวิทยาลัยไม่ควรปล่อยให้นักศึกษายึดเอาการเป็นผู้แทนนักศึกษาหรือการมีตำแหน่งหน้าที่ในสโมสรนักศึกษาหรือในชุมนุมนักศึกษาเป็นงานประจำหรือเป็นเป็นอาชีพ ควรมีการกำหนดมิให้นักศึกษามีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ไม่ดีสมัครเป็นผู้แทนนักศึกษาและเข้าดำรงตำแหน่งในสโมสรนักศึกษาและในชุมนุมนักศึกษาต่างๆ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้นักศึกษาหมกมุ่นกับกิจกรรมนอกหลักสูตรจนเกินไป

เพื่อให้นักศึกษาสำนึกในหน้าที่ที่มีต่อมหาวิทยาลัย ทั้งเพื่อเป็นการเบนความสนใจเรื่องนอกมหาวิทยาลัยของนักศึกษาให้น้อยลง มหาวิทยาลัยควรจะมอบงานบางอย่างเช่น การรักษาความสอาดภายในมหาวิทยาลัยให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสโมสรนักศึกษา ขณะนี้ในต่างประเทศการเรียกร้องสิทธิปกครองมหาวิทยาลัยของนักศึกษากำลังดำเนินอยู่อย่างเข้มข้น ในเมืองเราการเรียกร้องสิทธิดังกล่าวยังไม่มี ในบางครั้ง แม้นักศึกษาในเมืองเราจะได้ทำการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนตัวผู้บริหารงานของมหาวิทยาลัย ซึ่งนักศึกษาเห็นว่าเป็นผู้ที่หย่อนความสามารถ แต่ก็ยังไม่ถึงกับเรียกร้องสิทธิในการปกครองมหาวิทยาลัยอย่างถาวร อย่างไรก็ดีการเรียกร้องสิทธิดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นในเมืองไทยใน

อนาคตอันใกล้นี้บ้างก็ได้ เพราะฉะนั้นถ้าทางมหาวิทยาลัยจะใจกว้างยอมให้นักศึกษามีสิทธิในการปกครองมหาวิทยาลัยบ้างโดยไม่ต้องรอให้นักศึกษาทำการเรียกร้องก็จะเป็นการดี เพราะการให้ในสิ่งที่ควรให้โดยผู้รับไม่ต้องร้องขอ แม้ผู้จะให้แต่เพียงเล็กน้อยผู้รับย่อมจะรู้สึกพอใจและสำนึกในบุญคุณของผู้ให้อยู่ไม่วาย

มหาวิทยาลัยตลาดวิชานั้น มีคุณประโยชน์เหลือหลาย ส่วนข้อบกพร่องนั้นแม้จะมีอยู่มากมายหลายประการก็ตาม แต่นั่นก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะถึงจะเป็นมหาวิทยาลัยที่วิเศษที่สุดในโลก อย่างไรก็ต้องมีข้อบกพร่องอยู่ด้วยกันทั้งนั้น ข้อบกพร่องไม่ว่าจะมีอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันใดหากไม่คิดย่อท้อเสียแล้ว ก็ต้องมีทางแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้นจนได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าจะเอาจริงเอาจังกันแค่ไหนเท่านั้น การขาดแคลนสถาบันชั้นอุดมศึกษาในเมืองไทยเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก การตั้งมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาเป็นแต่เพียงทางหนึ่งในบรรดาทางแก้หลายๆ ทางที่จำต้องกระทำพร้อมกันไป เพราะฉะนั้นถึงจะมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาขึ้น ก็ไม่อาจที่จะทำให้การขาดแคลนสถาบันชั้นอุดมศึกษาหมดสิ้นไปได้ เป็นแต่เพียงทำให้การขาดแคลนดังกล่าวบรรเทาเบาบางลงเท่านั้น การขยายมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วให้สามารถรับนิสิตนักศึกษาได้เพิ่มมากขึ้นและการตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่เป็นสิ่งที่จำต้องกระทำโดยไม่ชักช้า ในการปรับปรุงขยับขยายมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นั้น โดยเหตุที่มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยล้วนแต่มีความสำคัญต่อประเทศชาติด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นในการจัดสรรงบประมาณจึงไม่ควรที่จะให้มหาวิทยาลัยหนึ่งมหาวิทยาลัยใดได้รับงบประมาณมากกว่ามหาวิทยาลัยอื่นโดยปราศจากเหตุผลที่ควร มหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นใหม่ในส่วนภูมิภาคควรได้รับการส่งเสริมด้วยการจัดสรรงบประมาณให้ในอัตราที่เท่าเทียมกับมหาวิทยาลัยที่ได้ตั้งขึ้นมาช้านานแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับมาตรฐานการศึกษาของมหาวิทยาลัยทุกแห่งภายใน

ประเทศให้ทัดเทียมกัน ทั้งเพื่อเป็นการขยายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาคอีกโสดหนึ่งด้วย แต่เท่าที่แล้ว ๆ มา ผู้เขียนรู้สึกว่ารัฐบาลมุ่งที่จะส่งเสริมจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยแต่เพียงแห่งเดียว ด้วยการจัดสรรงบประ–มาณให้แก่มหาวิทยาลัยแห่งนั้นมากกว่ามหาวิทยาลัยแห่งอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยอื่นสมควรที่จะได้รับเงินงบประมาณไปปรับปรุงขยายกิจการมากกว่า จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยเสียอีก

ส่วนวิทยาลัยเอกชนซึ่งคงจะได้มีการจัดตั้งขึ้นในไม่ช้านี้ ผู้เขียนไม่สู้มีศรัทธานัก เพราะมหาวิทยาลัยเอกชนก็คงจะคล้ายกับโรงเรียนเอกชนโดยทั่วไป คือผู้ที่จัดตั้งขึ้นคงจะไม่มีวัตถุประสงค์ที่แท้จริงอย่างอื่น นอกจากการแสวงหากำไร ถ้าจะให้การจัดตั้งวิทยาลัยเอกชนเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาอย่างแท้จริง ควรจะอนุญาตให้เฉพาะมูลนิธิที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในประเทศไทยเท่านั้น ที่จะจัดตั้งวิทยาลัยขึ้นได้ แต่ถ้าจะกำหนดเช่นนั้น ในขณะนี้ผู้เขียนยังมองไม่เห็นเลยว่า จะมีมูลนิธิไทยแห่งใดที่จะมีกำลังความสามารถพอที่จะจัดตั้งวิทยาลัยขึ้นได้

อย่างไรก็ดี การจัดตั้งมหาวิทยาลัยตลาดวิชาขึ้นใหม่ตามร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณ์ ซึ่ง ส.ส. สังกัดพรรคสหประชาไทยกลุ่มหนึ่งเป็นผู้เสนอดังได้กล่าวถึงข้างต้น และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับหลักการแล้ว อาจจะจัดตั้งขึ้นไม่ได้ภายในอนาคตอันใกล้นี้เสียแล้ว เพราะจากการให้สัมภาษณ์ของ ดร.กำแหง พลางกูร เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ศกนั้น การที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ แม้จะมีที่ดินและอาจารย์ผู้สอนพร้อมอยู่แล้ว ก็ยังจะต้องใช้จ่ายเงินเป็นค่าก่อสร้างและอุปกรณ์การสอนเป็นเงินถึง ๘๐ ล้าน–บาท ซึ่งเงินจำนวนมากมายขนาดนี้ ยังไม่รู้ว่าจะหามาจากไหน และจะได้รับความช่วยเหลือจากประเทศใดบ้าง (สยามรัฐ๑๖ ต.ค. ๒๕๑๒) ผู้เขียนเห็นว่า การที่จะเปิดมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชานั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องจัด

ตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เคยเป็นตลาดวิชามาช้านานแล้ว การที่จะให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลับเป็นตลาดวิชาอีกจะไม่เป็นการยากอะไร ทั้งไม่จำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณเพื่อการนี้อย่างมากมายแต่อย่างใด ส่วนเงิน ๘๐ ล้านบาทนั้นถ้ารัฐบาลมีเมื่อไหร่เอาไปสร้างมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ตามจังหวัดใหญ่ ๆ ที่ยังไม่มีมหาวิทยาลัย เช่นจังหวัดอุบลราชธานีดูจะเหมาะกว่า

และผู้เขียนเห็นว่าเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ-เจ้าอยู่หัว หรือเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าชาย ทั้งเพื่อเป็นศิริมงคลแก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลับเป็นตลาดวิชาแล้ว จะเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยภูมิพล หรือมหาวิทยาลัยวชิราลงกรณ์ก็จะเป็นการสมควรอย่างยิ่ง และไม่มีการคัดค้านมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นนิติบุคคลก็เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา สิ่งสำคัญอยู่ที่ "จิตใจ" และ "บุคคลิก" ชื่อ (เพียงแต่ชื่อไม่ใช่ชื่อเสียง) เป็นแต่เพียงสิ่งสำคัญที่หลั่นรองลงไปเท่านั้น คนเราอาจจะเปลี่ยนชื่อ หรือมีหลายๆ ชื่อได้แต่อย่าเปลี่ยนจิตใจและบุคคลิก (ที่ดีอยู่แล้ว) ก็แล้วกัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็เช่นกัน ถ้ายังคงรักษาวัตถุประสงค์และแบบฉบับ (จิตใจและบุคคลิก) ดั่งเดิมคือ การเป็นตลาดวิชาให้การศึกษาแก่ประชาชนพลเมืองโดยทั่วไป และอย่างกว้างขวาง เอาไว้ได้ แม้จะเปลี่ยนชื่อจากธรรมศาสตร์ไปเป็นชื่ออื่นเพื่อความเป็นศิริมงคลแก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยิ่งขึ้น ก็เป็นสิ่งที่ทุกคนที่รักมหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์จะพึงยอมรับด้วยความปิติโสมนัสในพระมหากรุณาธิคุณ ขอให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลับเป็นตลาดวิชาเหมือนเดิมก็แล้วกัน

สวัสดิภาพคนงาน

(ลงพิมพ์ใน หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ รายวัน ฉบับประจำวันที่ ๙ ก.พ. ๑๓ และฉบับต่อไป)

หลังการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๑ ด้วยเหตุผลที่ว่า "ฯลฯ พระราชบัญญัติแรงงานไม่เหมาะสมเปิดช่องให้ใช้เป็นเครื่องมือยุยงส่งเสริมให้เกิดความร้าวฉานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างทำลายความเห็นใจและประนีประนอมระหว่างกัน ทั้งเปิดโอกาสให้ตัวแทนคอมมิวนิสต์อาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ เป็นเครื่องมือยุยงลูกจ้างในทางมิชอบอันเป็นกลวิธีเพื่อจุดมุ่งหมายตามแผนการ ทั้งนี้ทำให้เกิดความระส่ำระสายในการประกอบอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เป็นภัยร้ายแรงแก่การดำเนินเศรษฐกิจเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ฯลฯ" คณะปฏิวัติโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๙ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๑ ได้ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. ๒๔๙๙ ดังกล่าวนั้นเสีย

ต่อมา อาศัยอำนาจข้อ ๓ แห่งประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๙ ดังกล่าวถึงข้างต้นกระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๑ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธี

การจ่ายค่าทดแทนตลอดจนจำนวนเงินค่าทดแทน ซึ่งเป็นการยกเลิกประ-กาศฉบับก่อน (ฉบับลงวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๐๑) และต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศฉบับที่สอง ฉบับลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๐๗

กล่าวโดยย่อ ประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๑ ดังกล่าว ได้กำหนดหลักการสำคัญให้นายจ้างต้องจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่ลูกจ้าง หรือผู้อยู่ใต้อุปการะของลูกจ้างในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายถึงบาดเจ็บทุพพลภาพหรือตายเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้าง หรือป่วยเจ็บด้วยโรคซึ่งเกิดขึ้นตามลักษณะหรือสภาพของงานหรือโรคซึ่งเกิดจากการทำงานให้แก่นายจ้าง หรือตายด้วยโรคดังกล่าวนั้น เช่น ถ้าลูกจ้างตาบอดข้างหนึ่งเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้างนอกจากค่ารักษาพยาบาลตามความจำเป็นไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท (ข้อ ๑๑ แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๑ ดังกล่าว) นายจ้างยังจะต้องค่าทดแทนให้แก่ลูกจ้างในอัตราร้อยละ ๕๐ ของค่าจ้าง เพื่อคำนวนค่าทดแทน เป็นเวลาหนึ่งปีกับสิบเอ็ดเดือน สมมุติว่าลูกจ้างได้เงินเดือน ๆ ละ ๘๐๐ บาท นายจ้างก็ต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่ลูกจ้างเดือนละ-๔๐๐ บาทเป็นเวลา ๒๓ เดือน (ข้อ ๕ แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๑ ดังกล่าว) หรือถ้าลูกจ้างถึงแก่ความตายเพราะโรคซึ่งเกิดขึ้นตามลักษณะและสภาพของงาน นอกจากค่ารักษาพยาบาลตามความจำเป็นไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทแล้ว นายจ้างยังต้องจ่ายค่าทดแทนแก่ผู้อยู่ใต้อุปการะของลูกจ้างในอัตราร้อยละ ๖๐ หรือ ๕๕ หรือ ๕๐ หรือ ๔๐ (แล้วแต่จำนวนหรือความใกล้ชิดในทางเครือญาติของผู้อยู่ใต้อุปการะ) เพื่อคำนวนเงินค่าทดแทนเป็นรายเดือน เป็นเวลา ๕ ปี สมมุติลูกจ้างได้เงินเดือน ๆ ละ ๖๐๐ บาท มีแม่ เมีย และลูกอายุต่ำกว่า ๑๘-ปี อีกสามคน นายจ้างก็ต้องจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่บุคคลเหล่านั้นเดือนละ ๓๖๐ บาท เป็นเวลา ๖๐ เดือน (ข้อ ๗ แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทย

ฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐ ดังกล่าว)

ความจริงหลักการตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐ ดังกล่าวถึงข้างต้นนี้ มิใช่ของใหม่ หลักการนี้เคยมีอยู่ก่อนแล้วในพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งได้ถูกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๙ ยกเลิกไป

สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยดัง–กล่าว ควรจะเป็นประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพของลูกจ้างเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อลูกจ้างประเภทกรรมกรซึ่งผู้เขียนขอเรียกลูกจ้างประเภทนี้ว่า "คนงาน" เพราะโดยสภาพและลักษณะในการทำงานของคนงาน โอกาสที่จะต้องประสบอันตราย หรือเป็นโรคเนื่องจากการทำงานในทางการที่จ้างย่อมมีอยู่เสมอ ผิดกับลูกจ้างประเภทที่เป็นเสมียนพนักงาน หรือช่างฝีมือซึ่งโอกาสที่จะต้องประสบอันตรายเช่นนั้นมีอยู่น้อยมาก

อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติสิทธิของคนงานที่จะได้รับเงินค่าทดแทนตามประกาศคณะปฏิวัติกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวมักจะถูกละเลย ทั้งนี้เพราะเจ้าหน้าที่ของทางราชการ (กรมแรงงาน) ยังมีไม่พอกับปริมาณของงาน การสอดส่องดูแลให้การเป็นไปตามกฎหมายยังทำได้ไม่ทั่วถึง ถ้าเป็นในจังหวัดพระนครธนบุรี และในจังหวัดที่มีโรงงานหรือการก่อสร้างซึ่งต้องใช้คนงานมาก เช่น จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดชลบุรี การสอดส่องดูแลก็เป็นไปอย่างทั่วถึงหน่อย แต่ถ้าเป็นในจังหวัดอื่น ๆแล้วสิทธิที่จะได้รับเงินค่าทดแทนของคนงานดังกล่าวแทบจะเป็นหมัน เพราะขาดเจ้าหน้าที่คอยสอดส่องดูแลโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจหน้าที่ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๙และประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๑ ดังกล่าว เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ล้วนมิใช่ผู้ที่มีการรอบรู้ในกฎ

หมายแรงงานโดยเฉพาะ ทั้งท่านเหล่านั้นมีหน้าที่โดยตรงอื่นๆ ที่ต้องทำอยู่อันมาก จึงไม่อยู่ในวิสัยที่จะคอยเอาใจใส่ตรวจดูแลให้คนงานได้รับความคุ้มครองตามประกาศของกระทรวงมหาดไทยฉบับดังกล่าว ในบางอำเภอผู้เขียนเคยพบว่าไม่มีใครสักคนที่รู้ว่าประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐ มีข้อความว่าไว้อย่างไร ตัวประกาศก็ไม่มี พอเกิดเรื่องที่จะต้องวินิจฉัยว่า นายจ้างจะต้องจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่ลูกจ้างหรือไม่ จะต้องจ่ายเท่าใด ก็ต้องเที่ยวหาประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับดังกล่าวมาดูกันให้วุ่นวาย

ยังมีนายจ้างอีกมากที่ยังไม่ทราบว่าตนมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่ลูกจ้าง ในกรณีที่ลูกจ้างประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานให้แก่ตน ฯลฯ หรือบางทีทั้ง ๆ รู้แต่กลับบิดพริ้วไม่ยอมจ่าย หรือจ่ายไม่เต็มตามที่กฎหมายกำหนดไว้ที่กล่าวเช่นนี้ ผู้เขียนไม่มีเจตนาที่จะอาศัยบทความเรื่องนี้ ประณามนายจ้างว่าเป็นพวกทารุณโหดร้าย ใจไม้ไส้ระกำ ผู้เขียนยอมรับว่า นายจ้างที่มีใจเมตตากรุณาต่อลูกจ้างก็มีเหมือนกัน และสำหรับนายจ้างเหล่านั้น ไม่ว่าจะรู้กฎหมายหรือไม่รู้ก็ตาม เมื่อลูกจ้างได้รับความเดือดร้อน ประสบเคราะห์กรรม ก็ช่วยเหลือเสมอ บางทีจ่ายมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เสียอีก แต่นั่นแหละนายจ้างที่มีใจอันประเสริฐเช่นนี้ไม่ค่อยจะมี ในร้อยคนจะมีนายจ้างที่มีใจดีต่อลูกจ้างไม่เกินสิบคน ที่เหลืออีก ๙๐ คน เป็นพวกนายจ้างที่เมื่อมีช่องทางที่จะทำได้ เป็นต้อง "เบี้ยว" ลูกจ้างของตนอยู่เสมอ

ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ฉบับลงวันที่๒๐ธันวาคม๒๕๐๑ ดังกล่าว ข้อ ๑๓ ได้กำหนดให้นายจ้างต้องแจ้งต่อทางราชการ เมื่อลูกจ้างประสบอันตราย หรือถึงแก่ความตาย เนื่องจากการทำงานให้แก่นาย

จ้าง เพื่อทางราชการจะได้ทราบและมีโอกาสเข้าไปสอดส่องดูแลช่วยเหลือลูกจ้าง แต่ในทางปฏิบัติไม่ค่อยมีนายจ้างแจ้งแก่ทางราชการเลย ผู้เขียนเข้าใจว่าการที่นายจ้างไม่แจ้งต่อทางราชการควรจะเป็นความผิดฐาน ขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๖๘ ทางราชการน่าจะได้ดำเนินการตามกฎหมายจัดการเอาโทษแก่นายจ้าง ที่ไม่ปฏิบัติตามประกาศกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวเสียบ้าง และทางที่ดี ในกฎหมายแรงงานที่กำลังทำการร่างกันใหม่ ควรจะมีบทกำหนดโทษโดยเฉพาะแก่นายจ้างที่เพิกเฉยไม่แจ้งแก่ทางราชการ เมื่อลูกจ้างของตนประสบอันตราย หรือถึงแก่ความตายเนื่องจากการทำงานให้แก่ตน ทั้งควรจะวางบทกำหนดโทษให้สูงหน่อยเพื่อนายจ้างจะได้เกรงกลัวไม่กล้าหลีกเลี่ยง

แต่สิ่งสำคัญที่ทำให้ประกาศของกระทรวงมหาดไทยฉบับดังกล่าวไม่เป็นประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพของคนงานเท่าที่ควร ก็คือการไม่รู้จักรักษาผลประโยชน์ เพราะความไม่รู้ว่าตนมีสิทธิอย่างไรบ้าง และวิธีดำเนินการที่จะทำให้สมดังสิทธิของพวกคนงาน เช่น ตามข้อ ๑๔ แห่งประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับดังกล่าว กำหนดให้ลูกจ้างซึ่งประสงค์จะเรียกเงินค่าทดแทนจากนายจ้าง ต้องร้องเรียนเป็นหนังสือต่อเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง ซึ่งในจังหวัดพระนครธนบุรีได้แก่เจ้าหน้าที่กองคุ้มครองแรงงานกรมแรงงาน ส่วนในต่างจังหวัดได้แก่เจ้าหน้าที่กรมแรงงานประจำจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ภายใน ๙๐ วันนับแต่วันประสบอันตรายถึงทุพพลภาพ หรือตายเนื่องจากการทำงานให้แก่นายจ้าง หรือนับแต่วันที่ได้ทราบว่าเจ็บป่วย หรือตาย โดยโรคซึ่งเกิดขึ้นตามลักษณะหรือสภาพของงาน หรือโรคซึ่งเกิดจากการทำงานให้แก่นายจ้าง กำหนดระยะเวลา ๙๐ วันนี้ ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานแล้วว่า หากลูกจ้างไม่ทำการร้องเรียนเรียกค่าเงินค่าทดแทนจากนายจ้างต่อเจ้าหน้าที่เสียภายในกำหนด ลูกจ้างเป็นอันหมด

สิทธิ จะมาฟ้องร้องเรียกเงินค่าทดแทนเอาจากนายจ้างในภายหลังอีกไม่ได้ และการที่นายจ้างรับรองว่าจะจ่ายเงินค่าทดแทนและเงินค่ารักษาพยาบาลให้แก่ลูกจ้าง แต่ขอให้ลูกจ้างหายป่วยเสียก่อน หาเป็นข้อยกเว้นที่จะทำให้ลูกจ้างไม่จำเป็นต้องทำการร้องเรียนเสียภายในกำหนด ๙๐ วันไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๐/๒๕๑๐ ระหว่างนายเขียว นิลเกลื่อน โจทก์ นายสวัสดิ์ อมรแก้ว จำเลย) คดีเรื่องนี้เป็นตัวอย่างอันดีของการไม่รู้ถึงสิทธิและวิธีการในการดำเนินเพื่อให้สมดังสิทธิของลูกจ้างคนงาน

โดยผลของคดีตามคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวถึงข้างต้นนี้ ดูเป็นที่น่าเห็นใจลูกจ้างมากที่ต้องเสียสิทธิไปเพียงเพราะเหตุที่ไม่ได้ทำการร้องเรียนเสียภายในกำหนดเท่านั้น อย่างไรก็ดีผู้เขียนอยากจะเรียนให้ทราบว่า ผู้เขียนเข้าใจว่าท่านผู้พิพากษาที่นั่งเป็นศาลตัดสินคดีนี้ ก็คงเช่นเดียวกับท่านผู้อ่าน คือ มีความเมตตาต่อผู้ที่ประสบเคราะห์กรรม แต่กฎหมายก็ต้องเป็นกฎหมาย คือ เป็นสิ่งที่ศาลจะต้องปฏิบัติตาม(ถึงแม้อาจจะไม่เห็นด้วย) และศาลนั้นไม่ใช่องค์การที่มีอำนาจในทางนิติบัญญัติ ศาลไม่มีอำนาจที่จะทำการแก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกกฎหมาย ทั้งการที่ศาลจะพิพากษาตัดสินคดีตามความยุติธรรมที่นอกเหนือไปจากบทบัญญัติของกฎหมายย่อมเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการที่ศาลซึ่งเป็นฝ่ายที่ใช้อำนาจตุลาการทำการก้าวก่าย ไม่เคารพต่อฝ่ายที่ใช้อำนาจนิติบัญญัติ

นอกจากประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๐ เรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าทดแทนตลอดจนจำนวนเงินค่าทดแทน ตามที่ได้กล่าวถึงนี้แล้วยังมีกฎหมายอีกมากมายหลายฉบับซึ่งบัญญัติไว้เป็นคุณแก่ลูกจ้างคน

งาน แต่ก็เป็นเช่นเดียวกับประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับดังกล่าวคือไม่ค่อยมีการปฏิบัติตาม ลูกจ้างคนงานนั้นไม่อยู่ในฐานะที่จะป้องกันรักษาสิทธิของตนได้ เพราะนอกจากความไม่รู้แล้ว ความยากจนก็เป็นอุปสรรคอันสำคัญอีกประการหนึ่ง สิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งบัญญัติเป็นคุณแก่ลูกจ้างคนงานนั้นเป็น "สิทธิเรียกร้อง" ซึ่งลูกจ้างคนงานผู้ทรงสิทธิไม่อาจที่จะบังคับให้เป็นไปตามสิทธิของตนเองได้โดยพลการ การบังคับตามสิทธิจะต้องกระทำโดยการฟ้องร้องดำเนินอรรถคดียังโรงศาลซึ่งการดำเนินในทางศาลนั้นถึงแม้ลูกจ้างคนงานจะได้ทนายความที่ใจดีรับว่าความให้เปล่า หรือไม่คิดค่าว่าความล่วงหน้าก็ตาม แต่ก็ยังต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอื่น ๆ ซึ่งย่อมไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยสำหรับผู้ที่ยากจนเลย จริงอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งคู่ความอาจร้องขอต่อศาลขอดำเนินคดีอย่างอนาถา ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลได้ แต่การดำเนินคดีอย่างคนอนาถานี้เท่าที่ผู้เขียนทราบศาลไม่อนุญาตให้ทำได้อย่างพร่ำเพรื่อ เพราะกฎหมายได้บัญญัติวางเงื่อนไขต่าง ๆ เป็นการจำกัดอำนาจศาลในการอนุญาตให้คู่ความดำเนินคดีอย่างอนาถาไว้หลายประการ (ถ้าสนใจ โปรดดูรายละเอียดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๕๕–๑๖๐ และมาตรา ๓๑(๒))

ในประเทศเรานั้น สวัสดิภาพ และภาวะความเป็นอยู่ของคนงานนั้นอยู่ในระดับที่ต่ำมากเป็นที่น่าสังเวชอย่างยิ่ง ภาวะอย่างนี้หากปล่อยให้คงอยู่สืบไปจะเป็นเครื่องกีดขวางความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งเป็นจุดอ่อนเปิดช่องให้คอมมิวนิสต์แทรกซึมได้โดยง่าย การที่จะยกภาวะความเป็นอยู่ของคนงานให้สูงขึ้น ในประการที่สำคัญที่สุดก็

คือจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้คนงานสามารถรักษาสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของตนเอาไว้ได้ เพราะเป็นทางเดียวที่จะทำให้คนงานรอดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ เพื่อการนี้จำเป็นที่จะต้ององค์การซึ่งเป็นของคนงาน คอยช่วยเหลือคุ้มครองคนงาน องค์การที่ว่านี้ก็คือองค์การซึ่งคนงาน "ผนึกกำลัง" ร่วมกันจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในอันที่จะรักษาคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของคนงาน องค์การของคนงานดังกล่าวนี้มีชื่อเรียกตามพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งได้ถูกยกเลิกไปว่า "สหภาพแรงงาน"

ความจำเป็นที่จะต้องมีสหภาพแรงงาน ก็เนื่องจากว่าลูกจ้างคนงานนั้นเป็นผู้ที่อ่อนแอ (คล้าย ๆ เด็ก) ไม่อาจที่จะคุ้มครองตนให้พ้นจากการข่มเหงเอารัดเอาเปรียบของพวกนายจ้าง ซึ่งฉลาดกว่า มีอิทธิพลในทางการเงินและในทางการเมืองมากกว่าโดยลำพังตนเองได้ ลูกจ้างคนงานจึงจำเป็นต้องมีสหภาพแรงงานเป็น "พี่เลี้ยง" คอยคุ้มครองช่วยเหลือ องค์การอื่น ๆ เช่น กรมแรงงานแม้จะเป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์ในอันที่จะช่วยเหลือลูกจ้างคนงาน แต่ก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะให้ความช่วยเหลือคุ้มครองคนงานได้ดีเท่ากับสหภาพแรงงาน เพราะองค์การนั้น ๆ ไม่ใช่เป็นองค์การของลูกจ้างคนงานโดยตรง ย่อมไม่อาจทราบความต้องการ และความเดือดร้อนที่แท้จริงของลูกจ้างคนงานได้ ทั้งเจ้าหน้าที่ขององค์การนั้น ๆ มักขาดความกระตือรือร้นเท่าที่ควรในการดำเนินงาน เพราะไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องด้วย สำหรับกรมแรงงานซึ่งเป็นหน่วยงานของทางราชการนั้น ไม่อาจที่จะทำการป้องกันรักษาสิทธิของลูกจ้างคนงานได้อย่างเต็มที่ เพราะจะต้องเป็นคนกลางระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง มีหน้าที่ต้องดำเนินการตามกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะ ทุกวันนี้พวกนายจ้างผู้ประกอบกิจการในงานสาขาต่าง ๆ ต่างก็รวบรวมกันจัดตั้งเป็นสมาคม เพื่อร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทางราชการก็

อนุญาตให้พวกนายจ้างเหล่านั้น จัดตั้งสมาคมของพวกเขาขึ้นได้ตามกฎหมาย ก็เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วเหตุใดทางฝ่ายลูกจ้างคนงานจะจัดตั้งสหภาพแรงงาน สมาคมของพวกเขาขึ้น เพื่อร่วมมือช่วยเหลือกันบ้างไม่ได้ ในประเทศไทยเรา ระหว่างที่พระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. ๒๕๐๙ ยังใช้บังคับอยู่ชั่วระยะเวลาอันสั้น ปี่เศษลูกจ้างคนงานก็เคยมีสิทธิที่จะรวมกันก่อตั้งสหภาพแรงงานขึ้นมาแล้ว

พิเคราะห์ดูตามประกาศ คณะ ปฏิวัติฉบับที่ ๑๙ และคำแถลงการณ์ เรื่องการยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. ๒๔๙๙ ของกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๑ จะเห็นได้ ว่าคณะปฏิวัติได้อ้างเหตุยกเลิก พ.ร.บ. แรงงาน (ซึ่งมีบทบัญญัติให้ลูกจ้างคนงานมีสิทธิอันเป็นสากล ซึ่งลูกจ้างคนงานในประเทศเสรีประชาธิปไตยจะพึงมีไว้สองประการ คือ สิทธิ ที่จะก่อตั้งสหภาพแรงงาน และสิทธิที่จะนัดหยุดงาน ภายในขอบเขตของกฎหมาย) เอาไว้ว่า – (๑) พ.ร.บ. แรงงานมีบทบัญญัติส่งเสริมให้เกิดการร้าวฉานระหว่างจ้างลูกจ้าง (๒) เปิดการโอกาสให้ตัวแทนคอม-มิวนิสต์ใช้ลูกจ้างเป็นเครื่องมือก่อความระส่ำระสายแก่การดำเนินการในทางเศรษฐกิจเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ (๓) การยกเลิก พ.ร.บ. แรงงาน จะทำให้นายจ้างลูกจ้างถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน ก่อให้เกิดผลในด้านดีต่อฐานะทางเศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศด้วย

เหตุผลของคณะปฏิวัติข้อแรกที่ว่า พรบ. แรงงานมีบทบัญญัติส่งเสริมให้เกิดความร้าวฉานระหว่างนายจ้างลูกจ้าง นั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเหตุผลที่ไม่น่ารับฟังเอาเสียเลย เพราะไม่ว่าจะมีหรือไม่มี พ.ร.บ. แรงงาน ตราบใดที่ยังมีนายจ้างลูกจ้างอยู่ความร้าวฉานไม่ลงรอยกันระหว่างนายจ้างลูกจ้างย่อมมีอยู่เสมอเป็นประจำ เพราะต่างมีผลประโยชน์ที่ขัดกัน

นายจ้างต้องการให้ลูกจ้างทำงานมาก ๆ จ่ายค่าจ้างแต่น้อย หรือไม่ต้องจ่ายเลยยิ่งดี ส่วนลูกจ้างต้องการทำงานแต่น้อยหรือไม่ต้องทำเลยแต่ต้องการค่าแรงงานมาก ๆ เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ในทางธรรมชาติต่างๆเช่น น้ำท่วม ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ความร้าวฉานไม่ลงรอยกันระหว่างนายจ้างลูกจ้างเป็นปรากฏการณ์ในทางสังคม (ที่ยังมีนายจ้างลูกจ้าง) อย่างหนึ่งซึ่งไม่มีใครสามารถยับยั้งไม่ให้เกิดขึ้นได้ อย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ก็คือพยายามป้องกันไม่ให้ความร้าวฉานไม่ลงรอยกันระหว่างนายจ้างลูกจ้างก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมอย่างร้ายแรง ถึงขนาดที่จะทำให้สังคมปั่นป่วนยุ่งเหยิงตั้งมั่นอยู่ไม่ได้เท่านั้น ในขณะนี้ แม้ พ.ร.บ. แรงงาน (ซึ่งคณะปฏิวัติอ้างว่าเป็นเครื่องมือส่งเสริมให้เกิดความร้าวฉานระหว่างนายจ้างลูกจ้าง) จะได้ถูกยกเลิกไปแล้วแต่ความร้าวฉานไม่ลงรอยกันระหว่างนายจ้างลูกจ้างก็ยังคงมีอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง ปรากฏเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ที่ไม่รุนแรงถึงขั้นที่อาจก่อให้เกิดการจลาจลก็เพราะยังไม่ถึงเวลา (รอไปอีกหน่อยเถอะคงอีกไม่นานนักหรอก) ข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนกล่าวอ้างข้างต้นนี้ ผู้เขียนเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของกรมแรงงานคงจะพอรับรองได้ว่าเป็นสิ่งที่มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริง มิใช่เป็นการยั่วยุให้เกิดสถานการณ์หรือเป็นการมองโลกในแง่ร้าย

ส่วนเหตุผลของคณะปฏิวัติที่ว่า การมีพ.ร.บ. แรงงาน (ซึ่งให้สิทธิลูกจ้างคนงานก่อตั้งสหภาพแรงงาน และมีสิทธินัดหยุดงาน) เป็นการเปิดโอกาสให้ตัวแทนคอมมิวนิสต์ใช้ลูกจ้างเป็นเครื่องมือก่อความระส่ำระ–สายแก่เศรษฐกิจของประเทศนั้น ผู้เขียนเห็นว่าข้อเท็จจริงซึ่งยกขึ้นอ้างตามเหตุผลในข้อนี้ยังคลุมเครือ สมมุติว่าเป็นอย่างที่คณะปฏิวัติอ้างคือ พ.ร.บ. แรงงานมีบทบัญญัติเปิดโอกาสให้ตัวแทนคอมมิวนิสต์ใช้ลูกจ้างเป็นเครื่องมือก่อความระส่ำระสายแก่เศรษฐกิจของประเทศ (อันเป็นวิธีการในการคุกคามบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์อย่างหนึ่ง) จริง แต่ที่น่าฉงน ก็คือว่าเหตุ

ใดจึงต้องยกเลิก พ.ร.บ. แรงงานไปทั้งฉบับ ถ้า พ.ร.บ. แรงงานมีบทบัญญัติในมาตราใดที่เหมาะสม ก็ควรที่จะยกเลิก ปรับปรุงแก้ไขเสียเพื่อให้เหมาะสม นิ้วไหนร้ายก็ตัดนิ้วนั้นออกเสีย ทำไมจึงจะต้องตัดออกไปทั้งมือ ผลของการยกเลิก พ.ร.บ. แรงงานไปเสียทั้งฉบับ ก็เท่ากับเป็นการยกเลิกสหภาพแรงงาน และสิทธินัดหยุดงานลูกจ้างคนงานโดยสิ้นเชิง วิธีการต่อต้านการคุกคามบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์เช่นนี้ ไม่ทราบว่าคณะปฏิวัติเอาเยี่ยงเอาอย่างมาจากใคร เพราะเท่าที่ผู้เขียนทราบ แม้ในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศหัวเรือใหญ่ จอมบงการในการต่อต้านป้องกันปราบปรามการคุกคามบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์เองเขาก็ไม่ใช้วิธีล้มสหภาพแรงงาน ยกเลิกสิทธินัดหยุดงานของลูกจ้างคนงาน เป็นวิธีการต่อต้านการคุกคามบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ ความจริงกฎหมายที่มีไว้สำหรับการป้องกันปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะ (ซึ่งให้อำนาจรัฐบาลอย่างกว้างขวาง)ก็มีอยู่แล้ว การกระทำของตัวแทนคอมมิวนิสต์ตามที่คณะปฏิวัติอ้างย่อมจะเป็นความผิดตามกฎหมายฉบับนั้น จับพวกนั้นมาลงโทษเสีย ถึงเอาไปยิงเป้าก็คงไม่มีใครกล้าว่าอะไร ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องยกเลิก พ.ร.บ. แรงงานเสียทั้งฉบับเลย

ประการสุดท้าย ที่คณะปฏิวัติไม่คาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าเอาไว้ว่า การยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงานจะทำให้เกิดภาวะที่นายจ้างลูกจ้างปฏิบัติต่อกันโดยอาศัยหลักถ้อยทีถ้อยอาศัย ก่อให้เกิดผลดีต่อฐานะในทางเศรษฐกิจ และในทางการเมืองของประเทศนั้น ผู้เขียนขอเรียนว่าถ้าคณะปฏิวัติเป็นหมอดูทำนายทายทักผิดขนาดนี้ ก็ควรจะเลิกหากินในทางนี้เสียได้แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างลูกจ้างเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้เรียกไม่ได้ว่าเป็นการถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน หากเป็นสภาพที่ลูกจ้างอยู่ในภาวะจำ

ยอม ลูกจ้างต้องโอนอ่อนผ่อนตาม ต้องหวานอมขมกลืน นายจ้างจะเอาอย่างไรก็ต้องยอม เพราะกลัวว่าจะถูกไล่ออกไม่มีงานทำ การไม่มีสหภาพแรงงาน การที่ลูกจ้างไม่มีสิทธินัดหยุดงาน ทำให้ลูกจ้างขาดอำนาจในการต่อรองกับนายจ้าง ต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบนายจ้างทุก ๆ ทาง ส่วนที่คณะปฏิวัติคาดหมายเอาไว้ว่าการยกเลิก พ.ร.บ. แรงงานจะก่อให้เกิดผลดีต่อฐานะในทางเศรษฐกิจและในทางการเมืองของประเทศนั้น พ.ร.บ. แรงงานได้ถูกยกเลิกมาแล้วกว่า ๑๐ ปี การณ์ก็หาได้เป็นไปดังที่คณะปฏิวัติได้คาดหมายเอาไว้ไม่ เศรษฐกิจของประเทศนั้นไม่มีดีขึ้นเลย มีแต่ทรงกับทรุด เราขาดดุลการค้ากับต่างประเทศมานานแล้ว ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงอะไร (นักเศรษฐศาสตร์ท่านว่าไว้อย่างนั้น) แต่เมื่อปีที่แล้ว นอกจากการขาดดุลการค้าเหมือนอย่างเคย เราเริ่มขาดดุลการชำระหนี้เป็นปีแรกใน ๑๑ เดือนแรกของปี ๒๕๑๒ เราขาดดุลการชำระหนี้ ๔๑ ล้านดอลลาร์ ต้องเอาเงินตราต่างประเทศที่สะสมไว้อันมีอยู่ทั้งหมด ๙๒๒ ล้านดอลลาร์ไปใช้หนี้เขา ถ้าเป็นเช่นนี้เรื่อยไป คือถ้าเราต้องขาดดุลการชำระหนี้เฉลี่ยประมาณปีละ ๔๐ ล้านดอลลาร์ทุกๆ ปี ภายในเวลา ๒๒ ปีเงินตราต่างประเทศที่ได้สะสมไว้และยังเหลืออยู่อีก ๘๘๑ ล้านดอลลาร์ ก็จะหมดไป (สยามรัฐฉบับประจำวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๑๓ หน้า ๕) ส่วนในด้านการเมือง ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองกำลังถูกคุกคามทั้งจากโจรการเมืองและโจรการบ้าน นับวันมีแต่ทวีมากขึ้น ความเป็นจริงที่เห็นกันอยู่ต่ำตานี้ ทำให้เห็นได้ว่าข้ออ้างต่าง ๆ ที่คณะปฏิวัติยกขึ้นอ้างเป็นเหตุผลในการยกเลิก พ.ร.บ. แรงงาน พ.ศ. ๒๔๙๙ นั้นไม่เป็นความจริงทั้งสิ้น

เมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๑๓ กลุ่มนักศึกษาเศรษฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดให้มีการอภิปรายเรื่อง "การเพิ่มผลผลิตและสินค้าขาออก" ที่หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พณฯ รัฐมนตรีบุญชนะ อัตถากร ซึ่งได้รับเชิญให้มาอภิปรายร่วมกับท่านผู้ทรงคุณวุฒิอื่นๆ ได้พูดถึงการส่งเสริมสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกว่า ไม่คิดว่าในอนาคตอันใกล้นี้จะเป็นที่พึ่งได้ เพราะไม่มีอุตสาหกรรมใดที่ทำจริงจังต้องรออีกต่อไป (สยามรัฐฉบับประจำวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๑๓) การที่เรายังไม่มีอุตสาหกรรมใดที่ทำกันจริงจังนั้น เพราะมีอุปสรรคต่างๆ มากมายหลายประการซึ่งจะต้องหาทางแก้ไขให้สามารถก้าวล่วงผ่านไปได้กันต่อไป เช่นปัญหาเรื่องตลาด ที่ดินแพง ดอกเบี้ยแพง ความไม่แน่นอนในนโยบายของทางราชการ ฯลฯ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามกันไปก็คือ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนคนงาน เท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ คนงานที่ทำงานกันตามโรงงานอุตสาหกรรม หรือในการก่อสร้างต่างๆ นั้นล้วนเป็นคนงานประเภทที่ทำงานกันเป็นการชั่วคราว โดยมากได้แก่พวกชาวนาชาวไร่ ที่ว่างจากการทำนาทำไร่ คนงานที่ยึดเอาการเป็นลูกจ้างคนงานเป็นอาชีพประจำทำกันตลอดปี หรือตลอดชีวิตนั้นไม่ค่อยมี ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการเป็นคนนั้นได้รับค่าจ้างแรงงานต่ำ ไม่มีอิสระ ไม่มีสิทธิมีเสียง ไม่มั่นคงปลอดภัย ทั้งการที่ต้องเข้ามาอยู่ในแหล่งชุมนุมที่มีผู้คนอยู่หนาแน่นซึ่งค่าครองชีพสูงไม่เป็นการสมดุลค่าจ้างแรงงานซึ่งได้รับอย่างต่ำ ด้วยเหตุนี้ถ้าต้องการให้มีการอุตสาหกรรมกันอย่างจริงจัง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการปรับปรุงให้คนงานมีสวัสดิภาพ และภาวะความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้พอที่จะให้การเป็นทำงานเป็นคนงานเป็นงานที่อาจยึดเป็นอาชีพได้อย่างมั่นคงและมีความสุข ความสะดวกสบายจากการประกอบอาชีพนี้ได้บ้างตามสมควร การที่จะให้คนงานมีสวัสดิภาพและภาวะความเป็นอยู่ดีนั้น ดังได้เรียนไว้ข้างต้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีสหภาพแรงงานไว้เป็น "พี่เลี้ยง" คอยช่วยเหลือคุ้มครองคนงานให้สามารถรักษาสิทธิ และผลประโยชน์ตาม

กฎหมายเอาไว้ได้ นอกจากนี้คนงานยังจำเป็นจะต้องมีสิทธิในการนัดหยุดงานไว้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรองกับพวกนายจ้างอีกด้วย

ในคำแถลงการณ์เรื่องการยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงานพ.ศ. ๒๔๙๙ ของกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๑ มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า "ฯลฯ นับตั้งแต่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. ๒๔๙๙ มาปีเศษ ก็ได้มีบุคคลบางจำพวกอาศัยพระราชบัญญัติแรงงาน เป็นเครื่องมือยุยงลูกจ้างบางกลุ่มให้ถือโอกาสใช้สิทธิตามกฎหมายนี้เกินขอบเขต เช่น ใช้สิทธินัดหยุดงานที่ไม่จำเป็นและไม่ถูกต้องตามวิธีกฎหมายกำหนด ฯลฯ ผู้เขียนเห็นว่า ความผิดพลาดนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องมีอยู่ในมนุษย์ทุกคน และทุกพวก ถ้าพวกคนงานทำผิดพลาด ใช้สิทธินัดหยุดงานอย่างไม่ถูกต้อง ก็ต้องช่วยกันชี้แจงแก้ไขให้พวกเขาได้รู้จักใช้สิทธินัดหยุดงานให้ถูกต้อง เพราะการใช้สิทธินัดหยุดงานอย่างไม่ถูกต้องนั้นย่อมจะเป็นผลร้ายแก่พวกคนงานเอง สิทธินัดหยุดงานนั้นยังเป็นของใหม่สำหรับลูกจ้างคนงานในเมืองเราอยู่ จึงจำเป็นที่จะต้องให้เวลาพวกลูกจ้างคนงานได้คุ้นเคยกับวิธีการใช้สิทธินี้บ้าง การไม่ยอมให้ลูกจ้างคนงานมีสิทธินัดหยุดงานนั้นเป็นผลร้ายอย่างยิ่ง เพราะเท่ากับเป็นการปล่อยให้นายจ้างเอาเปรียบคนงาน โดยคนงานไม่มีทางจะต่อสู้ได้อย่างไรเลย ลูกจ้างคนงานเคยยากจนข้นแค้นอยู่อย่างไร ก็ต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่มีทางที่จะลืมตาอ้าปาก พบกับความสุขสบายกับเขาบ้างได้

สำหรับท่านที่วิตกว่า ถ้าให้คนงานมีสิทธินัดหยุดงานแล้ว จะเป็นการก่อให้เกิดความวุ่นวายและประเทศจะต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปนั้น ผู้เขียนขอให้ท่านเหล่านั้นคลายความวิตกกังวลลงเสียบ้าง เพราะการนัดหยุดงานนั้นทำไม่ได้ง่ายนัก ก่อนที่คนงานจะมีสิทธินัดหยุดงานได้ก็ต้องผ่านวิธีการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ เช่น การไกล่เกลี่ยประนีประนอมเสียก่อน

ไม่ใช่พอคนงานเกิดไม่พอใจอะไรขึ้นมาปุบปั๊บนัดหยุดงานกันเลย นอกจากนี้การนัดหยุดงานนั้นเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างหนึ่ง เมื่อเป็นสิทธิก็ชอบที่จะจำกัดสิทธินั้นให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมอย่างไรก็ได้ ถ้าการนัดหยุดงานจะก่อให้ความวุ่นวายขึ้นบ้าง ก็ขออย่าได้หวาดกลัวกันให้มากนักเลย เพราะความวุ่นวายนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของโลก คนที่ยังอยู่ในโลกไม่อาจที่จะหลีกหนีความวุ่นวายไปให้พ้นได้ ความวุ่นวายบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และกลับจะเป็นผลดีในภายหลัง ส่วนที่กลัวว่าการให้คนงานนัดหยุดงานได้จะทำให้ประเทศกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปนั้น ขอให้เลิกกลัวได้เลย เพราะในประเทศที่เขายอมให้คนงานนัดหยุดงานได้ เช่นประเทศฝรั่งเศส มีข่าวว่าคนงานหยุดงานบ่อย ๆ เมื่อปีที่แล้วคนงานตั้ง ๘–๙ ล้านคนนัดหยุดงานอย่างใหญ่โตทั่วประเทศ แต่ก็ไม่เห็นประเทศฝรั่งเศสจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปเลย การไม่ให้คนงานนัดหยุดงานได้เสียอีก กลับอาจทำให้ประเทศกลายเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะคนงานซึ่งมีจำนวนมิใช่น้อยทนความคับแค้นไม่ไหวเลยกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไป และที่แน่ที่สุดก็คือในประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์นั้นคนงานไม่มีสิทธินัดหยุดงาน หรือว่าประเทศเรากลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปแล้ว เพราะในประเทศเราคนงานไม่มีสิทธินัดหยุดงานเหมือนกับในประเทศคอมมิวนิสต์

ทราบว่าทางราชการได้กำลังทำการร่างกฎหมายแรงงานฉบับใหม่เพื่อใช้แทนพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งถูกคณะปฏิวัติยกเลิกไปมาหลายปีแล้วแต่ก็ยังไม่เสร็จ ผู้เขียนใคร่ขอความกรุณาท่านทั้งหลายทั้งปวงซึ่งมีส่วนในร่างกฎหมายดังกล่าวได้โปรดช่วยกันให้การร่างได้แล้วเสร็จเสียโดยเร็ว ทั้งขอได้โปรดกรุณาเมตตาช่วยสงเคราะห์ลูกจ้างคนงาน ให้พวกเขาได้มีโอกาสปรับปรุงสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ของพวกเขาให้ดีขึ้น ด้วยการให้ลูกจ้างคนงานมีสิทธิก่อตั้งสหภาพแรงงานและมีสิทธินัดหยุดงานด้วย

ควรแก้ให้ถูก

(ลง พิมพ์ ใน หนังสือ พิมพ์ สยาม รัฐ ราย วัน ฉบับประจำวันที่๑๐ เมษา ๑๓และฉบับต่อไป)

ถึงแม้ว่าขณะนี้ ปัญหาเรื่องอำนาจการสอบสวนคดีอาญาในส่วนภูมิภาคจะได้ยุติลงแล้วเนื่องด้วยมติของสมาชิกพรรคสหประชาไทยฝ่ายข้างมาก เห็นว่าควรมอบให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน แทนที่จะให้ตำรวจดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว แต่ปรากฏว่าความคิดเห็นของสมาชิกพรรคสหประชาไทยนั้นเอง ก็ยังขัดแย้งกันอยู่ ปัญหาเรื่องอำนาจสอบสวนจึงปรากฏว่ามีผู้กล่าวถึงอยู่อีก เพราะการเปลี่ยนแปลงอำนาจตามมติของพรรคสหประชาไทยนั้นมิใช่เป็นของใหม่หากแต่ได้เคยมีการปฏิบัติกันแล้วในสมัยก่อน

การอภิปรายถกเถียงกันในปัญหานี้ ส่วนมากก็วนเวียนกันอยู่ว่า ใครควรเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน ควรเป็นพนักงานตำรวจอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง (ข้าราชการกรมการปกครอง) อย่างที่เคยเป็นมาแล้ว หรือควรจะให้ทั้งสองฝ่ายมีอำนาจในการสอบสวนร่วมกัน ทั้งยัง

เคยมีผู้เสนอแนะว่าควรจะจัดตั้งหน่วยราชการขึ้นเป็นพิเศษ ให้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนโดยเฉพาะไม่ให้ทั้งพนักงานตำรวจและพนักงานฝ่ายปก-ครองเป็นผู้มีอำนาจในการสอบสวน

ผู้เขียนคิดว่าก่อนที่ จะพูดกันถึงว่าใครควรเป็นผู้ มีอำนาจ ในการสอบสวน เราควรจะพูดกันถึงเรื่องตัวอำนาจสอบสวนเสียก่อนจะดีกว่า เพราะเมื่อได้เข้าใจถึงตัวอำนาจสอบสวนดีแล้วอาจเป็นการง่ายที่จะวินิจฉัยว่าอำนาจในการสอบสวนควรอยู่กับใคร หรือมิฉะนั้นอาจเป็นที่เห็นได้ว่าตามความจริงแล้วอำนาจในการสอบสวนจะอยู่กับใครนั้น ไม่ใช่ปัญหาที่สำคัญ ความสำคัญนั้นอยู่ที่ตัวอำนาจสอบสวนนั่นเอง

ถ้าจะถามว่าอะไรคืออำนาจสอบสวน คำตอบพอหาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(ป. วิ. อาญา) มาตรา ๒(๑๑) โดยอาจกล่าวได้ว่าอำนาจสอบสวนคืออำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐาน และอำนาจดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่ง ป. วิ. อาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งตามนี้เป็นที่เห็นได้ว่าอำนาจในการสอบสวนนั้นเป็นอำนาจที่กว้างขวางมากเพราะเป็นที่รวมแห่งอำนาจทั้งหลายในการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดที่กล่าวหา และเอาผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

แต่ในบรรดาอำนาจสอบสวนทั้งหลายนั้น อำนาจจับกุมคุมขังบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดนับว่าเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุด เพราะการใช้อำนาจนี้กระทบกระเทือน ต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากมายหลายประการ การใช้อำนาจจับกุมคุมขังบุคคลด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา หรือด้วยความทุจริตคิดแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชนที่ถูกกล่าวหาอย่างแสนสาหัส และเพราะได้มีความรู้สึกกันว่าพนัก

งานตำรวจได้ใช้อำนาจนี้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนเสมอมา นี่เองที่เป็นเหตุให้อำนาจสอบสวนเป็นเรื่องที่ได้รับการอภิปรายถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง

การจับกุมคุมขังนั้นเป็นการกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพในร่างกายของบุคคล ด้วยความเป็นห่วงว่าประชาชนจะถูกจับกุมคุมขังโดยปราศจากเหตุอันสมควร จึงได้มีการบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา ๒๙ ว่า.–

"บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกายการจับกุมคุมขังไม่ว่าในกรณีใดจะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และผู้ถูกจับกุมจะต้องได้รับการแจ้งเหตุพร้อมด้วย รายละเอียดตามสมควร ในการที่ถูกจับโดยไม่ชักช้า"

ส่วนใน ป.วิ.อาญา ได้มีการบัญญัติไว้เป็นหลักว่า การที่จะจับบุคคลใดได้นั้นจะต้องมีหมายจับ(มาตรา ๕๗) และการที่จะออกหมายจับได้นั้นจะต้องเป็นกรณีที่เข้าเกณฑ์ได้กำหนดไว้ (มาตรา ๖๖)

การที่ ป.วิ. อาญา ได้บัญญัติเอาไว้เป็นหลักว่า การที่จะจับบุคคลได้จะต้องมีหมายจับนั้น ก็เพื่อเป็นหลักประกันเสรีภาพของบุคคลให้รอดพ้นจากการประทุษร้ายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นเอง แต่หลักกฎหมายที่กล่าวนี้มีข้อยกเว้นอยู่หลายประการ (ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป) และเมื่อได้พิจารณาถึงข้อยกเว้นดังกล่าวนั้นแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักประกันเสรีภาพในร่างกายของบุคคลนี้ เป็นหลักประกันที่ไม่มั่นคงแน่นอนเหมือนไม้หลักที่ปักอยู่ในเลน ไม่เป็นประโยชน์ในการคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อยกเว้นที่ให้พนักงานตำรวจจับบุคคลผู้ต้องสงสัยได้ โดยไม่ต้องมีหมายจับมีบัญญัติไว้ใน ป.วิ. อาญา มาตรา ๗๘ ว่า

พนักงานตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่ต้องมีหมายจับนั้นไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐

(๒) เมื่อบุคคลนั้นกำลังกระทำความผิด หรือพบโดยพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำความผิด โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด

(๓) เมื่อมีเหตุ อันควร สงสัยว่า ผู้นั้นได้ กระทำความผิด มาแล้ว และจะหลบหนี

(๔) เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด และได้แจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว

เมื่อพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะจับเองไม่ต้องมีหมายจับ แต่ต้องเป็นกรณีที่อาจออกหมายจับได้หรือจับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ส่วนพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่หมายถึงใครบ้างนั้น ป.วิ. อาญา มาตรา ๒ (๑๗) ได้บัญญัติให้หมายถึง (๑) อธิบดีกรมตำรวจ (๒) รองอธิบดีกรมตำรวจ (๓) ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ (๔) ผู้บัญชาการตำรวจ (๕) รองผู้บัญชาการตำรวจ (๖) ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจ (๗) ผู้บังคับการตำรวจ (๘) รองผู้บังคับการตำรวจ (๙) ผู้กำกับการตำรวจ (๑๐) รองผู้กำกับการตำรวจ (๑๑) สารวัตรใหญ่ตำรวจ (๑๒) สารวัตรตำรวจ (๑๓) ผู้บังคับกองตำรวจ (๑๔) หัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป (๑๕) หัวหน้ากิ่งสถานีตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่านายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

ตาม ป.วิ. อาญามาตรา (๗๘) ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าในวรรคหนึ่ง (๓) และ (๔) กฎหมายให้อำนาจพนักงานตำ

รวจจับบุคคลโดยไม่ต้องมีหมายจับไว้อย่างกว้างขวางมาก เพราะเพียงแต่สงสัย (ไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ) ว่าบุคคลใดได้ กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี หรือเพียงแต่ได้มีการแจ้งว่าบุคคลใด ๆ ได้กระทำความผิดและได้ร้องทุกข์เอาไว้แล้ว พนักงานตำ–รวจก็อาจจับบุคคลนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ส่วนในวรรคสองที่กฎหมายได้บัญญัติให้เฉพาะแต่พนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่เท่านั้นที่มีอำนาจจับบุคคลได้โดยไม่ต้องมีหมายจับนั้น ผู้เขียนเข้าใจว่าเพราะกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองประชาชนมิให้ถูกจับโดยปราศจากเหตุที่สมควร เพราะพอเป็นที่เชื่อถือได้ว่า พนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณวุฒิ วัยวุฒิ คุณธรรม และความชำนิชำนาญในการปฏิบัติราชการตามหน้าที่สูง แม้กฎหมายจะให้อำนาจจับบุคคลโดยไม่ต้องมีหมายจับไว้อย่างกว้างขวาง แต่ท่านเหล่านั้นก็คงไม่ใช้อำนาจดังกล่าวไปในทางที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนได้ แต่อย่างไรก็ดีการที่ ป.วิ. อาญา มาตรา ๒ (๑๗) ได้กำหนดให้พนักงานตำรวจ (ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า) ยังไม่ค่อยใหญ่เป็นพนักงานสอบสวนไว้ด้วยมากมายหลายตำแหน่ง จึงไม่เป็นการคุ้มครองประชาชนให้พ้นจากการถูกจับกุมคุมขังโดยปราศจากเหตุอันสมควรสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อให้การใช้อำนาจจับตาม ป.วิ. อาญา มาตรา–๗๘ วรรค ๒ ได้กระทำลงด้วยความระมัดระวังและไม่พุ่มเพือยจนเกินไป พนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่ควรจะต้องเป็นพนักงานตำรวจชั้นผู้ใหญ่จริง ๆ และมีจำนวนจำกัดอย่างยิ่ง คือควรจะหมายถึงเฉพาะอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจ รองผู้บัญชาการตำรวจ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจ ผู้บังคับการตำรวจ และรองผู้บังคับการตำรวจเท่านั้น

การที่กฎหมายให้อำนาจพนักงานตำรวจจับบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดได้อย่างกว้างขวางนั้น นอกจากจะทำให้พนักงานตำรวจหลงระเริงในอำนาจ ชอบใช้อำนาจดังกล่าวนั้นโดยปราศจากความระมัดระวังหรือโดยทุจริตสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนแล้วยังเป็นผลให้การสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทยเราไม่เป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องอีกด้วย กล่าวคือในการสอบสวนที่ดีนั้นในการพิสูจน์ว่าบุคคลผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำความผิดจริง พนักงานสอบสวนจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานจากที่อื่น มิใช่จากตัวผู้ต้องสงสัย และก่อนที่จะจับบุคคลใดเพราะสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะต้องมีพยานหลักฐานต่าง ๆ อย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดอยู่ในมือแล้ว มิใช่จับบุคคลนั้นมาก่อนแล้วค่อยหาพยานหลักฐานมาปรักปรำในภายหลัง ในประเทศไทยเราเนื่องจากพนักงานตำรวจอาจจับบุคคลได้โดยง่าย ทำให้พนักงานตำรวจติดนิสัยมักง่าย เพียงแต่สงสัยหรือเพียงแต่มีผู้มาแจ้งความร้องทุกข์ว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดพนักงานตำรวจก็จับบุคคลนั้นเสียแล้ว จับมาแล้วๆ จึงค่อยหาพยานหลักฐานเอาจากตัวบุคคลผู้ต้องหานั้นเอง การทำให้ผู้ต้องหาเกิดความหวาดกลัวจนยอมรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา (แม้จะมิได้กระทำความผิด) เป็นเรื่องปกติวิสัยในระบบการสอบสวนของพนักงานตำรวจในประเทศไทยเรา

อาจารย์ผู้สอนกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานท่านหนึ่งได้เคยกล่าวเอาไว้ว่า ที่ศาลไทยลดโทษกึ่งหนึ่งให้แก่จำเลยที่รับสารภาพ ก็เพราะเหตุว่ามีคดีอาญาเป็นจำนวนมากที่ศาลสามารถลงโทษจำเลยได้เพราะจำเลยยอมรับสารภาพ ซึ่งถ้าไม่มีคำรับสารภาพของจำเลยแล้วแม้จำเลยจะเป็นผู้กระทำความผิดจริง ก็เป็นการยากที่จะลงโทษจำเลยได้เพราะขาดพยานหลักฐานอย่างอื่นๆ ในประเทศที่พนักงานสอบสวนเข้าทำงานกันอย่างมีประสิทธิภาพ ศาลไม่มีเหตุที่จะลดโทษให้แก่จำเลยที่ให้การรับสารภาพ เพราะ

พนักงานสอบสวนและผู้เป็นโจทก์เมื่อจะฟ้องผู้ใดเป็นจำเลยต่อศาล เขามี-พยานหลักฐานอื่นๆ ที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดพร้อมอยู่แล้วโดยไม่ต้องอาศัยคำให้การรับสารภาพของจำเลย

นอกจากอำนาจ จับบุคคลผู้ถูกกล่าวหา แล้วยังมีอำนาจในการสอบสวนอีกหลายอย่าง ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนไว้อย่างกว้างขวางมากมายเกินไป เช่นอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนตาม ป.วิ. อาญา มาตรา ๘๗ อำนาจการควบคุมบุคคลอันธพาลตามประกาศ คณะปฏิบัติฉบับที่ ๒๑ และ๕๓ ฯลฯ การมีอำนาจอย่างกว้างขวางเช่นนี้ทำให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจลุแก่อำนาจ ชอบใช้อำนาจเหล่านั้นโดยปราศจากความระมัดระวังตามสมควร หรือโดยเจตนาทุจริตก่อความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเสมอมา

ดังได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วนี้ คงเป็นที่เห็นได้ว่าแท้จริงแล้วความเดือดร้อนของประชาชน เนื่องจากการสอบสวนของพนักงานตำรวจมิได้เกิดจากปัญหาเรื่องตัวบุคคลผู้ใช้อำนาจสอบสวน หากแต่เกิดจากปัญหาในเรื่องตัวอำนาจสอบสวนนั้นเอง กล่าวคือ เพราะกฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนมากเกินไป เป็นช่องทางให้พนักงานสอบสวนใช้อำ-นาจดังกล่าวเบียดเบียนประชาชนให้ได้รับความเดือดร้อน

ผู้เขียนเห็นว่าไม่มีอะไรเป็นหลักประกันพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่าการเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนจากพนักงานตำรวจไปเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง หรือพนักงานฝ่ายอื่น ๆ จะทำให้การสอบสวนดีขึ้นได้ เพราะถ้าพนักงานตำรวจโง่หรือทุจริตได้ พนักงานฝ่ายปกครองหรือพนักงานฝ่ายอื่น ๆ ก็อาจจะโง่หรือทุจริตได้เช่นเดียวกัน ยิ่งถ้าให้พนักงานหลายฝ่ายสอบสวนร่วมกันยิ่งจะร้ายขึ้นไปอีก เพราะการสอบสวนจะเป็นไปโดยล่าช้ายิ่งขึ้นและประชาชนจะ

เดือดร้อนมากยิ่งขึ้น เพราะแทนที่จะถูกเบียดเบียนจากพนักงานตำรวจฝ่ายเดียวอย่างทุกวันนี้ ซึ่งถึงอย่างไร ก็ยังดีกว่าที่จะต้องถูกเบียดเบียนจากพนักงานหลายฝ่ายอย่างที่อาจเป็นไปได้ ในเวลาข้างหน้า เมืองไทยเรานี้แปลก อย่างงานการสอบสวนคดีอาญาหรืออย่างงานทะเบียนยานพาหนะอย่างนี้ ใคร ๆ ก็อยากทำกันเสียจริง แต่ที่งานกำจัดขยะมูลฝอย ไม่เห็นมีใครแย่งกันทำบ้างเลย

ส่วนที่จะให้พนักงานฝ่ายปกครอง เข้ามาควบคุมการสอบสวนของพนักงานตำรวจตามที่คณะกรรมการพิเศษของพรรคสหประชาไทยได้ลงมติไปแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำเช่นนั้นแต่อย่างใด เพราะในขณะนี้ก็ได้มีการควบคุมการสอบสวนของพนักงานตำรวจอยู่แล้วถึงสองทาง ทางหนึ่งเป็นการควบคุมตามลำดับชั้นในการบังคับบัญชาของราชการกรมตำรวจ และอีกทางหนึ่งเป็นการควบคุมโดยพนักงานอัยการ เพราะการที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลนั้นเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลยพินิจของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานสอบสวนเสร็จแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นควรฟ้องหรือไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะเห็นพ้องกับพนักงานสอบสวนหรือไม่ก็ได้ (ป. วิ. อาญามาตรา ๑๔๒–๑๔๓)

พนักงานอัยการนั้นเป็นบุคคลที่มีความรู้ในทางกฎหมายเป็นอย่างดี การควบคุมการสอบสวนของพนักงานตำรวจโดยพนักงานอัยการนั้น น่าจะเป็นการคุ้มครองประชาชนมิให้ได้รับความเดือดร้อนจากการสอบสวนที่ไม่ชอบธรรมของตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนอย่างดีหากพนักงานอัยการจักได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างอิสระ และไม่เกรงอกเกรงใจตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนมากนัก แต่เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้รู้สึกว่าพนักงานอัยการดูจะเกรงอก

เกรงใจและตกอยู่ในห้วงเสน่หาของตำรวจพนักงานสอบสวนเสียเหลือประมาณ ไม่ทราบว่าตำรวจพนักงานสอบสวนมีอะไรดีถึงได้รักใคร่กลมเกลียวกันนัก จะเป็นไปได้ไหมการที่ตำรวจพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการมีความเกรงอกเกรงใจและมีความสนิทเสน่หากันอย่างลึกซึ้งเช่นนี้ เป็นเพราะพนักงานทั้งสองฝ่ายต่างก็เป็นข้าราชการกระทรวงเดียวกัน มีจ้าวนายคนเดียวกัน กินข้าวหม้อเดียวกัน จึงได้รักใคร่กันมากจนลืมนึกถึงเสรีภาพและหัวอกของประชาชน ถ้าเป็นเช่นนี้จริง การย้ายกรมอัยการให้สังกัดกระทรวงอื่น เช่นกระทรวงยุติธรรม คงจะพอแก้ปัญหานี้ได้

เมื่อความเดือดร้อน ของประชาชนอันเกิดจากการสอบสวนของพนักงานตำรวจ ข้อใหญ่ใจความเพราะกฎหมายได้ให้อำนาจในการสอบสวนแก่พนักงานตำรวจมากเกินไป ทำให้พนักงานตำรวจลุแก่อำนาจเบียดเบียนประชาชนเอาตามอำเภอใจ ด้วยเหตุนี้ทางที่จะบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในเรื่องนี้ จึงควรจะต้องทำการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ทั้งใน ป. วิ. อาญา และกฎหมายอื่น ๆ จำกัดอำนาจในการสอบสวนของพนักงานตำรวจให้น้อยลง โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนยิ่งกว่าความสะดวกสบายในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจในการจับกุมบุคคลผู้ต้องสงสัย นอกจากนี้พนักงานตำรวจควรจะได้รับการอบรมให้ซาบซึ้งในหลักกฎหมายอันเป็นสากลที่ว่า "ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด (และ) ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติตอบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำความผิดมิได้" (รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา ๒๘) ให้มากกว่านี้

แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ควรจะลืมก็คือว่าพนักงานตำรวจ ก็เช่นเดียวกับข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ และประชาชนโดยทั่ว

ไป เขาเหล่านั้นต้องการความเป็นธรรม ความเป็นธรรมดังกล่าว นอกจากจะเป็นความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชาแล้ว ความเป็นธรรมจากประชาชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่พนักงานตำรวจต้องการ พนักงานตำรวจที่ดี (คือยังไม่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่าเลว) ควรได้รับความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจและการยกย่องนับถืออย่างจริงใจจากประชาชนตามสมควร

ในสมัยนี้เราต่างก็ถือกันว่าข้าราชการ (ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการ ฯลฯ) นั้นเป็น "ผู้รับใช้ประชาชน" ทุกข์ สุขของประชาชนย่อมขึ้นอยู่กับการปฏิบัติราชการตามหน้าที่ของข้าราชการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้นประชาชนจึงควรจะได้สนใจเรียกร้องให้รัฐบาลเลี้ยงดูข้าราชการให้มีภาวะความเป็นอยู่ที่ดีตามควร ให้สมกับที่บุคคลเหล่านั้นได้รับใช้ประชาชน การปล่อยให้ผู้รับใช้ประชาชนอดหยากหิวโหย อาจทำให้บุคคลเหล่านั้นทรยศต่อประชาชน และก่อให้เกิดภัยพิบัติแก่ประชาชนร้ายกาจยิ่งกว่าโจรผู้ร้าย หรือผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มากมายหลายเท่านัก

ควรปฏิรูปที่ดิน
ให้ถึงขั้นถอนรากถอนโคนหรือยัง

(ลงพิมพ์ ในหนังสือ พิมพ์ สยามรัฐ รายวัน
ฉบับประจำวันที่๕มิ.ย.๑๓ และฉบับต่อไป)

เมื่อไม่นานมานี้เคยมีข่าวว่ากรมพัฒนาที่ดินได้เสนอโครงการปรับปรุงระบบการถือครอง และจัดรูปที่ดินมาให้พิจารณา ซึ่งกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นสมควรเริ่มดำเนินการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติจึงได้เสนอโครงการดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติ คณะรัฐมนตรีพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่ และมีการดำเนินการร่วมกันหลายฝ่าย ดังนั้นเพื่อความรอบคอบจึงมีมติให้ส่งสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติรับไปพิจารณาร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอมาประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง

ต่อมานายอรรถ วิสูตรโยธาภิบาล อธิบดีกรมที่ดินได้ชี้แจงว่า การปฏิรูปที่ดินที่เราจะทำนี้ "ยังไม่ถึงขนาดการเปลี่ยนแปลงใหญ่โต" และจะยังไม่มีการออกกฎหมายมาเพื่อจัดสรรที่ดินเสียใหม่แบบขุดรากเง่า งานชิ้นนี้เป็นงาน

เริ่มต้นเท่านั้น อนึ่ง การใช้คำว่า "ปฏิรูป" นี้ความจริงมีความหมายต่าง ๆ กันออกไปหลายแบบ ที่เราจะทำนั้นเป็นการทำโดยการรวมที่ดินแปลงเล็กแปลงน้อยเข้ามา ให้น้ำเข้าถึงตลอดทำให้ง่ายต่อการใช้เครื่องมือต่าง ๆ และเป็นการปรับปรุงที่ดินให้มีคุณภาพดีขึ้น

ในประเทศไทยเราคำว่า *"ปฏิรูปที่ดิน"* ยังเป็นคำที่ใหม่อยู่มาก คำนี้ยังไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๔๙๓ ตามความเข้าใจของผู้เขียน การปฏิรูปที่ดิน (Land Reform) หมายถึงกระบวนการในการปรับปรุงระบบการถือครองที่ดิน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ว่า "ที่ดินย่อมเป็นของบุคคลซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ในที่ดินนั้น" (The Land belongs to him who works it) หรือ "ที่ดินย่อมตกได้แก่ผู้ไถคราด" (The Land to the tiller) ทั้งนี้เพื่อให้กสิกรได้มีที่ดินที่ทำกินเป็นของตนเองไม่ต้องเช่าหรืออาศัยผู้อื่น สำหรับท่านที่สนใจอยากทราบความหมายของการปฏิรูปที่ดินโดยละเอียด ขอได้โปรดอ่านบทความเรื่อง "การปฏิรูปที่ดิน" ของท่านศาสตราจารย์ศักดิ์ ไทยวัฒน์ อธิบดีกรมที่ดินคนก่อน ซึ่งได้ลงพิมพ์ใน "รัฐาภิรักษ์" นิตยสารวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเล่มที่ ๗ ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม ๒๕๐๙ และใน "ดุลพาหะ" นิตยสารของกระทรวงยุติธรรมเล่มที่ ๕ ปีที่ ๑๓ เดือนพฤษภาคม ๒๕๐๙

จากข่าวดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่าการปฏิรูปที่ดินซึ่งอาจจะได้กระทำลงในประเทศไทย ในอนาคตนี้ มิได้มีเป้าหมายที่จะให้ชาวนาชาวไร่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งผู้เขียนไม่เข้าใจว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลเองก็โฆษณากรอกหูประชาชนอยู่เสมอว่า รัฐบาลมีความห่วงใยในภาวะความเป็นอยู่อันยากจนค่นแค้น ของชาวนาชาวไร่ เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบคอมมูนิสต์อย่างแรงกล้า และมีความปรารถนาที่จะให้ประเทศได้ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยตลอดไป เพราะการที่จะขจัดความยากจนค่นแค้นของชาวนาชาวไร่ก็ดี การต่อต้านลัทธิคอมมู–

นิสต์ให้ได้ผลก็ดี การที่จะให้ประเทศได้ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยตลอดไปก็ดี สำหรับประเทศไทยเราซึ่งเป็นประเทศกสิกรรม การปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ชาวนาชาวไร่ได้มีที่ดินที่ทำกินเป็นตนเอง เป็นวิถีทางอันจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นจะที่ต้องลงมือกระทำเสียโดยเร็วเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

เป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า ประเทศที่จะปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ โดยราบรื่นนั้น ประชาชนพลเมืองในประเทศนั้นจะต้องมีมาตรฐานการครองชีพดีพอควร ประเทศที่เต็มไปด้วยคนยากจนไม่อาจที่จะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยได้ เพราะคนที่ยากจนนั้น ไม่รู้จักใช้สิทธิในทางการเมืองเพื่อรักษาผลประ–โยชน์ของตนตามวิถีทางประชาธิปไตย ผู้เขียนจำได้ว่าเคยมีผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งได้เปรียบเทียบเอาไว้ว่า การใช้สิทธิในทางการเมือง เช่น การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้น เหมือนกับการสร้างรั้วล้อมบ้าน เพื่อป้องกันขโมย คนที่คิดจะสร้างรั้วล้อมบ้านเพื่อป้องกันขโมย จะต้องเป็นผู้ที่มีบ้านที่มีทรัพย์สินอันมีราคาค่างวดพอคุ้มกับการสร้างรั้วนั้น สำหรับคนที่ยากจนมีบ้าน เป็นกระ–ต๊อบโกโรโกโสอย่างชาวนาชาวไร่ในเมืองไทยเรา คนเหล่านี้ย่อมไม่คิดที่จะสร้างรั้วล้อมบ้านเพื่อป้องกันขโมยเพราะยังมองไม่เห็นประโยชน์ สถิติการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในประเทศไทยเราเท่าที่ผ่านมาซึ่งอย่างมากที่สุดเมื่อการเลือกตั้ง ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ มีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเพียงร้อยละ๕๗.๕๐เท่านั้น ย่อมเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าการเปรียบเทียบดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นความจริง

ความยากจนของชาวนาชาวไร่ ในประเทศไทยเราเป็นสิ่งที่เห็นกันอยู่ต่ำตา ไม่จำต้องบรรยายความกันให้เปลืองเวลา ความยากจนดังกล่าวย่อมเกิดจากสาเหตุมากมายหลายประการ แต่การที่ชาวนาชาวไร่

ไม่มีที่ดินที่ทำกินเป็นของตนเอง ต้องเช่าหรืออาศัยคนอื่นเขาทำ ก็เป็นสาเหตุที่สำคัญอันหนึ่งแห่งความยากจนนั้นเนื่องจากต้องเสียค่าเช่า เป็นผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ในอัตราที่สูง (ปีนี้ที่อำเภอธัญญบุรี จังหวัดปทุมธานี ชาวนาต้องเสียค่าเช่าที่ดินเป็นข้าวเปลือก ๘ ถังต่อไร่ ซึ่งเก็บเกี่ยวข้าวได้ประมาณ ๒๐–๓๐ ถัง) นอกจากนี้การที่ที่ทำกินไม่ใช่ของตนเองทำให้ชาวนาชาวไร่ไม่คิดที่จะบำรุงรักษาที่ดินให้อุดมสมบูรณ์ ยังผลให้ ผลผลิตต่อไร่ไม่เพิ่มขึ้นมีแต่ตกต่ำลงทุกปี การเช่าที่ดินเพาะปลูกในประเทศไทยเรามักตกลงทำสัญญากันเพียงปีเดียว และไม่มีการทำหลักฐานเป็นหนังสือไว้ ชาวนาขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ขวัญเสียไม่มีกำลังใจทำงาน เพราะหวาดกลัวอยู่เสมอว่า อาจจะต้องถูกขับไล่ออกไปจากที่ดินที่เช่าเมื่อไหร่ก็ได้ กระต๊อบที่อยู่อาศัยของชาวนาซึ่งสร้างขึ้นอย่างลวก ๆ พร้อมที่จะรื้อถอนขนย้ายอพยพไปอยู่ที่อื่นได้ในทันที ย่อมเป็นประจักษ์พยานในเรื่องนี้

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจภาวะการเช่านาของชาวนาในปีนั้น เพื่อเสนอผลให้คณะกรรมการช่วยเหลือชาวนาทราบ ปรากฏว่า ในภาคกลางชาวนาที่ต้องเช่านาทำมีถึงร้อยละ๔๐.๗ จังหวัดที่มีการเช่านาทำมากที่สุดคือที่จังหวัดปทุมธานี ประมาณร้อยละ ๘๒ รองลงมาคือจังหวัดพระนครเกือบร้อยละ ๘๒ จังหวัดชลบุรีร้อยละ ๗๒ จังหวัดสมุทรปราการร้อยละ ๖๘ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาร้อยละ ๖๒ และจังหวัดนนทบุรีร้อยละ๕๘ ในภาคเหนือมีชาวนาที่ต้องเช่านาทำปี ประมาณร้อยละ ๑๘ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีชาวนาที่ต้องเช่านาทำเพียงร้อยละ๓ และในภาคใต้มีชาวนาที่ต้องเช่านาทำประมาณร้อยละ๑๖ เมื่อนำผลการสำรวจในแต่ละภาคมาเฉลี่ยเพื่อหาเปอร์เซ็น การเช่านาทั้งประเทศจะปรากฏว่า ปัจจุบัน (ปี พ.ศ. ๒๕๑๑) ชาวนาของเราซึ่งมีรวมกันประมาณ ๒,๘๐๐,๐๐๐ ครอบครัวมีที่ต้องเช่านาทำอยู่ประมาณ ๔๖๖,๔๘๐ ครอบครัว หรือประมาณ

ร้อยละ ๑๖.๗ (หนังสือพิมพ์สยามรัฐฉบับประจำวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๑) ตามสถิติภาวะการเช่านาข้างต้น ถ้าดูกันเพียงผิวเผินก็ไม่น่าวิตกนัก เพราะทั่วประเทศมีชาวนาที่ต้องเช่านาเขาทำเพียงร้อยละ ๑๖.๗ เท่านั้น ส่วนอีก-ร้อยละ ๘๓.๔ มีที่ดินเป็นของตนเอง แต่อย่างไรก็ดีเมื่อได้พิจารณาสถิติภา-วะการเช่านาดังกล่าวโดยละเอียดถี่ถ้วนแล้ว เป็นที่สังเกตได้ว่าในภาคกลางซึ่งโดยทั่วไปที่ดินมีราคาสูงกว่าที่ดินในภาคอื่น เพราะที่ดินเหมาะแก่การเพาะปลูกเนื่องจากเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน มีการชลประทานอย่างค่อนข้างทั่วถึง การคมนาคมสะดวก และที่ดินในภาคกลางส่วนมากเป็นที่ดินที่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์อย่างอื่น (โฉนดแผนที่, โฉนดตราจองและตราจองที่ได้ตราว่าได้ทำประโยชน์แล้ว) แล้วสถิติการที่ชาวนาต้องเช่านาผู้อื่นทำมีสูงยิ่ง ในจังหวัดที่ที่ดินอยู่ในทำเลที่ดีง่ายแก่การจำหน่าย (ซื้อขาย, ขายฝาก, จำนอง ฯลฯ) เช่นในจังหวัดปทุมธานี พระนคร ชลบุรี พระนครศรีอยุธยาและนนทบุรี สถิติการเช่านาคนอื่นทำก็ยิ่งสูงขึ้นไปอีก ส่วนในภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าที่ดินในภาคนี้ยังไม่สู้มีราคา เพราะที่ดินแห้งแล้งไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก การคมนาคมไม่สะดวก และที่ดินส่วนใหญ่ยังเป็นที่ดินที่ยังไม่มีโฉนดที่ดิน หรือหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์อื่นๆ ซึ่งไม่เป็นการสะดวกในการจำหน่ายจ่ายโอน ในภาคเหล่านี้ชาวนายังมีที่ดินเป็นของตนเอง ที่เช่าคนอื่นเขาทำมีเป็นส่วนน้อย จึงอาจกล่าวได้ว่าในท้องที่ใดที่ที่ดินยังไม่เจริญ ยังไม่สู้มีราคา ที่ดินเหล่านั้นยังไม่เป็นที่ต้องใจพวกนายทุน และผู้มีอิทธิพล ชาวนาส่วนใหญ่จึงอาจรักษาที่ดินของตนเอาไว้ได้ ส่วนในท้องที่ที่ที่ดินเป็นที่ที่เจริญ ที่ดินมีราคาหรือต่อไปจะมีราคาชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าคนอื่นเขาทำ เพราะทานอิทธิพลและความละโมภของของพวกนายทุนและผู้มีอิทธิพลไม่ไหว

นอกจากนี้ เนื่องจากการรังวัดที่ดินเพื่อออกโฉนดยังทำได้ไม่ทั่วประเทศ ที่ดินมากกว่าครึ่งหนึ่งในประเทศไทยเรายังไม่มีโฉนดที่ดินหรือหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์อื่น ๆ (ส.ค.๑ และ น.ส.๓ ไม่เป็นหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด) ซึ่งที่ดินจำพวกนี้เรียกกันในวงการกฎหมายที่ดินว่า "ที่ดินมือเปล่า" ที่ดินที่มีโฉนดที่ดิน หรือหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์แล้วกับที่ดินมือเปล่ามีความแตกต่างกันมากมายเพียงไรนั้นเมื่อ ๒-๓ ปีก่อน คุณสืบวิเศษ โสแห่งกรมที่ดินได้เคยกล่าวถึงอย่างละเอียดในหนังสือพิมพ์สยามรัฐนี้แล้ว ผู้เขียนจึงจะไม่กล่าวซ้ำอีก แต่อยากยกตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างดังกล่าวที่สำคัญประการหนึ่งคือ สมมุติว่าที่ดินซึ่งเป็นชาวนา แกมีที่ดินอยู่แปลงหนึ่ง ต่อมาที่ดินของที่ดินแปลงนี้ถูกผู้มีอิทธิพลบุกรุกเข้าครองเป็นเจ้าของ ถ้าที่ดินของที่ดินเป็นที่ดินซึ่งมีโฉนดที่ดินหรือหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์อื่น ๆ ผู้มีอิทธิพลจะต้องครอบครองที่ดินนั้นเป็นเวลาติดต่อกันมานานถึง ๑๐ปี ที่ดินจึงจะขาดสิทธิจากการเป็นเจ้าของที่ดินแปลงนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๘๒) แต่ถ้าที่ดินของที่ดินเป็นเพียงที่ดินมือเปล่า เมื่อผู้มีอิทธิพลบุกรุกเข้ามาครอบครองที่ดิน และที่ดินไม่ทำการขับไล่เรียกที่ดินคืนเสียภายใน ๑ ปี ที่ดินเป็นอันหมดสิทธิในที่ดินนั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๗๕ คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๒๘/๒๕๐๙ คดีระหว่างนายอุดม แซ่เจ็งหรือนิยม พานิช โจทก์ นางทองสุข เปี่ยมสิน จำเลย) ตามสถิติการสำรวจภาวะการเช่านาของชาวนาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ ซึ่งปรากฏว่า ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ ภาคใต้ ชาวนาที่ต้องเช่านาผู้อื่นทำมีเป็นส่วนน้อย อันเป็นเรื่องที่ควรจะยิน

ดี แต่เมื่อได้คำนึงถึงว่าในทั้งสามภาคนั้นที่ดินยังเป็นที่ดินมือเปล่าเสียส่วนมาก การเป็นเจ้าของที่ดินของชาวนาในภาคเหล่านั้นจึงคลอนแคลนไม่มั่นคงนัก และเมื่อต่อไปพอที่ดินในภาคเหล่านั้นกลับเจริญและมีราคาขึ้น ผู้เขียนวิตกว่าชาวนาในภาคเหล่านั้นจะทานอิทธิพลและความละโมภของพวกนายทุนและผู้มีอิทธิพลไหวหรือ

และมีเรื่องที่น่าสลดใจที่ผู้เขียนขอบันทึกเป็นหมายเหตุเอาไว้ ณ ที่นี้ว่าที่ดินนั้นเมื่อครั้งที่ยังไม่เจริญ ยังไม่มีราคาค่างวดชาวนาชาวไร่มักจะได้เป็นเจ้าของที่ดินนั้น ครั้นพอที่ดินเจริญมีค่าขึ้นมาสิทธิของชาวนาชาวไร่ในที่ดินนั้นก็มักจะถูกยื้อแย่งไปตกได้แก่พวกนายทุนหรือผู้มีอิทธิพล แล้วชาวนาชาวไร่ผู้สูญเสียสิทธิในที่ดินก็ต้องอพยพถอยร่นเข้าไปอยู่ในป่าแถวถิ่นอันทุรกันดาร หักล้างถางพงให้ที่ดินกลายเป็นสิ่งที่มีค่า เพียงเพื่อที่จะได้ถูกยื้อแย่งสิทธิในที่ดินนั้นต่อไป เหตุการณ์จะวนเวียนไปเช่นนี้อยู่ตลอดไปจนกว่าชาวนาชาวไร่จะสิ้นลมปราณ ที่ดินบริเวณถนนมิตรภาพจากสระบุรีไปโคราชย่อมเป็นอุทาหรณ์ที่ดีอย่างแสนสาหัสในเรื่องนี้ เพราะเมื่อก่อนที่จะมีการสร้างถนนมิตรภาพผ่าน ที่ดินในบริเวณนั้นเป็นของชาวนาชาวไร่ ตอนนั้นที่ดินราคาไร่ละไม่กี่ร้อยบาท แต่เมื่อมีการสร้างถนนมิตรภาพผ่านแล้ว ที่ดินในบริเวณนั้นกลายเป็นไม่ใช่ของชาวไร่ชาวนาซึ่งเคยมีสิทธิอยู่ก่อนเสียแล้ว เดี๋ยวนี้ที่ดินราคาไร่ละเป็นหมื่น

ความจริงรัฐบาลเองก็ได้ตระหนักถึงความยากจนค้นแค้นของชาวนาชาวไร่เป็นอย่างดี การช่วยเหลือชาวไร่แม้เพียงเล็กน้อยเป็นสิ่งที่รัฐบาลชอบโอ้อวดประชาชนอยู่เสมอ ความช่วยเหลือที่รัฐบาลได้ให้แก่ชาวนาชาวไร่ เช่น สร้างเขื่อนชลประทาน แนะนำให้ใช้ปุ๋ยและเครื่องมือทุ่นแรง แนะนำชาวนาให้ทำนาสองครั้ง ประกันราคาผลผลิต ลดพรีเมี่ยนข้าว ฯลฯ นั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการช่วยเหลือที่จะให้ชาวนาชาวไร่ทำการเพาะ

ปลูกได้ผลผลิตมากขึ้น และขายผลผลิตได้ราคาสูงขึ้น ความช่วยเหลือดังกล่าวนี้ แม้รัฐบาลจะได้กระทำลงด้วยเจตนาดี และได้จัดการให้การช่วยเหลือนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายก็ตาม แต่ถ้าตราบใดที่ชาวนาชาวไร่ยังไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าหรืออาศัยคนอื่นเขาทำ ตราบใดที่ยังไม่มีมาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองมิให้ชาวนาชาวไร่ ซึ่งมีที่ดินอยู่แล้วต้องสูญเสียที่ดินของตนเพราะไม่อาจทานอิทธิพลและความละโมภของพวกนายทุนและผู้มีอิทธิพลแล้ว ผลดีอันเกิดจากความช่วยเหลือดังกล่าวของรัฐบาลจะไม่ตกได้แก่ชาวนาชาวไร่อย่างแท้จริงเลย ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการช่วยเหลือของรัฐบาลกลายเป็นเจ้าของที่ดินไป เพราะเมื่อทำการเพาะปลูกได้มากขึ้นขายผลิตผลได้ราคาสูงขึ้น ค่าเช่าที่ดินนี้ก็ต้องสูงขึ้นไปตามส่วน ทั้งการเพิ่มผลผลิตก็ดี การขายผลผลิตให้ได้ราคาสูงขึ้นก็ดี เป็นเรื่องที่ชาวนาชาวไร่จะต้องลงทุนลงแรงเพิ่มขึ้น รายได้สุทธิที่ชาวนาชาวไร่จะได้รับเพิ่มขึ้นจะมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อาจไม่คุ้มกับทุนและแรงงานที่ต้องเสียไป แต่ส่วนพวกเจ้าของที่ดินนั้นจะได้รับค่าเช่าที่ดินสูงขึ้นโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรเลย อนึ่ง การที่จะออกกฎ-หมายควบคุมการเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเป็นการช่วยเหลือชาวนาชาวไร่มิให้พวกเจ้าของที่ดินเรียกค่าเช่าที่ดินเกินสมควรนั้น ดูก็น่าจะเป็นผลดีแก่ชาวนาชาวไร่ แต่เอาเข้าจริงกฎหมายควบคุมการควบคุมการเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเช่นนี้ ก็คงจะเป็นเช่นเดียวกับกฎหมายควบคุมราคาเครื่องอุปโภคบริโภค, กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งถึงมีกฎหมายก็เหมือนกับไม่มีกฎหมาย เพราะไม่มีการบังคับกันอย่างจริงจังตามกฎหมายดังกล่าวนั้น ๆ

ประเทศเสรีประชาธิปไตย ในทวีปเอเซียหลายประเทศได้ทำการปฏิรูปที่ดินจนสำเร็จลุล่วงลงแล้ว ยังผลให้กสิกรในประเทศนั้น ๆ มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าก่อน ภาวะเศรษฐกิจของประเทศโดยทั่วไปดี

ขึ้นอันเป็นผลโดยตรง ในการสร้าง เสถียรภาพ ในการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตย และสกัดกั้นการคุกคามและบ่อนทำลายของคอมมูนิสต์ การปฏิรูปที่ดินในประเทศสาธารณะรัฐจีน (ไต้หวัน) เป็นสิ่งที่ได้รับการกล่าวขวัญกันมาก เพราะการปฏิรูปที่ดินในประเทศนี้ได้เป็นไปอย่างราบรื่นเนื่องจากได้รับความร่วมมือจากพวกเจ้าของที่ดินเป็นอย่างดี เรื่องราวการปฏิรูปที่ดินในไต้หวันได้มีผู้เขียนถึงในหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ หลายรายแล้ว คุณเชาว์ สังข์ทองแห่งกรมที่ดินได้เล่าเรื่องการปฏิรูปที่ดินในไต้หวันไว้อย่างละเอียดและเพรียบพร้อมด้วยตัวเลขข้อมูลต่าง ๆ ในวารสารที่ดินของกรมที่ดิน ฉบับที่ ๓ กุมภาพันธ์ – เมษายน ๒๕๑๒ และในฉบับต่อไป ส่วนการปฏิรูปที่ดินในประเทศอิหร่านภายใต้การนำของกษัตริย์ชาห์ปาเลวีนั้น คุณอารี อิทธิเกษมได้เคยเล่าไว้ในหนังสือสยามรัฐนี้เมื่อคราวที่ชาห์ปาเลวีและพระราชินีฟาราห์เสด็จมาเยี่ยมเยียนประเทศไทยเมื่อ ๒–๓ ปีก่อนนี้ว่าประเทศอิหร่านสมัยชาห์ปาเลวีเสด็จขึ้นครองราชใหม่ๆ นั้นมีสภาพคล้ายคลึงกับประเทศไทยสมัยปัจจุบันนี้ กล่าวคือเศรษฐกิจของประเทศทรุดโทรม กสิกรทั่วประเทศมีความเป็นอยู่อย่างยากจนค่นแค้นที่ดินทั่วประเทศอยู่ในกำมือของคนเพียงไม่กี่ตระกูลนี้นอกจากมีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีอิทธิพลในทางการเมือง และในทางศาสนาอีกด้วย ประเทศอิหร่านอยู่ได้ด้วยการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา การก่อกวนคุกคามของคอมมูนิสต์เป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วประเทศด้วยความห่วงใยในความทุกข์ยากของพสกนิกรของพระองค์ ชาห์ปาเลวีได้ทรงเริ่มการปฏิรูปที่ดินในประเทศอิหร่าน ด้วยการสละที่ดินทรัพย์ส่วนพระองค์จัดสรรให้แก่ชาวนาชาวไร่โดยทรงหวังว่าพวกเจ้าของที่ดินจะดำเนินรอยตามพระองค์แต่พระองค์ก็ทรงผิดหวังเพราะพวกเจ้าของที่ดินไม่มีใครยอมทำตามพระองค์ต่อมาการปฏิรูปที่ดินด้วยการบังคับซื้อที่ดินจากพวกเจ้าของที่ดินนำมาจัดสรรให้แก่กสิกรจึงได้เริ่มขึ้น การปฏิรูปที่ดินในประเทศอิหร่านในระยะ

แรกเป็นไปอย่างขลุกขลัก เพราะถูกพวกเจ้าของที่ดินต่อต้าน แต่ในที่สุดชาห์ป่าเลวีก็ทรงประสบชัยชนะ การปฏิรูปที่ดินสำเร็จเรียบร้อยตรงตามเป้าหมาย บัดนี้ภาวะความเป็นอยู่ของกสิกรอิหร่านอยู่ในขั้นที่ดี เศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศดีขึ้นจนไม่จำเป็นต้องรับความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อไป มาตรฐาน ฝีไม้ลายมือ และชั้นเชิงในการเตะลูกหนังของนักเตะลูกหนังชาวอิหร่าน ซึ่งได้เคยเดินทางมาทำศึกลูกหนังระดับชาติให้แฟนลูกหนังในเมืองไทยได้ทัศนากันหลายครั้งหลายหนแล้ว ย่อมเป็นเครื่องส่งให้เห็นความเจริญก้าวหน้าของประเทศอิหร่านได้เป็นอย่างดี

การปฏิรูปที่ดินซึ่งได้กระทำกันในประเทศเสรีประชาธิปไตยต่างๆ อาจจะมีวิธีการรายละเอียดที่แตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ในหลักใหญ่แล้วก็เป็นเช่นเดียวกัน คือมีจุดหมายให้กสิกรได้มีที่ดินที่ทำกินเป็นของตนเองด้วยการกำหนดให้บุคคลมีที่ดินได้อย่างจำกัดตามความสามารถในการทำประโยชน์ในที่ดิน พวกเจ้าของที่ดินที่มีที่ดินมากเกินกำลังความสามารถจะถูกรัฐ-บาลบังคับซื้อเพื่อนำมาจัดสรรให้แก่กสิกร โดยการเช่าซื้อผ่อนส่งระยะยาว ในประเทศเราการจำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคลตามประมวลกฎหมายที่ดิน (ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๗) มาตรา ๓๔ ถึงมาตรา ๔๙ อาจถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การจำกัดสิทธิ ในที่ดินของบุคคลดังกล่าวได้ถูกคณะปฏิวัติโดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๔๙ ยกเลิกเสียเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๐๒ โดยคณะปฏิวัติได้ยกเหตุผลขึ้นอ้างในการยกเลิกการจำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคลตามประมวลกฎหมายที่ดินดังกล่าวเอาไว้ว่า "โดยที่เห็นว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งบัญญัติจำกัดสิทธิของบุคคลในการถือกรรมสิทธิ์เพื่อการอยู่อาศัยอุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม โดยให้ถือได้เพียงจำนวนเนื้อที่ที่กำหนดไว้ ผู้ใดจะถือกรรมสิทธิ์เกินกว่าที่กำหนดไว้มิได้นั้น เป็นการจำกัดโดยไม่สมควรและเป็นเหตุบ่อนทำลายความเจริญก้าวหน้าในทาง

เกษตรกรรมอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และส่งผลให้เสียหายแก่การเศรษฐกิจของประเทศ" เหตุผลของคณะปฏิวัติในการยกเลิกการจำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคลดังกล่าวข้างต้น เป็นการถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร ผู้เขียนเชื่อว่าท่านผู้อ่านคงวินิจฉัยเอาเองได้โดยไม่ยาก ไม่จำเป็นที่ผู้เขียนจะต้องแสดงความคิดเห็นให้ป่วยการ

การยกเลิกบทบัญญัติ จำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคลตามประมวลกฎหมายที่ดินดังกล่าว เปิดช่องให้มีการกว้านซื้อที่ดินสะสมไว้อย่างใหญ่โต ยังผลให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไป การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้นำบทบัญญัติจำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคลตามกฎหมายที่ดินกลับมาใช้บังคับอีกมีอยู่เสมอ หลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๒ ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายกลุ่มได้เสนอร่างพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔๙ เพื่อให้บทบัญญัติจำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคลตามประมวลกฎหมายที่ดินกลับมาใช้บังคับอีก แต่ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ถูกรัฐบาลยอมรับหลักการนำไป "แช่เย็น" เสีย การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการจำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคลนี้ แม้บุคคลในวงการรัฐบาลก็เห็นชอบด้วย คุณศักดิ์ ไทยวัฒน์ เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมที่ดินได้เคยให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ว่า ขณะนี้ราคาที่ดินแพงขึ้นมากเหลือเกิน "แพงขึ้นจนน่าสงสาร" การที่ราคาแพงขึ้นเช่นนี้ทำให้โอกาสที่คนยากจนจะมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเองน้อยลงทุกทีเรื่องนี้จะต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วนก่อนที่จะสายเกินไป ส่วนการแก้ไขนั้นน่าจะพิจารณาแก้ไขการเก็บภาษีบำรุงท้องที่เสียใหม่ เรียกเก็บภาษีอย่างหนักจากที่ดินที่ทิ้งไว้ไม่ทำประโยชน์ อีกทางหนึ่ง ก็คือการรื้อฟื้นกฎหมายกำหนดขอบเขตในการมีสิทธิในที่ดินขึ้นมาใช้อีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดลงไปว่าที่ดินสำหรับการเกษตรนั้น

สมควรจะมีเนื้อที่ไม่เกินเท่าใดและที่ดินเพื่ออยู่อาศัยให้มีกันได้ไม่เกินเท่าใด

คุณสานนท์ สายสว่าง วุฒิสมาชิกหัวคะแนนพรรคสหประชาไทย เคยแสดงทรรศนะเกี่ยวกับปัญหาที่ดินต่อสู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สยามนิกรว่า รู้สึกเป็นห่วงในอนาคตคนไทยจะไม่มีสิทธิในที่ดิน ในเมื่อเราไม่มีข้อจำกัดว่าควรจะมีที่ดินกันสักเท่าใด คนที่มีฐานะในทางเศรษฐกิจขณะนี้ก็มีแต่คนจีน ๆ ย่อมใช้เล่ห์เหลี่ยมวิธีการต่าง ๆ ซื้อที่ดินเข้าไปอยู่ในครอบครองโดยอาศัยมือคนไทยที่เห็นแก่ได้ คุณสานนท์ ฯ ได้แสดงความเสียดายที่ทางการได้ยกเลิกกฎหมายที่ให้มีที่ดิน (เพื่อการกสิกรรม) ได้คนละ ๕๐ ไร่ เพราะถ้าปล่อยให้ใครต่อใครที่มีฐานะซื้อ ๆ เอาไว้ ในอนาคตคนรุ่นหลังจะมีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินได้อย่างไร คุณสานนท์ ฯ ได้ชี้ให้เห็นถึงภาระหน้าที่ของคนไทยที่จะต้องรักษาผืนแผ่นดินเมื่อมีศึกสงคราม ในเมื่อคนไทยที่เป็นทหารสู้รบเสี่ยงต่อความตายอยู่นั้นไม่มีที่ดินเป็นของตัวสักกะแบะมือเขาจะรู้สึกอย่างไร คุณสานนท์ ฯ ได้กล่าวถึงความเห็นส่วนตัวที่เกี่ยวกับในทางปฏิบัติในปัญหาให้คนมีที่ดินตามกฎหมายได้ไม่เกินคนละ ๕๐ ไร่ว่า ที่มีแล้วก็มีไป ซื้อใหม่อีกไม่ได้ ที่มีเกินความจำเป็นก็ขายให้รัฐบาลมาทำการจัดสรรแบบนิคม หรือการปฏิรูปที่ดินให้ชาวนาชาวไร่ผ่อนส่ง จัดคนเหล่านั้นให้อยู่กันอย่างเป็นระเบียบ ความเป็นอยู่ทั้งในด้านการผลิตและการครองชีพก็จะดีด้วย เพราะแต่ละบ้านเรือนจัดทำบ้านเรือนแบบไร่นาสวนผสม ทั้งคุณสานนท์ ฯ ได้กล่าวเสริมอีกว่า ทุกวันนี้ไม่เป็นอย่างนั้น พอเปิดป่า หรือที่ใดมีความเจริญเข้าถึง คนไทยที่ประกอบอาชีพทำนาทำไร่จริง ๆ ไม่ค่อยได้ที่ทำกิน เป็นของคนที่มีที่ดินมาก ๆ ทั้งนั้น รวมทั้งคนจีนที่ยืมมือคนไทย เราควรมาช่วยกันขจัดปัญหาเหล่านี้ บ้านเมืองจะได้เป็นปึกแผ่นต่อไป (สยามนิกร ฉบับประจำวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๑๒)

นอกจากปฏิรูปที่ดินแล้วไม่มีวิธีการอื่นที่จะทำให้ชาวนาชาวไร่ได้มีที่ดินเป็นของตนเอง เพราะที่ดินนั้นมีจำนวนจำกัด ไม่มีทางใดที่จะทำให้จำนวนที่ดินมีเพิ่มขึ้น ผิดกับจำนวนประชากรซึ่งอาจเพิ่มขึ้นได้เรื่อย ๆ ปัจจุบันนี้ที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่ชาวนาชาวไร่จะเข้าไปหักล้างถางพงโดยไม่เป็นการผิดต่อ กฎหมาย คุ้มครองรักษาป่ามีเหลืออยู่น้อยเต็มทีแล้ว ทั้งที่ดินรกร้างว่างเปล่าในบางท้องที่เช่นที่ดินเค็มแถบชายทะเล ก็ไม่อาจทำการเพาะปลูกได้ ปัญหาในทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเราซึ่งเป็นประเทศกสิกรรมที่กำลังเผชิญหน้าเราอยู่ในเวลานี้ ก็คือ ทำอย่างไรจึงจะทำการเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นให้ พอเพียงแก่การบริโภค ภายในประเทศ และมีเหลือส่งเป็นสินค้าขาออกนำเงินมาเลี้ยงประเทศ การที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ชาวนาชาวไร่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง เพื่อเขาเหล่านั้นจะได้มีกำลังใจและมีความทะเยอทะยานที่จะทำการเพาะปลูก ให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น อันจะเป็นทางเพิ่มรายได้ช่วยให้ภาวะความเป็นอยู่ของพวกเขาเหล่านั้นดีขึ้นด้วย

การปฏิรูปที่ดินนอกจากจะช่วยยกฐานะ ความเป็นอยู่ ของชาวนาชาวไร่ให้ดีขึ้นแล้ว การปฏิรูปที่ดินยังจะเป็นประโยชน์ในการสร้างสรรการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และในการต่อต้านการคุกคามบ่อนทำลายของคอมมูนิสต์อีกด้วย ที่เราเคยโฆษณาต่อต้านคอมมูนิสต์กันว่าถ้าประเทศไทยถูกคอมมูนิสต์ยึดครองประชาชนจะถูกริบเอาทรัพย์สินเข้าไปเป็นของรัฐนั้น ถ้าประชาชนยังยากจนค่นแค้นอยู่อย่างนี้ถึงจะถูกโฆษณากรอกหูวันละหลาย ๆ ครั้ง ประชาชนก็จะไม่เกิดความเกลียดชังหวาดกลัวหรือมองเห็นภัยของคอมมูนิสต์ขึ้นมาได้ เพราะเขาไม่มีทรัพย์สินที่มีค่าอะไรให้ใครริบ ถึงคอมมูนิสต์หรือใครมาปกครองก็ดูไม่แตกต่างอะไรกัน

นัก เพราะเขาเคยยากจนมาอย่างไรก็คงจะต้องยากจนอยู่อย่างนั้นต่อไป แต่ถ้าชาวนาชาวไร่ประชาชนโดยทั่วไปมีที่ดินเป็นของตนเอง ความรู้สึกอันเป็นปฏิปักษ์ต่อคอมมูนิสต์ย่อมจะเกิดขึ้นเอง โดยไม่จำเป็นที่จะต้องโฆษณาต่อต้านแต่อย่างใด เมื่อปีที่แล้วในประเทศเวียตนามใต้ด้วยความร่วมมือช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลเวียตนามใต้ได้เริ่มโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ชาวนาในประเทศนั้น ๘ แสนครอบครัวมีที่ดินเป็นของตนเองภายในเวลา ๓ ปี โครงการปฏิรูปที่ดินนี้ประธานาธิบดีเงียนวันเทียว ได้เคยกล่าวว่าจะเป็นอาวุธอันแหลมคม ในการต่อต้าน การรุกรานของคอมมูนิสต์ (สยามรัฐฉบับประจำวันที่ ๑๙ และ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๑๒)

นอกจากนี้การปฏิรูปที่ดินยังจะเป็นประโยชน์ ในการส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศอีกด้วย คุณทวี บุณยเกตุ ซึ่งปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคมอุตสาหกรรมไทย ได้เคยกล่าวถึงอุปสรรคในการประกอบอุตสาหกรรม ในประเทศไทยเอาไว้ว่ามีอยู่มากมายหลายประการ อุปสรรคข้อหนึ่งในการประกอบอุตสาหกรรมในประเทศไทยคือ ที่ดินแพงเหลือเกิน (สยามนิกรฉบับประจำวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๑๒) การที่ที่ดินมีราคาแพงเหลือเกินนั้นก็เพราะได้มีผู้กว้านซื้อที่ดินเอาไว้เก็งกำไร เช่นที่ดินแถวชานพระนครได้ถูกกว้านซื้อไว้หมดแล้ว เพราะผู้มีเงินเก็งการณ์ไว้ถูกต้องว่าโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ จะต้องขยายตัวออกไปอยู่นอกเมือง จึงกว้านซื้อที่ดินเหล่านั้นเอาไว้หมดและเสนอขายในราคาที่แพงกว่าที่ซื้อมาจากชาวนาเจ้าของที่ดินหลายเท่าตัว การจำกัดสิทธิให้บุคคลมีที่ดินได้เพียงเท่าที่กำหนดในโครงการปฏิรูปที่ดินจะเป็นการยับยั้งการกว้านซื้อที่ดินได้เป็นอย่างดี ที่ดินก็จะไม่แพงอย่างเหลือเกินอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ทั้งการจำกัดสิทธิในที่ดินของบุคคล จะเป็นการบังคับไปในตัวให้พวกนายทุนนำเงินไปลง

ทุนในทางอื่น แทนที่จะนำมาลงทุนด้วยการกว้านซื้อที่ดินเช่นเดียวนี้ อันจะยังผลให้มีการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม เป็นการส่งเสริมการประกอบอุตสาหกรรมภายในประเทศอีกทางหนึ่ง

อนึ่งในการประชุมเรื่องปฏิรูปที่ดินซึ่งมีขึ้นที่กรุงมนิลาเป็นเวลา ๒ สัปดาห์ด้วยความอุปการะขององค์การกรรมกรระหว่างประเทศ องค์การอาหารและเกษตรคณะกรรมการเศรษฐกิจของสหประชาชาติภาคเอเซียและตะวันออกไกล โดยมีผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ ๑๘ ประเทศเข้าร่วมประชุมเมื่อกลางปีที่แล้ว ดร.แซ็ต เอ็ม. อาหะหมัด ผู้แทนองค์การกรรมกรระหว่างประเทศแถลงว่าควรเลิกระบบการเช่าที่นา และให้ชาวนาได้เป็นเจ้าของที่นาของตนเอง จะช่วยป้องกันมิให้กรรมกรหรือฝ่ายแรงงานที่ขาดความรู้ความสามารถไหลบ่าเข้าไปในเมืองได้ ดร. อาหะหมัด แนะว่ารัฐบาลต่างๆ ควรจะจัดการหางานที่มิใช่การเกษตรให้คนได้มีงานทำกันมากขึ้น ข้อเสนอข้อหนึ่งในการจ่ายค่าชดใช้ให้แก่เจ้าของที่ดินควรจ่ายให้เป็นพันธบัตรของรัฐบาล หรือเป็นหุ้นในบริษัทอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้เป็นเงินทุนที่ยังขาดแคลนอยู่มากขึ้น และจัดตั้งการอุตสาหกรรมขึ้นในชนบท

การปฏิรูปที่ดินนี้ แม้ในประเทศคอมมิวนิสต์เขาจะทำกันอยู่เหมือนกัน แต่การปฏิรูปที่ดินในประเทศคอมมูนิสต์กับการปฏิรูปที่ดินในประเทศเสรีประชาธิปไตยมีข้อแตกต่างกันที่สำคัญในเรื่องการเคารพกรรมสิทธิ์ของเอกชน กล่าวคือ การปฏิรูปที่ดินในประเทศเสรีประชาธิปไตยนั้นแม้จะมีการบังคับซื้อที่ดิน แต่การบังคับซื้อที่ดินนี้ก็ต้องมีการชดใช้ราคาค่าที่ดินอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ที่ดินซึ่งบังคับซื้อมาก็ต้องนำเอาไปจัดสรรให้แก่ชาวนาชาวไร่ ไม่ใช่โอนเข้าเป็นของรัฐหรือของคอมมูนอะไรทำนองนั้น ส่วนการที่จะออกกฎหมายบังคับซื้อที่ดิน เอาไปจัดสรรให้แก่ชาวนาชาวไร่จะเป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันหรือไม่นั้น คุณเสวตร เปี่ยมพงศานต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้มีอาวุโสแห่งจังหวัดระยอง ได้เคย

แสดงความเห็นอย่างชัดเจนว่าการบังคับซื้อที่ดินเพื่อการดังกล่าวไม่เป็นการขัดกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไว้ในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ฉบับประจำวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๒ (นอกจากนี้คุณเสวตร ฯ ยังได้เคยกล่าวถึงการปฏิรูปที่ดินในประเทศญี่ปุ่น, อิตาลี,และอิหร่านไว้ในหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๑๒ อีกด้วย)

ความสะดวกรวดเร็ว ในการคมนาคม วิทยาการ และเท็คโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าออกไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้โลกทุกวันนี้ดูแคบเข้า การที่จะแบ่งแยกอย่างเด็ดขาดว่าอะไรเป็นคอมมูนิสต์อะไรไม่เป็นคอมมูนิสต์นั้นเป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่ง ในการต่อต้านคอมมูนิสต์ให้ได้ผลจำเป็นต้องจำกัดเป้าหมายให้แน่นอนว่าเราจะต่อต้านใคร หรือการกระทำอย่างใด ไม่ใช่สักแต่เพียงว่าพออะไรที่คอมมิวนิสต์เขาทำกันแล้วก็กลายเป็นสิ่งที่เราจะต้องต่อต้าน จะทำเหมือนหรือทำตามไปไม่ได้เสียทั้งหมด นักวิทยาศาสตร์ และวิศวกรคอมมิวนิสต์ได้ประดิษฐ์ คิดค้นวิทยาการและเท็คโนโลยีที่ทันสมัยขึ้นมากมายหลายประการ เราจะถึงกับต่อต้านสิ่งเหล่านี้หรือ สมัยที่นายนิกิตา ครุสชอฟเป็นนายกรัฐมนตรีสหภาพโซเวียตมีความเจริญก้าวหน้า ในวิทยาการด้านอวกาศเหนือสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียตเป็นชาติแรกที่ส่งดาวเทียม "สปุตนิค" ขึ้นไปโคจรรอบโลกได้เป็นผลสำเร็จ ถ้าท่านประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี้ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มวางรากฐานโครงการพิชิตอวกาศของสหรัฐเป็นนักต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างงมงาย การเร่งงานค้นคว้าวิทยาการด้านอวกาศในสหรัฐคงจะไม่ได้กระทำกันอย่างจริงจัง และสหรัฐอเมริกาจะไม่ได้เป็นชาติแรกที่สามารถส่งมนุษย์ขึ้นไปเหยียบย่ำบนดวงจันทร์ ได้สำเร็จเมื่อปีกลายนี้

ในประเทศไทยเรา สำหรับท่านที่พอเห็นว่าการปฏิรูปที่ดินนั้นประเทศคอมมิวนิสต์เขาก็ทำกัน เลยเหมาเอาว่าการปฏิรูปที่ดินเป็นวิธีการของคอมมิวนิสต์ การปฏิรูปที่ดินจะกระทำในประเทศไทยอันเป็นประเทศในค่ายเสรีประชาธิปไตยไม่ได้ โดยไม่สอบสวนทวนพยานให้รอบคอบเสียก่อนว่าการปฏิรูปในประเทศคอมมิวนิสต์กับการปฏิรูปที่ดินในประเทศเสรีประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างไร ผู้เขียนขอแนะนำให้ท่านเหล่านั้นได้โปรดกระทำตนเป็นชีเปลือยเลิกนุ่งห่มเสื้อผ้า เพราะถ้าขืนนุ่งห่มเสื้อผ้าท่านจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ตามความรู้สึกนึกคิดอันแคบของท่านไป เพราะเท่าที่ผู้เขียนเคยเห็นภาพคอมมิวนิสต์ในหน้าหนังสือพิมพ์ คอมมิวนิสต์เขาก็นุ่งห่มเสื้อผ้ากันทั้งนั้น และนุ่งกันดูสุภาพเรียบร้อยกว่าพวก "ฮิปปี้" ผลิตผลอันล่าสุดของอารยธรรมตะวันตกเสียอีก

การปฏิรูปที่ดินนั้นมีคุณอนันต์ และเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งจะต้องเริ่มลงมือกระทำลงในประเทศไทยเราเสียโดยเร็ว เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ภายในประเทศอันเลวร้ายลงทุกที เหตุใดรัฐบาลจึงไม่รีบทำการปฏิรูปที่ดินให้ถึงขั้นถอนรากถอนโคน เพื่อให้ชาวนาชาวไร่มีที่ดินที่ทำกินเป็นของตนเอง ไม่ต้องเช่าหรืออาศัยผู้อื่นเขาทำ มิใช่เพียงเพื่อปรับปรุงที่ดินให้มีคุณภาพดีขึ้นเท่านั้นเสียที ยังมัวรออะไรกันอยู่ คิดว่ากาลเวลาจะคอยใครกระนั้นหรือ

การประกอบอาชีพของต่างด้าว

(ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน

ฉบับประจำ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๒)

ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พันเอก ถนัด คอมันตร์ ได้แถลงเปิดเผยแก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เมื่อวันที่ ๒๙ พ.ค. นี้ว่า ในการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่แล้ว ท่านได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาถึงวิธีการที่จะทำให้คนไทยประกอบอาชีพได้ก่อนคนต่างด้าว ท่านกล่าวว่าเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันประเทศไทยมี ก.ม. สงวนอาชีพสำหรับคนไทย แต่การสงวนอาชีพเป็นเรื่องตลกไปในเมื่ออาชีพที่สงวนไว้นั้นเป็นอาชีพที่มีรายได้เพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นอาชีพตัดผมหรือหล่อพระ เป็นต้น แต่ในเวลาเดียวกันคนต่างด้าวสามารถประกอบอาชีพเป็นนายธนาคารหรือแม้กระทั่งเป็นบรรณาธิ-การหนังสือพิมพ์ก็ได้ และทุกประเทศทั่วโลกก็มีมาตรการห้ามคนต่างด้าวประกอบอาชีพเว้นแต่จะได้รับอนุญาตเสียก่อน ดังเช่นนักเรียนไทยที่ไปศึกษาในสหรัฐจะได้รับบัตรประจำตัวแสดงการเป็นนักเรียน หากไปประกอบอาชีพก็จะถูกจับกุม และได้ชี้แจงต่อไปด้วยว่า ตามข้อเสนอของท่านต่อที่ประชุม

คณะรัฐมนตรีในเรื่องนี้ จะควบคุมการทำงานของคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย กล่าวคือ คนต่างด้าวจะเข้ามาทำงานในประเทศไทยไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเสียก่อน (เดลินิวส์,เสาร์ที่ ๓๑ พ.ค. ๑๒)

ความจริง ก.ม. สงวนอาชีพสำหรับคนไทยนั้นไม่ใช่ท่านรัฐมนตรีถนัดเท่านั้นที่เห็นว่าเป็นเรื่องตลก ประชาชนคนไทยทั่ว ๆ ไปก็เห็นว่าเป็นเรื่องตลกเช่นเดียวกัน เพียงแต่ยังไม่มีใครพูดถึงเรื่องนี้อย่างจริงจังเหมือนท่านรัฐตรีถนัดเท่านั้น และถึงแม้ ก.ม.ฉบับดังกล่าวเพียงห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบอาชีพที่มีรายได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้นแม้กระนั้นก็ยังมีการละเมิด ก.ม. ให้เห็นประจักษ์อยู่เสมอ เช่น การตัดผมผู้เขียนเคยเห็นคนจีนแถวสามแยก เยาวราช ประกอบอาชีพนี้อย่างเปิดเผย

ผู้เขียนขอสนับสนุนข้อเสนอของท่านรัฐมนตรีถนัดต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีดังกล่าวแล้ว เพราะการที่ยอมให้คนต่างด้าวประกอบอาชีพในเมืองไทยได้โดยมีข้อห้ามเพียงเล็กน้อยเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง ประการแรก ไม่เป็นธรรมสำหรับคนไทย เพราะคนไทยเราไม่มีโอกาสที่จะประกอบอาชีพในต่างประเทศได้อย่างกว้างขวางเช่นที่คนต่างด้าวมีโอกาสเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองไทย เนื่องจากในทุกประเทศล้วนแต่มี ก.ม. กีดกันมิให้คนต่างด้าวเข้าไปประกอบอาชีพในประเทศของเขาทั้งสิ้น

ประการที่สอง ย่อมเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าในประเทศไทยเรานี้ อุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมที่สำคัญ ๆ ตกอยู่ในมือของคนต่างด้าวมาเป็นเวลานานแล้ว ถึงจะสนับสนุนกันอย่างไร คนไทยก็ไม่อาจประกอบกิจการเหล่านี้สู้กับคนต่างด้าวได้ เพราะคนไทยนั้นนอกจากทำนากับรับราชการแล้ว เราทำอย่างอื่นไม่ค่อยเป็นเพราะไม่เคยทำกันมาก่อน คนไทยเพิ่งเริ่มตื่นตัวทำอุตสาหกรรมและการค้าเมื่อไม่นานมานี้เอง จึงหวังที่จะ

ให้ไปแข่งขันสู้กับคนต่างด้าว ซึ่งเคยทำมานานแล้วนั้นย่อมไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องตัดโอกาสคนต่างด้าวมิให้ประกอบกิจการดังกล่าวแข่งขันกับคนไทยในประเทศไทยเสีย เพราะนี่เป็นทางเดียวที่จะช่วยให้การประกอบการของคนไทยซึ่งเพิ่งริเริ่มทรงตัวอยู่ได้

แต่ถ้าจะห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบอาชีพในเมืองไทยโดยเด็ดขาดเสียเลย ก็ไม่เหมาะสม เพราะยังมีกิจการอีกมากมายหลายประเภทที่คนไทยยังไม่มีความสามารถพอที่จะประกอบกิจการนั้น ๆ ได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องยอมให้คนต่างด้าวประกอบกิจการนั้น ๆ สนองความต้องการของคนไทยไปก่อน ที่ท่านรัฐมนตรีถนัดเสนอให้ควบคุมคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยไม่ให้คนต่างด้าวเข้ามาประกอบอาชีพ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเสียก่อนนั้น จึงเป็นข้อเสนอที่ดีและเหมาะสมอย่างยิ่ง และการที่จะอนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบอาชีพในเมืองไทยได้นั้น ควรอยู่ในเงื่อนไขที่ว่าการประกอบอาชีพของคนต่างด้าวนั้น ไม่เป็นการแย่งอาชีพของคนไทย ทั้งต้องไม่เป็นอาชีพอันอาจทำให้คนต่างด้าวนั้นกลายเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชนคนไทย เช่นการเป็นนายธนาคาร หรือบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

นอกจากคนต่างด้าวที่เป็นบุคคลธรรมดาแล้ว ยังมีคนต่างด้าวประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอันควรจะได้พิจารณาถึง นั่นคือ คนต่างด้าวที่เป็นนิติบุคคล (ห้างหุ้นส่วนบริษัท) ตาม ก.ม. ไทยถือเป็นหลักว่า นิติบุคคลที่ได้จดทะเบียนก่อตั้งขึ้นในประเทศไทย ถือว่าเป็นนิติบุคคลไทยโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่า ทุนที่นำมาลงในนิติบุคคลนั้นจะเป็นของคนไทยหรือของคนต่างด้าวสักเท่าใด ส่วนนิติบุลคคต่างด้าวคือนิติบุคคลที่ก่อตั้งขึ้นในเมืองต่างประเทศ และทุกวันนี้นิติบุคคลต่างด้าว มีสิทธิที่จะประกอบกิจการแทบทุกชนิดได้เท่าเทียมกับนิติบุคคลไทย ผู้เขียนเห็นว่าในเมื่อคน

ต่างด้าวซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาไม่ควรมีสิทธิประกอบอาชีพในเมืองไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตแล้ว นิติบุคคลต่างด้าวก็ควรถูกจำกัดสิทธิในการประกอบกิจการในประเทศไทยเช่นเดียวกัน คือจะประกอบกิจการได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาต และกิจการที่นิติบุคคลต่างด้าวจะได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการได้ในประเทศไทยนั้น ก็ควรจะเป็นเช่นเดียวกับกรณีคนต่างด้าวที่เป็นบุคคลธรรมดาดังได้กล่าวมาแล้ว คือไม่เป็นการแย่งอาชีพของคนไทย และไม่เป็นกิจการซึ่งอาจทำให้นิติบุคคลต่างด้าวนั้นมีอิทธิพลเหนือชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทย เช่นการประกันชีวิต กิจการผูกขาดซึ่งต้องได้รับอนุญาตหรือสัมปทานจากรัฐบาล การออกหนังสือพิมพ์เป็นต้น สำหรับการประกันชีวิตท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการได้เคยแถลงว่านอกจากบริษัทต่างประเทศ ๒ บริษัทที่ประกอบกิจการอยู่แล้วในขณะนี้จะไม่อนุญาตให้บริษัทต่างประเทศประกอบกิจการประกันชีวิตในประเทศไทยอีก นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่า การที่ ก.ม. ไทยถือเป็นหลักว่า นิติบุคคลที่จะจดทะเบียนก่อตั้งในประเทศเป็นนิติบุคคไทยโดยไม่คำนึงถึงว่าทุนของนิติบุคคลนั้นเป็นของคนไทยหรือของคนต่างด้าวสักเท่าใดนั้นเป็นการไม่สมควร เพราะเป็นหนทางให้คนต่าด้างเข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทยได้ นิติบุคคลซึ่งแม้จะได้จดทะเบียนก่อตั้งในประเทศไทย แต่ถ้ามีทุนของคนต่างด้าวเข้าร่วมอยู่ด้วยเป็นจำนวนมากเช่นเกินกว่าร้อยละ ๓๐ ก็ควรจะถูกถือว่าเป็นนิติบุคคลต่างด้าวและถูกกำจัดสิทธิในการประกอบกิจการในประเทศไทยเช่นกัน

การกำจัดสิทธิ์ ในการประกอบอาชีพของคนต่างด้าวนี้ ถ้ามองกันแต่เพียงในด้านที่ว่า เราห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบอาชีพในเมืองไทยเท่านั้นแล้วอาจจะทำให้เห็นไปได้ว่า เป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรม เป็นเรื่องของคนใจดำ แต่ถ้ามองให้กว้างออกไปก็จะเห็นว่า ในปัจจุบันนี้ทุก ๆ ประเทศเขาก็กีดกันมิให้คนต่างด้าว (รวมทั้งคนไทย) เข้าไปประกอบอาชีพ

ในประเทศของเขาทั้งนั้น เมื่อมองในแง่นี้แล้ว ก็จะเห็นได้ว่า การจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของคนต่างด้าว เป็นเรื่องธรรมดา เพราะต่างก็ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนในประเทศของตนยิ่งกว่าคนในประเทศอื่น คนไทยที่ไปประกอบอาชีพในต่างประเทศนั้นมีจำนวนเพียงเล็กน้อย และอาชีพที่คนไทยประกอบในต่างประเทศนั้น ก็เป็นอาชีพที่ไม่มีความสำคัญอะไร เช่นเป็นลูกจ้างชั้นต่ำ หรือเปิดร้านขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ จริงอยู่คนไทยที่ไปประกอบอาชีพในสหรัฐ บางคนอาจมีรายได้ถึงเดือนละเป็นหมื่นบาท ซึ่งเมื่อคิดดูเทียบกับรายได้ของคนไทยในเมืองไทยแล้วก็จะเห็นไปได้ว่าเป็นรายได้ที่มากมาย แต่เมื่อคิดถึงว่าในสหรัฐนั้นอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ชั่วโมงละ ๑ เหรียญ ๒๕ เซนต์หรือประมาณ ๒๕ บาทแล้ว งานที่คนไทยไปทำในสหรัฐแล้วมีรายได้ถึงเดือนละหมื่นบาท ก็ไม่ใช่งานที่วิเศษวิโสอะไรนัก ส่วนคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยนั้นล้วนแต่เข้ามาประกอบอาชีพที่มีรายได้ดีกว่าคนไทย โดยทั่ว ๆ ไปทั้งนั้น และจำนวนคนต่างด้าวที่เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทยมีมากกว่าจำนวนคนไทยที่ประกอบอาชีพในต่างประเทศอย่างเทียบกันไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นเมื่อได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงตามที่กล่าวมานี้แล้ว การที่เราจะจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของคนต่างด้าวในประเทศไทยจึงเป็นเรื่องที่ควรกระทำโดยรีบด่วน ทั้งนี้เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของคนไทยเราเอง

ในเรื่องนี้ผู้เขียนขอสนับสนุนท่านรัฐมนตรีถนัดอย่างเต็มที่ เชื่อว่าท่านผู้อ่านก็คงจะสนับสนุนเช่นเดียวกัน หวังว่าคณะรัฐมนตรีคงเห็นชอบในหลักการตามข้อเสนอของท่าน และการออกกฎหมายจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของคนต่างด้าวในประเทศไทยตามหลักการแห่งข้อเสนอของท่านรัฐมนตรีถนัด คงจะได้กระทำขึ้นแล้วเสร็จในเวลาไม่ช้านัก

ร.ม.ต. ยุติธรรมไม่มีงานทำ

(ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับประจำ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๓)

การขัดแย้งกันในหลักการ เรื่องการแต่งตั้งโยกย้ายการให้คุณและให้โทษข้าราชการตุลาการ ระหว่างท่านรัฐมนตรีว่ากระทรวงยุติธรรมกับคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) ซึ่งมีท่านประธานศาลฎีกาเป็นประธานได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คงจำกันได้ว่าก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน สมัยที่พระยาอรรถการีย์นิพนธ์เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และท่านองค์มนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นประธานศาลฎีกา การขัดแย้งกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและก.ต. ได้เคยเกิดขึ้นมาครั้งหนึ่งแล้ว แต่ในคราวนี้ผู้เขียนรู้สึกว่าเรื่องออกจะครึกโครมยิ่งกว่าเมื่อคราวก่อน เพราะมีการเดินขบวนอย่างสงบของนักศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้ามาประกอบด้วย และรู้สึกว่าในคราวนี้ ก.ต จะได้รับการสนับสนุนจากหนังสือพิมพ์และประชาชนมากกว่าคราวก่อน

ร่างกฎหมายตุลาการที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอย่างปกปิด จะเป็นการก้าวก่ายอำนาจตุลาการและเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ผู้เขียนไม่อยู่ในฐานะที่จะวิพากษ์วิจารณ์ถึง เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อนมาก ยากที่ผู้ซึ่งแม้จะได้เคยเรียนกฎหมายมาหลายปี แต่ก็ยังไม่มีความรู้ความสามารถพอที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็น "นักกฎหมาย" อย่างผู้เขียน จะวิพากย์วิจารณ์ได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ดี ตามที่ผู้เขียนได้อ่านคำสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓ ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "ถ้า ก.ต. ไม่เห็นด้วย เราก็ย้ายใครไม่ได้ และเรื่องการโยกย้ายข้าราชการนี้ ถ้ากระทรวงไม่ทำก็จะมีกระทรวงไว้ทำไม" ประกอบกับที่ท่านเคยกล่าวอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรในคราวที่มีการแก้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม เพื่อเพิ่มตำแหน่งรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลต่างๆ เมื่อกลางปีที่แล้วว่า "ถ้าไม่ให้อำนาจรัฐมนตรียุติธรรมมีอำนาจเสียบ้าง จะมีรัฐมนตรียุติธรรมไว้ทำไม" ก็พอจะเห็นความรู้สึกของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้อย่างหนึ่งว่าท่านรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในการที่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงว่าที่ไม่ค่อยมีอำนาจหน้าที่อะไร ผู้เขียนคิดว่าร่างกฎหมายตุลาการที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอย่างปกปิดอาจเกิดขึ้นจากการน้อยเนื้อต่ำใจของท่านดังกล่าวก็ได้

ความจริง ถ้าพิจารณาถึงหน่วยราชการซึ่งอยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรมในขณะนี้แล้ว หากท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในตำแหน่งหน้าที่ของท่าน ก็เป็นเรื่องที่มีเหตุผลอยู่ เพราะหน่วยราชการที่อยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรมภายใต้บังคับบัญชา

ของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม มีเพียงสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมอันมีฐานะเทียบเท่ากรม ๆ หนึ่ง มีหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านธุรการของศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรเท่านั้น

เท่าที่ผู้เขียนทราบจากคำบอกเล่าของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ที่มีความคิดเห็นที่ก้าวหน้าอยู่เสมอ เป็นผู้ที่ไม่ชอบอยู่นิ่งเฉย แม้ท่านจะมีอายุสูงแล้วแต่ก็ยังหนุ่มอยู่มาก และท่านชอบทำงานกระฉับกระเฉงอย่างคนหนุ่ม ประกอบกับท่านเคยดำรงตำแหน่งใหญ่โตที่มีภาระหน้าที่มาก เช่น เคยดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกามาแล้ว เหตุต่าง ๆ เหล่านี้กระมังที่ผลักดันให้ท่านเสนอร่างกฎหมายตุลาการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้แก่ตัวท่านเอง ทั้งนี้เพื่อให้ตัวท่านมีงานทำมากพอกับความรู้ความสามารถของท่าน

อันที่จริง นอกจากศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักรแล้ว หน่วยราชการที่มีอำนาจหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกสังกัดกระทรวงยุติธรรมยังมีอีกมากมายหลายหน่วย เช่นสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กรมตำรวจ กรมอัยการ และกรมราชทัณฑ์ซึ่งสังกัดกระทรวงมหาดไทย ผู้เขียนคิดว่าแทนที่จะเข้าไปข้องแวะกับอำนาจหน้าที่ของ ก.ต. อันเป็นเรื่องยากที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเสนอ ขอดึงเอาสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรมตำรวจ กรมอัยการ และกรมราชทัณฑ์ เข้ามาอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมเสีย จะมิดีกว่าหรือ

ผู้เขียนคิดว่า ถ้าท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมคิดที่จะทำดังกล่าวข้างต้นก็จะได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายอย่างท่วมท้น เพราะการทำเช่นนจะไม่เป็นการขัดใจ กต. เป็นการสมความประสงค์ของตัวท่านเอง ที่อยากมีงานทำมากพอสมกับความรู้ความสามารถของท่าน และที่สำคัญที่

สุดหนังสือพิมพ์ นักศึกษาและประชาชนก็จะสนับสนุนท่านด้วย เพราะเชื่อกันว่าถ้าหน่วยราชการดั่งกล่าวได้มาอยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรมภายใต้การนำของท่าน ซึ่งเป็นนักกฎหมายมือชั้นอาจารย์ที่ฉลาดหลักแหลมและตื่นตัวอยู่เสมอ การอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยราชการดังกล่าวนั้นคงจะดีและทั่วถึงกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้แน่ ทั้งจะเป็นการลดอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีอยู่มากเกินไป ไปในตัวด้วย

สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คณะนิติศาสตร์ ซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขัดแย้งกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกับ ก.ต. ในครั้งนี้ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าการคัดค้านความเห็นของท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ด้วยการเดินขบวนและชุมนุมกันอย่างสงบนี้เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพภายในกรอบที่สมควร ไม่เป็นเรื่องที่น่าจะตำหนิแต่อย่างใด ผู้เขียนรู้สึกปลื้มใจที่นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ มีความสนใจในกิจการบ้านเมือง และกล้าแสดงออกคัดค้านในสิ่งที่ตนเห็นว่าไม่ถูกต้องสมควร

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเป็นความจริงอย่างที่หนังสือพิมพ์ (เดลินิวส์ฉบับประจำวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์นี้) ได้เสนอข่าวว่า ได้มีนักศึกษาผู้หนึ่งในบรรดาที่ได้มาชุมนุมคัดค้านท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ที่บริเวณอนุสาวรีย์เสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์หน้ากระทรวงยุติธรรม ได้ตะโกนกระแนะกระแหนท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมว่า "หลวงจำรูญไปดูประกวดขาอ่อนไป" และนักศึกษาอื่น ๆ ได้ฮาป่าและปรบมือสนับสนุนนักศึกษาผู้นั้น ผู้เขียนก็เห็นว่าเป็นการเกินเลยไป เพราะสำหรับนักเรียนกฎหมาย ท่านศาสตราจารย์หลวงจำรูญเนติศาสตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นครูบาอาจารย์ของพวกเรา ความคิดของท่านจะผิดถูก

อย่างไร แต่ในเมื่อยังไม่มีอะไรที่แสดงปรากฏให้เห็นว่าท่านมีเจตนาอันชั่วร้าย ไปตะโกนว่าท่านอย่างนั้นเป็นการสมควรแล้วหรือ

ผู้เขียนอยากจะกล่าวว่า ในการใช้สิทธิเสรีภาพต่าง ๆ นั้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงกฎหมาย กฎและระเบียบข้อบังคับอื่น ๆ แล้ว นักศึกษาควรจะต้องคำนึงถึงมารยาทอันดีงามอีกด้วย เพราะถ้ามีใครเขาติค่าตัวนักศึกษาว่าต่ำเสมอกุ๊ยข้างถนน นักศึกษาต้องไม่ยอมแน่ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว นักศึกษาก็ไม่ควรที่จะประพฤติตนให้คนอื่นเขาเห็นว่าเราเป็นเช่นนั้นได้ ที่กล่าวเช่นนี้ (ซึ่งถ้าผิดผู้เขียนขอโทษด้วย) ก็เพราะความปรารถนาดีที่ผู้เขียนมีต่อเพื่อนนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีอื่น ไม่ทราบว่าเพื่อนนักศึกษาจะเข้าใจในความปรารถนาดีของผู้เขียนนี้หรือไม่

ประกาศเตือนของกองทัพบก

(ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน
ฉบับประจำ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๓)

ปีนี้ก็เหมือนปีก่อน ๆ พอจะถึงเดือนเมษายนซึ่งจะต้องมีการเกณฑ์ทหาร กองทัพบกได้ออกประกาศเตือนประชาชนมิให้หลงเชื่อเสียเงินให้แก่บุคคลที่แอบอ้างว่ารู้จักกับคณะกรรมการคัดเลือกเกณฑ์ทหาร และรับอาสาจะช่วยวิ่งเต้นให้ผู้ที่เสียเงินให้แก่ตนไม่ต้องถูกเกณฑ์เป็นทหาร เพราะทางราชการได้วางระเบียบวิธีการตรวจคัดเลือกทหารกองเกินไว้อย่างรัดกุมแล้ว ไม่มีช่องทางที่จะให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการช่วยเหลือผู้ใดได้ ฯลฯ

แต่ปีนี้ก็คงเหมือนกับปีก่อน ๆ การทุจริตในการเกณฑ์ทหารคงเป็นไปอย่างกว้างขวาง การที่กองทัพบกต้องออกประกาศเตือนประชาชนก่อนที่จะมีการเกณฑ์ทหารทุกปีเช่นนี้ ก็เท่ากับเป็นการยอมรับอยู่ในตัวแล้วว่า ในการเกณฑ์ทหารครั้งก่อน ๆ นั้นได้มีการวิ่งเต้นเสียเงินเพื่อไม่ให้ถูกเกณฑ์เป็นทหารเสมอมา และต้องมีบุคคลที่ไม่ต้องถูกเกณฑ์เป็นทหารสมดังประสงค์เพราะได้ทำการวิ่งเต้นเสียเงิน อยู่

บ้าง เพราะถ้าทำการวิ่งเต้นเสียเงินแล้วยังต้องถูกเกณฑ์เป็นทหารอีก ไฉนเลยจึงยังมีการวิ่งเต้นเสียเงินเพื่อไม่ให้ถูกเกณฑ์เป็นทหารอยู่อีก

ผู้เขียนยังมองไม่เห็นเลยว่าการที่กองทัพบกออกประกาศเตือนประชาชนเช่นนี้จะมีผลยับยั้งการวิ่งเต้นเสียเงินเพื่อมิให้ต้องถูกเกณฑ์เป็นทหารได้อย่างไร วิธีออกประกาศเตือนเช่นนี้ เป็นแต่เพียงการเขียนเสือให้วัวกลัวซึ่งจะไม่ได้ผลจริงจังอย่างใดเลยเท่านั้น

ความจริง หากกองทัพบกมีความประสงค์อย่างแท้จริงที่จะป้องกันมิให้มีการวิ่งเต้นเสียเงินเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ต้องถูกเกณฑ์เป็นทหาร กองทัพบกควรจะได้ทำอะไรที่ดีเข้าท่ามากกว่าการออกประกาศเตือน การค้นคว้าหาสาเหตุที่ประชาชนไม่อยากถูกเกณฑ์เป็นทหาร แล้วจัดการแก้ไขให้ถูกต้องเป็นสิ่งที่กองทัพบกควรจะได้กระทำ

การค้นคว้าหาสาเหตุว่าเหตุใดประชาชนจึงไม่อยากถูกเกณฑ์เป็นทหารนั้นไม่ใช่เรื่องยาก ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องส่งเรื่องไปให้สภาวิจัยทำการวิจัยแต่อย่างใด ก่อนอื่นปัญหานี้อาจตอบในทางปฏิเสธได้ว่าที่ประชาชนไม่อยากถูกเกณฑ์เป็นทหารนั้นไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวกับการรักชาติหรือไม่รักชาติแต่อย่างใด แต่การที่ประชาชนไม่อยากถูกเกณฑ์เป็นทหารนั้นเพราะมีความรู้สึกกันอยู่ทั่วไปว่าการเป็นทหารเกณฑ์นั้นฐานะและภาวะความเป็นอยู่ต่ำต้อยคล้ายกับเป็นนักโทษหรือเป็นทาส ต้องเสียเวลา ต้องเหน็ดเหนื่อยยากลำบากโดยไม่ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าทั้งสำหรับตัวเองและต่อประเทศชาติ

ด้วยเหตุนี้ หากจะได้มีการปรับปรุงฐานะ ภาวะความเป็นอยู่และสิทธิต่าง ๆ ของทหารเกณฑ์ให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ผู้เขียนก็เชื่อว่าการวิ่งเต้นเสียเงินเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเกณฑ์เป็นทหารก็จะบรรเทาลง

ในเรื่องฐานะและภาวะความเป็นอยู่ของทหารเกณฑ์นั้นเป็นที่เห็นชัดว่า เบี้ยเลี้ยงวันละ ๖ บาทนั้นไม่เป็นการเพียงพอกับอาหารที่พอกินกันได้ (อย่างคน) วันละ ๓ มื้อ กองทัพบกควรจะได้รีบเร่งทำการเพิ่มเบี้ยเลี้ยงทหารเกณฑ์ให้มากกว่านี้ อย่างน้อยควรจะเป็นวันละ ๘ บาท เครื่องแบบทหารซึ่งทางราชการแจกให้ก็เช่นกัน ควรจะได้พิถีพิถันในการตัดเย็บให้ใส่แลดูสง่างามหน่อย เพราะเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้เครื่องแบบที่ทางราชการแจกให้ ถ้าใส่ออกไปจากกรมกองโดยไม่ได้เอาไปแก้เสียก่อน ชาวบ้านที่ไม่รู้ว่าเป็นทหารอาจนึกว่าเป็นหมีหลุดออกมาจากสวนสัตว์ก็ได้

ระยะเวลาในการเกณฑ์ทหาร ๒ ปีนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรจะลดลงมาให้เหลือเพียงปีเดียว ถ้าการให้ทหารเกณฑ์อยู่รับราชการทหารเป็นเวลานานมีเหตุผลในแง่ที่จะให้กองทัพมีกำลังพลประจำการเป็นจำนวนมาก สงคราม ๖ วันในตะวันออกกลางเมื่อ ๒-๓ ปีก่อน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นได้ว่ากองทัพที่มีประสิทธิภาพในการรบสูงนั้น ไม่จำต้องเป็นกองทัพที่ใหญ่โตมีกำลังพลมาก แต่ต้องเป็นกองทัพ (แม้จะเล็กมีทหารน้อย) ที่มีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย และทหารมีความชำนิชำนาญในการใช้อาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีอยู่ได้อย่างคล่องแคล่ว สิ่งนี้น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีในการปรับปรุงกองทัพของไทยเรา

การเกณฑ์ทหารเพียงปีเดียวน่าจะเป็นการเพียงพอสำหรับประเทศที่ยากจนอย่างไทยเรา เท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ถึงจะเกณฑ์ ๒ ปี แต่ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมต่าง ๆ ก็มีเพียง ๔-๕ เดือนเท่านั้น เวลาที่เหลือนอกจากนั้นก็อยู่เวรอยู่ยามทำงานโยธาเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปตามเรื่อง นั่งรอนอนรอว่าเมื่อไหร่จึงจะมีคำสั่งปลดเสียที มีเวลาว่างมากเกิดเหงาขึ้นมาก็มั่วสุมเล่นการพนัน ฯลฯ กัน โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การเกณฑ์ทหารเป็นเวลานาน ๒ ปีโดยไม่ได้มีการฝึกอบรมกันอย่างจริงจังเต็มเม็ดเต็มหน่วยเป็นการสิ้นเปลือง

งบประมาณโดยใช่เหตุ เป็นการเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งไม่เป็นการส่งเสริมบุคคลิก และสุขภาพจิตของทหารเกณฑ์แต่อย่างใด การลดระยะเวลาในการรับราชการของทหารเกณฑ์ให้เหลือเพียงปีเดียวน่าจะเป็นการเหมาะสมกว่าด้วยประการทั้งปวง

การเกณฑ์บุคคล เข้ารับราชการทหารนั้นเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการป้องกันรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติ ทั้งเป็นปัญหาที่กระทบถึงความเป็นธรรมในสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ กฎหมาย กฎข้อบังคับและระเบียบวิธีการต่าง ๆ ในเรื่องนี้ล้าหลังไม่เหมาะสมเพราะมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นสาระสำคัญมาช้านานแล้ว การที่ประชาชนไม่อยากเป็นทหารพยายามวิ่งเต้นเสียเงินเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ต้องถูกเกณฑ์เป็นทหาร จนกองทัพบกต้องออกประกาศเตือนประชาชนเสมอมาทุกปี เป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ชัดว่ากฎหมาย กฎข้อบังคับ และระเบียบวิธีการต่าง ๆ ในการเกณฑ์ทหารเท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ไม่เหมาะสม จึงชอบที่กระทรวงกลาโหมและหน่วยราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมเสียที อย่าให้กองทัพบกต้องประกาศเตือนอย่างไร้ผลให้เป็นที่น่ารำคาญแก่ประชาชนอีกต่อไปเลย

ปัญหาการลดอุบัติเหตุบนท้องถนน

(ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน
ฉบับประจำวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๑๓)

"อุบัติเหตุลดลงได้ถ้าใช้ความระมัดระวัง" นี่เป็นคำขวัญในการลดอุบัติเหตุบนท้องถนนของกองตำรวจจราจร กรมตำรวจเป็นคำขวัญที่ราบเรียบกะทัดรัดแต่ได้เนื้อความดี และถูกต้องตรงกับความเป็นจริงอย่างไม่ต้องสงสัย แต่อย่างไรก็ดีตามเนื้อความในคำขวัญข้างต้น มีข้อที่น่าคิดอยู่สองประการคือ ประการแรกที่ว่าใช้ความระมัดระวังนั้นจะต้องใช้ความระมัดระวังกันสักแค่ไหนจึงจะลดอุบัติเหตุลงได้ เพราะอุบัติเหตุบนท้องถนนทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้น มิใช่คนขับรถหรือคนเดินถนนจะไม่ได้ใช้ความระมัดระวังกันเสียเลย หากแต่ว่าหาได้มีความระมัดระวังให้เพียงพอไม่ จึงก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น ส่วนข้อที่น่าคิดอีกประการหนึ่ง ก็คือ ใครบ้างที่ควรจะต้องใช้ความระมัดระวังในการลดอุบัติเหตุบนท้องถนน

ปัญหาที่ว่าจะต้องใช้ความระมัดระวังกันอย่างไร มากน้อยสักแค่ไหน จึงจะลดอุบัติเหตุลงได้นั้น ผู้เขียนจะไม่ขอกล่าวถึง เพราะเป็นเรื่องที่ยากและสลับซับซ้อนเกินกำลัง

สติปัญญาของผู้เขียน ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงแต่เพียงปัญหาที่ว่าใครบ้างที่จะต้องใช้ความระมัดระวังเพื่อป้องกันมิให้อุบัติเหตุเกิดขึ้นเท่านั้น ซึ่งเรื่องนี้ในเบื้องต้นอาจกล่าวได้อย่างแน่นอนว่า บุคคลที่จะต้องใช้ความระมัดระวังมากเป็นพิเศษ ก็คือ คนขับรถและคนเดินถนนนั่นเอง

สำหรับคนเดินถนนนั้น การเดินถนนอย่างไม่ระมัดระวังอาจทำให้ถูกรถชนถึงตายหรือบาดเจ็บทุพพลภาพอันเป็นเคราะห์กรรมอย่างยิ่งได้ จริงอยู่ในแง่กฎหมายในการนำสืบพยานหลักฐานในคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายเอาจากคนขับรถผู้ทำละเมิด คนเดินถนนอาจจะได้เปรียบ เพราะมีกฎหมาย (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓๗) ให้สันนิษฐานเอาไว้ก่อนว่าคนขับรถเป็นผู้ผิด ดังนั้นถ้าคนขับรถเป็นบุคคลที่มีฐานะดีเรื่องยุ่งยากอาจจะไม่มี เพราะเมื่อฟ้องชนะคดีแล้วก็บังคับคดียึดทรัพย์ชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่ในเมื่อคนขับรถในบ้านเรานั้นส่วนมากเป็นลูกจ้างหรือผู้เช่ารถคนอื่นเขามาขับ ล้วนแต่ยากจนไม่ค่อยมีจะกินด้วยกันทั้งนั้น บุคคลเหล่านี้ถึงจะฟ้องชนะคดีก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา จะได้ก็แต่เพียงสำเนาคำพิพากษาของศาลเอาไว้ดูเล่นให้เพิ่มความเจ็บปวดหนักขึ้นไปอีก คือนอกจากเจ็บตัวแล้วยังต้องเจ็บใจอีกด้วยเท่านั้น

นอกจากคนขับรถและคนเดินถนนแล้ว บุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้รถใช้ถนน ก็ควรจะต้องใช้ความระมัดระวังตามหน้าที่ของตนเพื่อลดอุบัติเหตุบนท้องถนนด้วย เช่น

ตำรวจจราจร, ตำรวจทางหลวง และตำรวจกองทะเบียนยานพาหนะ ก็ควรต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจตรารักษาการณ์ตามอำนาจหน้าที่ของตนโดยเคร่งครัด เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานอันเดียวกัน มิใช่ใช้อำนาจกันตามอารมณ์ ลูบหน้าปะจมูก หรือโดยเจตนาทุจริตคิดแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

เทศบาลหรือกรมทางหลวงแผ่นดินซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงถนนทางหลวงให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี ก็ต้องใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของตนให้พอสมควร ซึ่งในเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๑๒๐๑/๒๕๐๒ (คดีระหว่างนายยอน เคน-นี โจทก์เทศบาลนครกรุงเทพจำเลย) วินิจฉัยว่าการที่เทศบาลจัดขยายถนนทำให้บ่อน้ำซึ่งขอบเป็นคอนกรีตเข้ามาอยู่ในตัวถนนเมื่อเปิดถนนที่ขยายให้รถสัญจรไปมาได้ก็ยังมิได้ถมบ่อให้เรียบเป็นพื้นธรรมดา และมิได้จัดให้มีเครื่องหมายสัญญาณติดตั้งให้เป็นที่สังเกตได้ในเวลาค่ำคืน รถของโจทก์ขับมาชนบ่อเข้าโดยมิใช่ความประมาทเลินเล่อของโจทก์ รถยนต์เสียหายและตัวโจทก์ได้รับบาดเจ็บ ดังนี้ ต้องถือว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของเทศบาล ซึ่งจะต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์

บริษัทผู้ทำการรับเหมาก่อสร้างถนนทางหลวงก็ควรจะต้องใช้ความระมัดระวังในการทำงานตามหน้าที่ของตนเพื่อป้องกันมิให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนด้วย ผู้เขียนเคยอ่านพบข่าวในหน้า ๑๑ ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐนี้ว่า ศาลปกครองในประเทศฝรั่งเศสได้เคยพิพากษาให้บริษัทผู้ทำการรับเหมาก่อสร้างถนนทางหลวงซึ่งมิได้ใช้ความระมัดระวังในการก่อสร้างถนนทางหลวงตามหน้าที่ของตนอย่างเพียงพอ เป็นเหตุให้รถยนต์ที่แล่นบนถนนทางหลวงนั้นประสบอุบัติเหตุ ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากอุบัติเหตุนั้น

บุคคลผู้เป็นเจ้าของรถ (ซึ่งไม่ได้ขับรถนั้นด้วยตนเอง) ก็ควรจะต้องใช้ความระมัดระวังบ้างตามสมควร เพราะรถยนต์นั้นเป็นทรัพย์ซึ่งโดยสภาพของการใช้อาจก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นได้อย่างร้ายแรง ด้วยเหตุนี้ ผู้เป็นเจ้าของรถก่อนที่จะจ้างคนขับ ให้เช่า หรือให้เช่าซื้อหรือให้ยืมรถไปใช้ก็ควรจะได้สอบสวนดูให้แน่เสียก่อนว่าบุคคลที่จะมาเป็นลูกจ้างคนขับรถ ผู้เช่า ผู้เช่าซื้อ หรือผู้ที่ขอยืมรถไปใช้เป็นผู้ที่มีความสามารถ

และความชำนิชำนาญในการขับรถ ทั้งควรจะต้องคอยควบคุมแนะนำว่ากล่าวตักเตือนบุคคลเหล่านั้นให้ระมัดระวังในการขับรถ รวมทั้งคอยเอาใจใส่ในสุขภาพของบุคคลเหล่านั้น เพื่อป้องกันมิให้อุบัติเหตุเกิดขึ้นมิใช่แต่คำนึงถึงเรื่องเสียเงินน้อยหรือได้เงินมาก หรือไม่คำนึงอะไรเสียเลย

ตามกฎหมายที่เป็นอยู่ในขณะนี้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๔๒๖ ๔๒๗ และ ๔๒๘) เจ้าของรถจะต้องรับผิดชอบกับบุคคลซึ่งตนยอมให้รถของตนไปใช้ต่อบุคคลผู้ได้รับความเสียหายจาก การกระทำโดยละเมิด เฉพาะแต่ในกรณีที่บุคคลที่นำรถไปขับนั้นเป็นลูกจ้างหรือตัวแทนของเจ้าของรถและการละเมิดขึ้นในขณะที่ขับรถไปในทางการที่จ้างหรือตามทางการที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ซึ่งตามนี้เป็นที่เห็นได้ว่า ในกรณีที่รถยนต์ไปก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยเจ้าของรถ ไม่ได้ขับรถนั้นเอง ความรับผิดชอบของบุคคลผู้เป็นเจ้าของรถมีอยู่อย่างจำกัดและถ้าบุคคลที่นำรถไปขับนั้นเป็นผู้เช่าหรือผู้เช่าซื้อแล้วเจ้าของรถก็ไม่ต้องรับผิดชอบไม่ว่าในกรณีใด ๆ เลย เพราะเหตุนี้กระมังในบางจังหวัดเช่นระยอง ชลบุรี ผู้เขียนเคยพบว่ามีนายจ้างเจ้าของรถที่มีความคิดอันแยบยลจัดการให้ลูกจ้างคนขับรถของตนทำหนังสือสัญญาเช่าหรือเช่าซื้อรถหลอกๆ ไว้ พอรถของตนไปก่อความเสียหายซึ่งตนจะต้องรับผิดชอบ ก็ปล่อยให้ลูกจ้างคนขับรถของตนหลบหนีหายตัวไป แล้วนำหนังสือสัญญาซึ่งได้ทำกันไว้หลอกๆ ออกมาแสดงปฏิเสธความรับผิด

ผู้เขียนเห็นว่าหากจะได้มีการเพิ่มเติมความรับผิดของบุคคลผู้เป็นเจ้าของรถ ด้วยการบัญญัติไว้เป็นพิเศษใน พ.ร.บ รถยนต์ให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของรถต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนร่วมกับบุคคลซึ่งตนยอมให้นำรถของตนไปใช้ในผลแห่งละเมิดซึ่งบุคคลนั้นได้ก่อให้เกิดขึ้นอย่างไม่จำกัดไม่ว่ากรณีใด ๆ (ถ้าไม่ได้ยินยอมให้นำรถไปใช้เช่นในกรณีที่รถถูกขโมยไป เจ้าของรถก็ไม่ต้องรับผิด) ก็จะ

เป็นทางหนึ่งที่จะทำให้อุบัติเหตุลดลงได้ เพราะเท่าที่ผู้เขียนได้สังเกตข่าวอุบัติเหตุบนท้องถนนในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆพบว่าอุบัติเหตุมักเกิดจากน้ำมือของพวกคนขับรถซึ่งมิใช่เจ้าของรถ เช่นพวกที่เป็นลูกจ้างคนขับรถ โดยบุคคลผู้เป็นเจ้าของรถมิค่อยได้เอาใจใส่ในความสามารถ และความชำนิชำนาญในการขับรถ และในสุขภาพของคนขับรถมากนัก คิดแต่จะให้เสียเงินน้อยหรือได้เงินมากเท่านั้น การให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของรถต้องรับผิดชอบร่วมกับบุคคลซึ่งตนได้ยินยอมให้นำรถของตนไปใช้ในทุกกรณีไม่มีจำกัด จะทำให้ผู้เป็นเจ้าของรถใช้ความระมัดระวังในการคัดเลือกบุคคลซึ่งตนจะยอมให้นำรถของตนไปขับ ทั้งจะต้องคอยควบคุมดูแลให้บุคคลเหล่านั้นขับรถของตนด้วยความระมัดระวัง เพราะหากรถของตนเกิดไปชนใครเขาเข้าตนจะต้องรับผิดชอบร่วมด้วย ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้อุบัติ-เหตุบนท้องถนนลดลงได้

"อุบัติเหตุลดลงได้ ถ้าใช้ความระมัดระวัง" แต่มิใช่คนขับรถเท่านั้นที่จะต้องใช้ความระมัดระวัง บุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการใช้รถใช้ถนนก็ควรจะต้องใช้ความระมัดระวังตามหน้าที่ของตนตามสมควรด้วย การกะเกณฑ์ให้เฉพาะคนขับรถเท่านั้นที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการป้องกันอุบัติเหตุ ผลที่ได้รับก็อย่างที่เห็นกันอยู่ชัด ๆ คืออุบัติเหตุมิได้ลดลงเลย นับวันมีแต่จะทวีมากขึ้น

เงินเดือนผู้พิพากษา

(ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน

ฉบับประจำ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓)

หนังสือ "บทบัณฑิตย์" วารสารของเนติบัณฑิตยสภา ฉบับประจำเดือนธันวาคม ๒๕๑๒ (ซึ่งออกจำหน่ายเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๓) ได้ลงพิมพ์บันทึกของผู้แทนกระทรวงยุติธรรม (อาจารย์สรรเสริญ ไกรจิตติ) เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงอัตราเงินเดือนข้าราชการ เพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรี โดยในบันทึกดังกล่าวอาจารย์สรรเสริญ ไกรจิตติ (ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้พิพากษาชั้นผู้ใหญ่ ท่านยังดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา และอาจารย์ผู้สอนกฎหมายทั้งที่ธรรมศาสตร์ จุฬา และสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาอีกด้วย) ได้แสดงความเห็นใจรัฐบาลที่ไม่มีทางที่จะขึ้นเงินเดือนให้แก่ข้าราชการทั้งหมดได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ขอรับความเห็นใจรัฐบาลในด้านเงินช่วยเหลือ หรือเงินเพิ่มพิเศษ หรือจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม แต่ไม่ใช่เงินเดือน (ทำนองเดียวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งนอกจากจะได้รับเงินเดือนแล้ว ยังมีเงินค่ารับรองอีกเดือนละ

๒,๐๐๐ บาท กับค่าเช่าบ้านอีกต่างหากในระหว่างสมัยประชุม) โดยหากจะคำนวณเงินกับจำนวนผู้พิพากษาทั้งประเทศ (ประมาณ ๕๐๐ คนเศษ) แล้วเดือนละ ๒,๐๐๐ บาทต่อคน ก็จะเป็นเงินงบประมาณเพียงปีละ ๑๔ล้านบาทเท่านั้น

ส่วนเหตุผลในการขอรับความเห็นใจ จากรัฐบาลในการพิจารณาให้เงินเพิ่มพิเศษแก่ผู้พิพากษา คนละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือนนั้น อาจารย์สรรเสริญ ไกรจิตติ ได้กล่าวเอาไว้ตอนหนึ่งว่า"ฯลฯ งานตุลาการนั้นมีลักษณะพิเศษอยู่บางประการ กล่าวคือ ผู้พิพากษาจะต้องทำงานด้วยตนเอง ตั้งแต่ต้นจนจบเริ่มต้นด้วยการจดคำพยาน และดำเนินการพิจารณาด้วยตนเองทั้งสิ้น อ่านสำนวนความทั้งหมดด้วยตนเองค้นหากฎหมายหรือคำพิพากษาฎีกาต่าง ๆ และร่างคำพิพากษาด้วยตนเอง โดยไม่อาจมีผู้หนึ่งผู้ใดช่วยแบ่งเบาภาระการงานนี้ได้เลย ครั้นเวลาปรึกษาหารือกันองค์คณะซึ่งแต่ละคนก็มีสำนวนความที่ตนต้องทำกันเองทุกคนอยู่แล้ว เมื่อเห็นชอบพร้อมกัน ๒ คนในคดีใดคดีหนึ่ง ฉาจมีอำนาจที่จะพิพากษาประหารชีวิตมนุษย์หรือตัดสิทธิเสรีภาพในร่างกาย และทรัพย์สินทั้งหลายทั้งปวงได้ตามตัวบทกฎหมาย ทั้งอาจชี้ขาดในเรื่องทรัพย์สินเงินทองเป็นจำนวนร้อยๆ ล้านแต่ค่าตอบแทนของคนที่มีหน้าที่เช่นนี้ก็เพียงเท่ากับหรือต่ำกว่าผู้มีหน้าที่อย่างอื่น ผู้พิพากษาเป็นมนุษย์ปุถุชนมีครอบครัวเหมือนท่านและเราทั้งหลายความจำเป็นในการครองชีพประกอบกับการดำรงตนให้สมฐานะตำแหน่งที่มีหน้าที่ดังกล่าวแล้ว ทำให้ผู้พิพากษาต้องอยู่ในกรอบด้วยความอัดอัดเป็นอย่างยิ่ง ฯลฯ เมื่อพิจารณาถึงผู้พิพากษาซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังกล่าวแล้ว แต่ได้รับค่าตอบแทนเพียงเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผลภายหน้าจะเป็นประการใด ท่านที่เห็นการณ์ไกลคงจะพอคาดหมายได้ ฯลฯ"

และอีกตอนหนึ่งอาจารย์สรรเสริญ ไกรจิตติ ท่านได้กล่าวว่า "ฯลฯ ขณะนี้ผู้ที่มีสิทธิสอบเป็นผู้พิพากษาได้ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า

๒๕ ปี แต่ตามความเป็นจริงผู้ที่กว่าจะสอบเป็นผู้พิพากษาได้มีอายุเฉลี่ยอย่างต่ำประมาณ ๓๐ ปี เพราะนอกจากจะต้องได้ปริญญาทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยแล้ว ยังต้องผ่านหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายเป็นเนติบัณฑิต กับมีประสพการณ์ทางวิชาการกฎหมาย เช่นทนายความ ทำงานทางศาล หรือบางกรณีก็อาจเป็นอัยการมาบ้างแล้ว สอบคัดเลือกเพื่อเข้าเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา อบรมอีกอย่างน้อย ๑ ปี จึงจะโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาได้ กระทรวงยุติธรรมกำลังมีนโยบายที่จะขยายอายุขั้นต่ำของผู้มีสิทธิ์สอบไปเป็น ๒๘ หรือ ๓๐ ปี ฉะนั้น ผู้พิพากษาจึงเริ่มต้นเป็นผู้พิพากษาช้ากว่าข้าราชการฝ่ายอื่นถึงประมาณ ๑๐ ปีเป็นอย่างน้อย เพราะต้องใช้เวลาศึกษาภาควิชาการและภาคปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ขณะเดียวกันอายุราชการก็ย่อมจะน้อยกว่าฝ่ายอื่นเป็นการเสียเปรียบทางบำเหน็จบำนาญ ทั้งการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งก็ทำได้โดยยากและยังกินเวลานานอีกด้วย ฯลฯ”

ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษานั้นเมื่อเทียบกับข้าราชการฝ่ายอื่นแล้ว ก็ต้องจัดว่าเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เพราะเพียงเมื่อเริ่มได้รับโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาขั้นต่ำสุด ก็มีฐานะเทียบเท่าข้าราชการชั้นเอกแล้ว แต่ความสะดวกสบายที่ผู้พิพากษาได้รับนั้นแตกต่างกับข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ ในชั้นเดียวกันมากมาย ในบรรดาผู้พิพากษาทั่วประเทศประมาณ ๕๐๐ คนเศษ ที่มีรถประจำตำแหน่งใช้มีเพียงประมาณ ๑๕ ท่านเท่านั้น ห้องทำงานไม่มีเครื่องปรับอากาศติด และนอกจากเงินเดือนแล้วก็ไม่ได้รับเงินเพิ่มพิเศษ เบี้ยประชุมหรืออะไรอื่นอีก ผู้พิพากษาต้องดำรงตนอยู่ในเกียรติหมดเวลาราชการแล้วจะใช้เวลาว่างไปหากินในทางอื่นก็ไม่ได้ แม้จะมีบางท่านที่แต่งหนังสือกฎหมายขายหรือได้รับเชิญให้ไปสอนกฎหมายตามมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยต่าง ๆ แต่ตามลักษณะของงานเช่นนี้เป็นที่เห็นได้

ชัดว่า เป็นงานที่ทำเป็นวิทยาทานหรือเพื่อเกียรติมากกว่าที่จะทำเพื่อหาเงิน และยังไม่เคยปรากฏว่ามีผู้พิพากษาท่านใดที่ร่ำรวยขึ้นมาจากการพิมพ์หนังสือขายหรือจากการสอนกฎหมาย

ความไม่สมดุลกันระหว่างความสำคัญของหน้าที่การงานของผู้พิพากษากับเงินเดือนที่ผู้พิพากษาได้รับนั้น เป็นเรื่องที่ประชาชนทั่ว ๆ ไปต่างก็ตระหนักกันดี ในสภาผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านต่างได้เคยเรียกร้องให้รัฐบาลเหลียวแลปรับปรุงฐานะและความเป็นอยู่ของผู้พิพากษาให้สูงขึ้น ซึ่งการเรียกร้องอย่างพร้อมเพรียงกันของสมาชิกผู้แทนราษฎรทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านเช่นนี้ ย่อมถือว่าเป็นเจตน์จำนงของประชาชนอย่างหนึ่งได้อย่างไม่ต้องสงสัย ความไม่สมดุลกันดังกล่าวข้างต้นนี้จะเห็นได้ชัดเมื่อได้เปรียบเทียบเงินเดือนของผู้พิพากษาไทยกับเงินเดือนของผู้พิพากษาต่างประเทศ ผู้เขียนจำได้ว่าเมื่อ ๖–๗ ปีก่อน ขณะบรรยายคำสอนกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมคนปัจจุบันได้เคยเล่าให้นักศึกษาฟังว่า ในประเทศอังกฤษซึ่งท่านที่เคยไปศึกษาเล่าเรียนนั้น Lord Chancellor ซึ่งมีตำแหน่งเทียบได้กับประธานศาลฎีกาของไทยเรา ได้รับเงินเดือนมากกว่านายกรัฐมนตรีเสียอีก (ในประเทศไทยเรานายกรัฐมนตรีได้เงินเดือนๆละ๑๑,๐๐๐บาท ส่วนประธานศาลฎีกาได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๑๐,๐๐๐ บาท)

ด้วยเหตุผลต่างๆดังได้กล่าวมานี้ประกอบกับข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยอมรับกันอยู่ทั่วไปว่า ผู้พิพากษาไทยเรานั้นมีประวัติดีเด่นในด้านความเที่ยงธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต และศาลได้เป็นที่พึ่งแห่งสุดท้ายของประชาชนด้วยดีเสมอมา ผู้เขียนจึงหวังว่าคณะรัฐมนตรีคงจะได้พิจารณาอนุมัติจ่ายเงินเพิ่มพิเศษให้แก่ผู้พิพากษาคนละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน ตามคำขอรับความเห็นใจจากรัฐบาลของอาจารย์สรรเสริญ ไกรจิตติ ผู้แทนกระทรวงยุติธรรมโดยไม่ชักช้า เพราะเงินประมาณ ๑๕ ล้านบาทต่อปีซึ่งจะต้องจ่าย

เพิ่มขึ้นนั้น เมื่อเทียบกับรายจ่ายของรัฐบาลทางด้านอื่นแล้ว ก็เป็นจำนวนเงินเพียงเล็กน้อย

ความจริง ไม่ใช่แต่เพียงผู้พิพากษาเท่านั้นที่เดือดร้อน ข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ บรรดาที่ไม่ได้เป็นสมาชิกวุฒิสภา ไม่มีรายได้ในทางอื่น เช่น เบี้ยประชุม บ้านต้องเช่า และไม่ได้คอรัปชั่น ก็ล้วนแต่เดือดร้อนเพราะรายได้ไม่พอรายจ่ายด้วยกันทั้งนั้น การบรรเทาความเดือดร้อนของข้าราชการเหล่านี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่ควรนิ่งนอนใจ เพราะถึงแม้รัฐบาลจะมีแผนเศรษฐกิจหรือโครงการพัฒนาที่ดีวิเศษประการใดก็ตาม หากข้าราชการไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว แผนเศรษฐกิจหรือโครงการพัฒนาดังกล่าวนั้นก็ไม่อาจที่จะประสบความสำเร็จบรรลุผลตามเป้าหมายได้ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการของเราทุกวันนี้ไม่อาจทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็คือความยากจนอันเนื่องมาจากการมีรายได้น้อยไม่เพียงพอกับการครองชีพนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนมากกว่าใครในประเทศไทยเรา ก็คือ ชาวนาชาวไร่ นี่เป็นความจริงซึ่งบรรดาท่านที่เป็นราชการทั้งหลายควรจะได้สำนึกและหาทางช่วยเหลืออยู่ทุกขณะ ยิ่งอยากได้เงินเดือนมากเท่าใดก็ควรจะได้คิดถึงความจริงข้อนี้ให้มากเท่านั้น เพราะเงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายให้แก่ข้าราชการทั้งหลายนั้นทุกบาททุกสตางค์ล้วนได้มาจากภาษีอากรซึ่งเก็บมาจากประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวนาชาวไร่ทั้งสิ้น

โปรดแก้คำผิด

หน้า ๑ บรรทัดที่ ๘ จากบน	การเลือลตั้ง	แก้เป็น	การเลือกตั้ง
หน้า ๓ บรรทัดที่ ๑๑ จากบน	จะน้อยลงที่แล้วมา	แก้เป็น	จะน้อยลงกว่า-ที่แล้วมา
หน้า ๔ บรรทัดที่ ๗ จากล่าง	เป็นหน้าที่ประชาชน	แก้เป็น	เป็นหน้าที่ของประชาชน
หน้า ๘ บรรทัดที่ ๕ จากบน	ประชาชนทไม่ไป	แก้เป็น	ประชาชนที่ไม่ไป
หน้า ๑๓ บรรทัดที่ ๕ จากบน	มีหน้าที่	แก้เป็น	มีหน้าที่
หน้า ๑๖ บรรทัดที่ ๕ จากล่าง	"ผู้ใฝ่ในลัทธิสตรี	แก้เป็น	"ผู้ใฝ่ในสิทธิ-สตรี"
หน้า ๒๖ บรรทัดที่ ๑ จากล่าง	อย่างยไร	แก้เป็น	อย่างไร
หน้า ๒๖ บรรทัดที่ ๕ จากล่าง	เท่าเทียบชาย	แก้เป็น	เท่าเทียมชาย
หน้า ๓๔ บรรทัดที่ ๒ จากบน	ข้อเสียหาย	แก้เป็น	ข้อเสีย
หน้า ๔๗ บรรทัดที่ ๑ จากล่าง	มีการรอบรู้	แก้เป็น	มีความรอบรู้
หน้า ๔๙ บรรทัดที่ ๙ จากล่าง	เจ้าหน้าทกอง	แก้เป็น	เจ้าหน้าที่กอง
หน้า ๕๑ บรรทัดที่ ๙ จากบน	กล่าวคิอ	แก้เป็น	กล่าวคือ
หน้า ๕๓ บรรทัดที่ ๑๑ จากล่าง	เปิดการโอกาส	แก้เป็น	เปิดโอกาส
หน้า ๕๕ บรรทัดที่ ๘ จากล่าง	คณะปฏิวัติไม่	แก้เป็น	คณะปฏิวัติได้
หน้า ๖๖ บรรทัดที่ ๑๑ จากบน	บรักปรำ	แก้เป็น	ปรักปรำ
หน้า ๖๘ บรรทัดที่ ๖ จากบน	แต่ที่งาน	แก้เป็น	แต่ทีงาน
หน้า ๖๙ บรรทัดที่ ๓ จากล่าง	ปฏิบัติตอบ	แก้เป็น	ปฏิบัติต่อ
หน้า ๗๒ บรรทัดที่ ๗ จากบน	การปฏิรูปที่ดน	แก้เป็น	การปฏิรูปที่ดิน
หน้า ๗๕ บรรทัดที่ ๕ จากบน	๘๓.๘	แก้เป็น	๘๓.๓
หน้า ๙๐ บรรทัดที่ ๓ จากล่าง	เหล่าน	แก้เป็น	เหล่านั้น
หน้า ๙๒ บรรทัดที่ ๑๐ จากล่าง	ต่าด้าว	แก้เป็น	ต่างด้าว

มพ์รัตนการพิมพ์ 189 ถนนจารุเมือง พระนคร นายวิทย์ บิชวิไลพิบูลย์ ผู้พิมพ์โฆษณา 2513